Vol. II
No. 10

Tuesday,
31st August, 1954.

HYDERABAD LEGISLATIVE ASSEMBLY

DEBATES

Official Report

PART II—PROCEEDINGS OTHER THAN QUESTIONS AND ANSWERS

CONTENTS

HYDERABAD-DN.
GOVERNMENT PRESS
1955

THE HYDERABAD LEGISLATIVE ASSEMBLY

Tuesday, the 31st August, 1954

The House met at Half Past Two of the Clock

[*Mr. Speaker in the Chair*]

Questions and Answers

(SEE PART I)

Resolution Regarding Disintegration of Hyderabad State

Mr. Speaker: Let us now proceed to the next item on the Agenda, namely, Resolutions.

ایک اڈجورنمنٹ موشن کے سلسلہ میں پرسوں ہاؤز میں کہا گیا تھا کہ رزولیوشن کے وقت بھی اس پر بحث ہوسکتی ہے ۔ اگر ہاؤز چاہےتواوس رزولیوشن کو پرائیریٹی (Priority) دی جاسکتی ہے ۔

شری بی ۔ ڈی ۔ دیشمکھ (بھوکردن ۔ عام) :- میرے خیال میں ایجنڈے کے لحاظ سے جو رزولیوشن پہلے ہے یعنی شری کے ۔ ایل ۔ نرسمہا راؤ صاحب کا وہی لیا جائے تو بہتر ہوگا ۔

مسٹر اسپیکر :- ہاؤس میں پرسوں نان گزیٹیڈ آفیسرس سے متعلق رزولیوشن کے بارے میں کہا گیا تھا ۔

Shri V. D. Deshpande (Ippaguda): Mr. Speaker, Sir, This suggestion came up on the other day; but we have since considered the matter and feel that the resolution regarding the disintegration of the Hyderabad State should be taken up to-day, as this is a very important problem of the day.

Mr. Speaker: All right. Shri K. L. Narsimha Rao may move his Resolution.

Shri K. L. Narasimha Rao (Yellandu-General): Sir, I beg to move:

"That this Assembly is of opinion that one State should be formed for all the Telugu speaking people living in Telengana, Andhra State and other adjoining areas, and it therefore

strongly urges upon the States Reorganisation Commission and the Government of India to take immediate steps for the disintegration of Hyderabad State and reorganisation of adjoining States to enable the formation of the State of Vishal Andhra for all the Telugu speaking areas, the State of united Maharashtra for all the Marathi speaking areas and the State of United Karnatak for all the Kanarese speaking areas."

Mr. Speaker : Resolution moved.

శ్రీ కె. యల్. నరసింహారావు : మిస్టర్ స్పీకర్, సర్, నేను ఏ రెజొల్యూషన్ అయితే మూవ్ చేశానో దానిని యివ్వాళ్ళ ప్రతిపాదించవలసిన అవసరం మళ్ళా ఏమి వచ్చింది అనే సమస్య ఒకటి రావచ్చును. మన భారతదేశం బయటనుంచి సామ్రాజ్యవాదులు వచ్చిన తరువాత వారి పరిపాలనలో మన దేశాన్ని ముక్క చక్కలుగా చీల్చివేసి, వివిధ భాషాప్రాంతాల ప్రజానీకాన్ని అభివృద్ధి కాకుండా చేయుటకొరకు, అనేక విధాలుగా ఖండ, ఖండాలుగా చీల్చివేశారు. తద్వారా తమ పరిపాలనను బలపరచుకొని తమ దోపిడీ విధానాన్ని రక్షించుకోడానికి తీవ్రంగా కృషి చేశారు. ముఖ్యంగా మన హైదరాబాదు సంస్థానం ఒకటే, ఇది ఒక్క భాష మాట్లాడే ప్రజలతో కూడుకొని లేదు. మూడు భాషల ప్రజలతో కూడుకొని కృత్రిమంగా నిలబడ్డది. ఇది ఇప్పుడు భాషా ప్రయుక్తంగా విచ్ఛిన్నం కావాలి. పొరుగుననున్న తమ సోదరులతో కలసి పోవాలి. తద్వారా వివిధ భాషా ప్రయుక్త ప్రాంతాలు ఏర్పడి, ఆయా భాషాప్రాంతాల ప్రజలు తమ తమ అభివృద్ధికొరకు కృషిచేసే అవకాశం కలుగుతుంది. ఈ భాషాప్రయుక్త ప్రాంతాల విభజన క్రొత్త సమస్యేమీ కాదు. చాలాకాలంనుంచి మన భారతదేశంలోని అన్ని ప్రజా సంస్థలు ఏకోన్ముఖంగా కోరుతున్న సమస్య. ఈ ఉద్యమాన్ని, భారతదేశానికి స్వాతంత్ర్యం రాకముందు మన కాంగ్రెసు సంస్థ బలపరచింది. దీనిని సాధించడానికి తాను కూడా కృషి చేస్తానని పదే పదే చెబుతూ వచ్చింది కాని స్వాతంత్ర్యం వచ్చిన తరువాత దానికి వ్యతిరేకంగా, కాంగ్రెసు కృషిచేయడం ప్రారంభించింది. భాషా ప్రయుక్త రాష్ట్ర సిద్ధాంతాన్ని వ్యతిరేకిస్తూ ఎప్పుడైతే కాంగ్రెసు ముందుకు వచ్చిందో, అప్పుడు, దానిని సాధించడానికి ప్రజలు పెద్ద ఎత్తున ముందుకు రావలసి వచ్చింది. ఉదాహరణకు ఆంధ్రరాష్ట్రాన్ని సాధించుకోడానికి ప్రజానీకం పెద్ద ఎత్తున కదిలిరావడం, శ్రీ పొట్టి శ్రీరాములు ౫౮ రోజులు నిరాహారదీక్ష పూని ఆత్మార్పణం చేయడం, ప్రజలు పెల్లుబికి తమ స్వరాష్ట్ర సాధనకు పెద్దెత్తు ఉద్యమం నడిపి అనేక త్యాగాలు చేసి కేంద్ర ప్రభుత్వంనుండి తమ రాష్ట్రాన్ని గుంజుకోవలసిన అవసరం ఏర్పడింది. ఇంత జరిగిన తరువాత కూడా భాషాప్రయుక్త రాష్ట్ర సిద్ధాంతాన్ని వ్యతిరేకించుటకు సాహసించుట తమ ఉనికికే భంగకరమని కాంగ్రెసువాదులు, కాంగ్రెసు ప్రభుత్వం గ్రహించారన్నమాట. అంతేగాని భాషాప్రయుక్త రాష్ట్ర సిద్ధాంతం ఇష్ట పూర్తిగా అంగీకరించింది కాదు. ఈ హైదరాబాదు సంస్థానంలో ఒక భాషకు సంబంధించిన ప్రజలు లేరు. ఇది మూడు భాషాప్రాంతాలతో కూడుకొన్న సంస్థానం. బ్రిటిష్ సామ్రాజ్య వాదులు తమ పెత్తనాన్ని నిలుపుకోవాలని కృత్రిమంగా ఏర్పరచిన సంస్థానం. ఇది భాషా ప్రయుక్తంగా విచ్ఛిన్నం కావాలని ప్రజలయొక్క వాంఛ. ఈ సంస్థానాన్ని విచ్ఛిన్నపరచి తమ తమ

భాషాప్రాంతాలలో కలసిపోవటానికి ప్రజానీకం పెద్ద ఎత్తున ఆందోళన చేశారు. త్యాగాలు చేశారు. అనేక రీతుల పోరాటాలు నడిపారు. కాని స్వార్థపరులు తమ యొక్క స్వప్రయోజనాలను కాపాడుకొనడంకొరకు, నిజాంనవాబు గద్దెను కాపాడటానికి కృషిచేస్తూ వచ్చారు. హైదరాబాదు సంస్థానం యిదే రీతిగా వుండాలనే వాదాన్ని ఆనాడు భుజానవేసుకొని మోసిన పెద్దలున్నారు. ఆ పెద్దలే ఇప్పుడు జాతీయ నాయకులుగా ముందుకు వచ్చారంటే మనం ఆశ్చర్యపడవలసిన పని లేదు. అయితే భాషాప్రయుక్త రాష్ట్రాల కమీషన్ హైదరాబాదు వచ్చాక ఈ పెద్దలు ప్లేటు మార్చారు. ప్రక్కన ఆంధ్రరాష్ట్రంలో ప్రజానీకం తమ యొక్క కోర్కెను సాధించుకొనడంకోసం తీవ్ర ఉద్యమాన్ని నడిపి భారత ప్రభుత్వాన్నుంచి తమ రాష్ట్రాన్ని సాధించుకొన్న తరువాత ఇటువంటి భాషాప్రయుక్త రాష్ట్ర సిద్ధాంతాన్ని వ్యతిరేకించితే పరువు దక్కదనుకొని గ్రహించుటయే గాక, ఇక్కడ సంస్థాన విచ్ఛిత్తిని వ్యతిరేకించుతూ నైజాంనవాబు ఉనికిని తద్వారా తమ స్వార్థపూరితమైన ప్రయోజనాలను రక్షించుకొనుటకు కృషి సల్పుతున్న స్వార్థపరులు, యింకొక విధంగా ప్లేటు మార్చారు. అది ఏమిటో మనం చూడవలసి యున్నది. "హైదరాబాదు సంస్థానాన్ని విచ్ఛిన్నం జరపరాదని, నైజాం నవాబు ఇలాగే వుండాలి, స్వార్థపరులుండాలని గనక, మనం నేరుగా ప్రజలముందు పెడితే, మనను ప్రజలు నిలవదీసి అడుగుతారు, బూజు దులిపి పంపిస్తారు, కాబట్టి హైదరాబాదు సంస్థానం యధాతథంగా వుండాలంటే యింకొక ఎత్తుఎత్తాలని" యింకొకరకమైన వేషంతో ముందుకు వచ్చారు. హైదరాబాదు విచ్ఛిత్తిని అంగీకరిస్తున్నట్లుగా నటిస్తూనే వేరొక ప్రక్కనుంచి స్వతంత్ర తెలంగాణం అనే నినాదం తీసుకు వచ్చారు. రెండో ప్రక్క—ఇంతకుముందు ఆంధ్రప్రజానీకం—ఇక్కడ తెలంగాణాలో కానివ్వండి, అక్కడ ఆంధ్ర ప్రాంతములో కానివ్వండి, అందరూ—విశాలాంధ్ర కావాలని ఏకోన్ముఖంగా ఉద్యమంతో ముందుకు పోతున్నారు—దాన్ని మనం దెబ్బ కొట్టగలిగితే తాత్కాలికంగా హైదరాబాదు విచ్ఛిత్తిని ఆప గలుగుతాం, తద్వారా నైజాం ప్రయోజనాలు, మన ప్రయోజనాలు నెరవేరతాయనే దురాశతో—రెండు తెలుగురాష్ట్రాల నినాదం తీసుకువచ్చారు. వీరుగాని స్వతంత్ర తెలంగాణా నినాదం తీసుకు వచ్చినవారు గాని చూపిస్తున్న మార్గాలు, కారణాలు ఏమిటని మనం కూలంకషంగా చర్చిస్తే రెండురాష్ట్రాల సిద్ధాంతం తీసుకువచ్చినవారికి గాని, స్వతంత్ర తెలంగాణా నినాదం తీసుకువచ్చినవారికి గాని ఒక సరైన దృక్పథం లేదు. ప్రజలయొక్క అభివృద్ధిని క్షేమాన్ని కాంక్షించికాదు. వాళ్ళయొక్క స్వార్థపరత్వం, స్వప్రయోజనాలను రక్షించుకొనడంకొరకు మాత్రమే ఆవిధంగా అంటున్నారు. లేకపోతే వాళ్ళతో కొంతమంది అనిపిస్తున్నారా? అని అనుకోవలసి వస్తోంది. ఈ భాషాప్రయుక్త రాష్ట్రాల సిద్ధాంతాన్ని, లేక హైదరాబాదు విచ్ఛిన్నాన్ని ఆపగలిగినవాళ్ళు ఇవ్వాళ్ళ ఎవరూ లేరు, అని ఆంధ్రరాష్ట్రం సాధించుకొన్న ఆంధ్ర ప్రజలు నిరూపించారు. అక్కడి ఆంధ్ర ప్రజలు, ఇక్కడి తెలంగాణా ప్రజలు కలసినట్లయితే, తప్పుడు పంథాలు అవలంభిస్తున్నటువంటి తమబోటి పెద్దలతో, ప్రజల్లు సహకరించరు, మొట్టికాయలు మొట్టి ప్రజలు తమ అవసరాలను పూర్తి చేసుకొంటారు, అని గ్రహించి తమ స్వప్రయోజనాలు కాపాడుకొనేందుకు స్వార్థపరులు ఈ నాటకం ఆడుతున్నారు. స్వతంత్ర తెలంగాణ నినాదము తీసుక వచ్చినవారు చెప్పేది ఏమిటి? మన భారతదేశంలో పెద్ద పెద్ద రాష్ట్రాలు వున్నట్లయితే కేంద్ర పరిపాలన అంత సుముఖంగా జరగటానికి వీలుండదు. దేశం యొక్క రక్షణ, శాంతి భద్రతలు మనం జాగ్రత్తగా చూడాలంటే కేంద్ర అధికారం సక్రమంగా

ఉపయోగ పడాలంటే చిన్న చిన్న రాష్ట్రాలను సృష్టించుట అవసరం అని వాదిస్తున్నారు. ఆ కారణంగా విశాలాంధ్ర నినాదానికి వ్యతిరేకతను వారు ప్రదర్శిస్తున్నారు. విశాలాంధ్రలాంటి పెద్ద పెద్ద రాష్ట్రాలు ఏర్పడితే వాటిని అదుపులో పెట్టడం మన కేంద్ర ప్రభుత్వానికి సాధ్యంకాదు. ఈ భాషారాష్ట్రాలు పెద్దవిగా వుంటవి కావున ఇవి ఎదురు తిరిగితే కేంద్రానికి ఎసరు వస్తుంది, కాబట్టి చిన్న రాష్ట్రాలు ఏర్పడాలంటున్నారు. ఆంధ్ర ప్రాంతం ఒక రాష్ట్రంగా ఏర్పడింది— కాబట్టి, తెలంగాణాను స్వతంత్ర రాష్ట్రంగా చేయాలని వాదిస్తున్నారు. దీనిలో ఏమాత్రం బలంలేదని సులభంగా గ్రహించగలుగుతాం. పెద్దరాష్ట్రాలు వుండకూడదంటే—కేంద్ర ప్రభుత్వానికి పరిపాలనాదక్షత లేదని బాధపడుతున్నారా? లేక ప్రజలను శంకిస్తున్నారా? అని అనుకోవలసి వస్తోంది. బొంబాయి, సి. పి., యు. పి., లాంటి పెద్ద రాష్ట్రాలు వున్నాయి అక్కడ అడ్మినిస్ట్రేషన్ కంట్రోల్లో వుంచుకొంటూ పరిపాలన సాగింపబడుతోంది. అట్లాంటప్పుడు విశాలాంధ్ర ఏర్పడితే సరైన పద్ధతిలో పరిపాలన నడపటం సాధ్యపడదని అంటే అర్థంలేదు. విశాలాంధ్ర ఏర్పడితే రవాణా సౌకర్యాలు అభివృద్ధి చెందిన ఈ రోజుల్లో, పెద్ద రాష్ట్రాన్ని పరిపాలించ లేమని చెప్పటం చేతకానితనమన్నమాట. ఇప్పుడు వున్న పెద్దరాష్ట్రాల్లో సక్రమంగానే తమ పరిపాలన సాగించుకొంటున్నాయి. వాటివల్ల కేంద్రానికేమీ మోసం రాలేదు అటువంటప్పుడు విశాలాంధ్ర ఏర్పడితే పరిపాలన సక్రమంగా సాగదు, లేక కేంద్రానికి మోసం వస్తుంది అనే వాదన ఏదైతే తీసుకురాబడుతుంటో, ఆ వాదన నిలచేది కాదు. ఈ కొత్త ముసుగుతో వచ్చినవాళ్ళు Two States Theory చాలా వింతగా కనబడుతోంది. మూడు మాసాల వెనక్కుపోయి చూస్తే ఇదీ లేదు. అప్పుడు హైదరాబాదు యిట్లాగే వుండాలని నైజాం నవాబు పెత్తనం క్రిందే వుండదలచామని కోరడంగాని, లేక విశాలాంధ్ర కావాలని కోరడం గాని—జరిపే ఈ రెండు రకాల అభిప్రాయాలే కనబడ్డాయి. హైదరాబాదు ఇలాగే వుంటే మా స్వప్రయోజనాలకు రక్షణ వుంటుంది అనుకొన్నవారే ఈ Two States Theory create చేశారు. ఆంధ్ర ప్రాంతం, తెలంగాణా ప్రాంతం ఏక ఖండంగా చేసినట్లయితే మనం సరైన పరిపాలన నడపలేం, ముఖ్యంగా తెలంగాణా ప్రాంతం తన్ను తాను పోషించుకుంటుంది. ఆంధ్ర ప్రాంతానిది లోటుబడ్జెటు, అందుకని మన డబ్బు వాళ్ళకు ఖర్చు చేయవలసి వుంటుంది; అందువల్ల నష్టపడుతాం, అనే వాదన తీసుకు వస్తున్నారు. అయితే ఆంధ్ర బడ్జెటును, ఇక్కడి బడ్జెటుతో పోల్చి చూస్తే అంత లోటులేదు. మన హైదరాబాదు రాష్ట్రంలో మధ్యనిషేధం అమలులోనికి రాలేదు. ఆంధ్రలో అమలులో వున్నది. అందుకని అది లోటు బడ్జెటుగా కనిపిస్తోంది. మద్యనిషేధం అక్కడ ఆంధ్ర ప్రభుత్వం యొక్క మొండి దృక్పథంవల్ల ఆచరింపబడుతోంది. దానికి వ్యతిరేకంగా సత్యాగ్రహంజరిపి వేలాది ప్రజానీకం జైళ్ళకు పోతున్నారు. అక్కడ మద్య నిషేధం అమలు తీసివేస్తే అది ఏమాత్రం లోటుస్టేటు అని అనిపించుకోవడానికి వీల్లేదు. మన హైదరాబాదు ప్రభుత్వం పెద్ద ఎత్తున మిగిల్చి ఒరగపెడుతున్నది ఏమీలేదు ఇక్కడ పన్నుల విధానం చూస్తే మనవద్ద తలకు ౧౨, ౨౦ వరకు పన్ను చెల్లించవలసి వుంది. ఆంధ్రరాష్ట్రంలో తలకు ౫, ౬, రూ. ౮ వరకు మాత్రమే వుంది. అయితే ఇక్కడ, పన్నులభారం ఎక్కువ ప్రజలమీద మోపి కొద్దో గొప్పో ఆదాయం సంపాయిస్తున్నాం, అని విర్రవీగడానికి వీల్లేదు. మనమాదిరి వాళ్ళుకూడా ప్రజలమీద Taxation భారం మోపితే వాళ్ళు మంచి బడ్జెటు తయారు చేసుకోగలరు. కాబట్టి వారిది లోటుబడ్జెటు అనేవాదన సరైనది కాదు.

ఈ రెండురాష్ట్రాల వాదులకు ప్రజా ఉద్యమాలతో నేరుగా సంబంధం లేదు. తెలంగాణా ప్రజానీకం యొక్క రాజకీయ చైతన్యాన్ని అర్థం చేసుకోకుండా, అక్కడ కృష్ణా, గుంటూరు రెండు డిస్ట్రిక్ట్సు పెద్ద ఎత్తున అభివృద్ధి చెంది వున్నాయి, మనం ఇవ్వాళ్ళ తెలంగాణాను తీసుకుపోయి కలిపితే వారు మనని మోసగిస్తారని అంటున్నారు. ఇది ఎంతవరకు సత్యం? మనం విశాలాంధ్ర దృష్టితో చూస్తే, ఒక తెలంగాణా ప్రాంతమే వెనకబడ్డ ప్రాంతంకాదు. ఆంధ్రరాష్ట్రంలో కూడా ౩, ౪, డిస్ట్రిక్ట్సు తప్ప తతిమ్మావి చాలావరకు మనతో సమానమన్న మాట. రాయలసీమ, శ్రీకాకుళం జిల్లాలున్నాయి—ఆర్థిక దృష్ట్యా అవి మన స్థాయిలోనే వుంటాయి—కాబట్టి ఆ విధంగా భయపడవలసిన అవసరంలేదు. ఇక్కడ హైదరాబాదు కాంగ్రెసు శాసనసభ్యులు ౯౬ మంది వున్నారు. వారిలో ౫౦ మంది ఈ రిజల్యూషన్ మీద ఓటింగ్ హక్కు అడిగారు. ౫౦ మంది అంటే మెజారిటీ అని నిర్ణయం అయిపోయింది. ౫౦ మంది సభ్యులు సంతకాలు చేసి కోరినప్పటికి మైనారిటీలో వున్నవారు ఓటింగు స్వేఛ్ఛ యివ్వలేదు. వారి ఆజ్ఞను శిరసావహించాలన్నారు. అది వారి ప్రజాస్వామ్యం. అయితే ఇప్పుడు చెప్పేదేమంటే రాయలసీమ ప్రాంతం, శ్రీకాకుళం ప్రాంతంవుంది. వీరందరూ నాలుగు డిస్ట్రిక్ట్సు వాళ్ళచేత అణచబడతారని వూహించడంలో అర్థం లేదు. అన్ని ప్రాంతాలనుంచి ఎన్నుకొనబడిన సభ్యులతో అసెంబ్లీ ఏర్పడుతుంది. దానిలో ఏ రెండు మూడు డిస్ట్రిక్ట్సు వారో అధికారం చెలాయిస్తారని భయపడనవసరం లేదు. మనం దానిని సరి దిద్దుకొనే అవకాశాలు చాలా వున్నాయి అందుకని విశాలాంధ్రను వ్యతిరేకించడంలో అర్థంలేదు. ఈ రెండు రాష్ట్రాల వాదాన్ని కొంతమంది స్వార్థపరులు లేవనెత్తారు. ఇవాళ్ళ ఈ రెండు రాష్ట్రాలు కలిపితే, దాదాపు ౨౦ మంది మంత్రులుంటారు. రెండు స్టేట్సు వుంటేగాని రెండు Cabinets వుండవు. కాబట్టి తమ స్వప్రయోజనాలను రక్షించుకోవాలంటే రెండు స్టేట్సు కావాలి.

[*Mr. Deputy Speaker in the Chair*]

ఈ రెండు స్టేట్సు Theory తెచ్చినవాళ్ళు ప్రజానీకంచేత గుర్తించబడినవారుకారు. అనాయాచితంగా, సులభంగా లభించిన సీట్లలో స్వప్రయోజనాలను కాపాడుకొంటూ వుండవచ్చును, అనే దృష్టిలో వారు ఆలోచిస్తున్నారన్నమాట. వీరు తమ స్వార్థ ప్రయోజనాలకొరకు ప్రజల వాంఛను నేలరాసే పద్ధతులు ఏవైతే వున్నాయో వాటిని వదులుకోవలసి వుంటుంది. లేనిచో ఏరీతిగానైతే ఆంధ్రప్రజలు తమ హక్కులు సాధించుకొనుట కొరకు ఉద్యమాన్ని నడిపి, తమ రాష్ట్రాన్ని తాక్కొన్నారో అదేమాదిరి తెలంగాణా, మహారాష్ట్ర మరియు కర్నాటక ప్రజలు తమ ప్రాంతీయ ప్రజలతో కలసి సంయుక్త రాష్ట్రాలు ఏర్పాటు చేసుకొనుటకు ఉద్యమాలు నడుపవలసి వస్తుంది. కాబట్టి Two States Theory తెచ్చి ప్రజల అభిమానాన్ని పూర్తిగా పోగొట్టుకొనుటకు మార్గం ఏర్పరచుకొంటున్నారన్నమాట. స్వార్థపూరితమైన పెద్ద పెద్ద ఆశలు పెట్టుకొని ప్రజా వాంఛకు ఎదురు తిరిగి సర్వనాశనం అయిపోయేదానికన్నా వారు Two States Theory వదలుకొనుట బాగుంటుంది. ఆంధ్రప్రజల సమిష్టి ప్రయోజనాలు నెరవేర్చుకొనుటకు విశాలాంధ్ర ఏర్పడితే సాధ్యం అవుతుంది. మన ప్రాంతంలో Mills వున్నాయి. ఆంధ్ర ప్రాంతంలో పెట్టుబడి లభించే అవకాశం వుంది. మనకు ఆహారధాన్యాల కొరత వుంది. అక్కడ డెల్టాప్రాంతం మిగులు ప్రాంతం, అక్కడనుంచి ఆహార ధాన్యాలు తెచ్చుకొనవచ్చును. తరువాత, ఈ రెండు కలిస్తే సమిష్టి ప్రయోజనాలకు అత్యవసర

పైన నందికొండ మొదలగు ప్రాజెక్టులు త్వరగా నిర్మించుకోగలుగుతాం. ఇవాళ్ళ అనుభవంలో తేలుతోంది ఏమంటే హైదరాబాదు ప్రభుత్వం నాలుగురోజులు అడ్డం వచ్చిందని, ఆంధ్ర ప్రభుత్వం నాలుగురోజులు అడ్డం వచ్చిందని, ఇప్పుడేమో సెంట్రల్ గవర్నమెంటే నందికొండ ప్రాజెక్టుకు ఎగనామం పెడుతోంది. ఈ రెండు ప్రాంతాలకు ఒకే ప్రభుత్వం ఏర్పడితే మనం ఎవరి పేచీలు లేకుండా వ్యవహరించుకోవచ్చు. కాబట్టి ఆంధ్రప్రజల సమిష్టిక్షేమానికి, జాతి అభివృద్ధికొరకు మనం కృషి చేయటానికి ప్రయత్నించాలి.

ఇప్పుడు ఈ హైదరాబాదు అసెంబ్లీ వుంది. ఇది ఏమిటి? ఇది ఒక బందిలి దొడ్డి ఇందులో మన అందరినీ తోలుకొచ్చి ప్రవేశపెట్టారన్నమాట. ఈ విధంగా అనేక భాషలు మాట్లాడేవారిని యీ బందిలిదొడ్డిలో పెడితే, ఇక్కడ ఒకరు మాట్లాడేభాష ఇంకొకరికి తెలియటంలేదు. ఇప్పుడు ఈ తీర్మానంపై నేను మాట్లాడుతూంటే కన్నడ ప్రాంతంనుంచి వచ్చిన కన్నడులకు తెలియదు, మహారాష్ట్ర ప్రాంతంనుండి వచ్చే మహారాష్ట్రులకు తెలియదు. ఆ ప్రాంతాలవారు ఏమైనా మాట్లాడితే నేను అర్థం చేసుకోడానికి సాధ్యపడదన్నమాట. ఈ పద్ధతిలో ఒకరు మాట్లాడేది వేరొకరికి తెలియకుండా ఇక్కడ వ్యవహరిస్తున్నాం. ఇక్కడి వ్యవహారం అంతా మాతృ భాషలో నడిపించే పద్ధతి రాకుండా యీ కృత్రిమ రాష్ట్రాన్ని అట్లాగే ఉండాలని కోరటం సహించరానిది. ఇంకొక విషయమేమంటే, ఒకే భాషగల ప్రజలను రెండుగా చీల్చడానికి ప్రయత్నించడం ఒక తల్లి బిడ్డలను రెండుగా చీల్చడానికి ప్రయత్నించడం ఔతుందని ఇంతకంటే ఘోరమైన సంగతి మరొకటి ఉండదని చెబుతున్నాను. ఆంధ్ర, మహారాష్ట్ర, కర్ణాటక ప్రజలు తమ తమ అభివృద్ధి కాంక్షించే విశాలాంధ్ర, సంయుక్త మహారాష్ట్ర, ఐక్యకర్ణాటక ఏర్పాటు కావాలని కోరుతున్నారు. ఆ ప్రజావాంఛకు అడ్డుపోయి, యీ స్టేటును ఇట్లాగే రక్షించుట దురుద్దేశముతో కూడినదని, యీవిధంగా ప్రజావాంఛను ఎదుర్కోటానికి ప్రయత్నిస్తే, ఆ ప్రజావాహిని క్రింద, అట్టడుగున పడిపోయి వారంతటవారే సర్వనాశనము చేసుకొంటారు. కాబట్టి యీ రెండు స్టేట్సు ఏర్పడాలనే పద్ధతిని ఇప్పటికైనా వదలుకోవాలని కోరుతున్నాను.

విశాలాంధ్ర, సంయుక్త మహారాష్ట్ర, ఐక్య కర్ణాటక రాష్ట్రాలు ఏర్పడటంద్వారా అక్కడి ప్రాంతీయ ప్రజలు బాగుపడతారని ఆ ప్రాంతప్రజలు సంపూర్ణ విశ్వాసంతో ఉన్నారనే సంగతిని ముఖ్యంగా ఇక్కడవున్న ట్రెజరీబెంచిలలోని వారు గుర్తించాలని కోరుతున్నాను. ఈ ప్రజానీకం యొక్క కోరికను వారు వ్యతిరేకిస్తున్నారంటే, వారియొక్క దురుద్దేశం బహిర్గతం ఔతుంది. మన స్టేటులోని అన్ని భాషల ప్రజలు కోరుతున్న విశాలాంధ్ర, ఐక్యకర్ణాటక, సంయుక్తమహారాష్ట్ర ఏర్పరచాలని సూచించే రీతిగా తీసుకు వచ్చిన నా తీర్మానాన్ని ఆమోదిస్తారని ఆశిస్తున్నాను.

श्री. रंगराव देशमुख (गंगाखेड) :—स्पीकर सर, आज विरोधी पक्षाकडून हैदराबादच्या विभाजनाचा ठराव सभागृहापुढें आलेला आहे. वास्तविक पहाता काँग्रेसनेच हा ठराव पूर्वी पास केलेला आहे. हैदराबादचे विभाजन होऊन संयुक्त महाराष्ट्र, विशाल आंध्र आणि ऐक्य कर्नाटक व्हायला पाहिजेत म्हणजे बहुजन समाजाचें प्रश्न सुटूं शकतील आणि त्यांची आर्थिक परिस्थिती सुधरेल व देशाची प्रगति होईल. या करिता हैदराबादचे विभाजन व्हावयाला पाहिजे

अशा आशयाचा ठराव कॉंग्रेस ने केलेला आहे. मला असें सांगायचे आहे की हा ठराव, जेव्हां कॉंग्रेसने केला तेव्हां त्यांच्या हातात सत्ता नव्हती पण आज सत्ता आल्यानंतर कॉंग्रेस लोकांची दिशाभूल करूं पहात आहे व हा प्रश्न डावलण्याचा प्रयत्न करीत आहे. वास्तविक दहा पांच वर्षापूर्वी केलेला ठराव आतां पर्यंत अंमलांत यावयास पाहिज होता पण आपल्या गाद्या टिकवून ठेवण्याकरितां आज ह्या ठरावाला डावलण्याचा प्रयत्न करण्यांत येत आहे. आज ज्या ऑनरेबल मेंबर ने हा ठराव आणला आहे त्याला माझा संपूर्ण पाठिंवा आहे. कारण त्यांनी ह्या ठरावाच्या रुपानें सभागृहापुढें जनतेची मागणी काय आहे हेंपष्ट केले आहे.

आज हैदराबादचे विभाजन कां व्हायला पाहिजे याच्या मागें पार्श्वभूमी आहे. आज जो सत्तारुढ पक्ष कॉंग्रेस आहे, तो हैदराबादच्या जनतेचे दैनंदीन प्रश्न सोडविण्यास असमर्थ आहे. दरवर्षी मराठवाड्यांतील जनता लाखो रुपये सरकारी खजीन्यांत टॅक्सच्या रुपानें भरते पण आजच्या सरकारने तेथील जनतेच्या, बहुजन समाजाच्या, शेतकऱ्याच्या आणि मध्यम वर्गीय लोकांच्या हिताची अेकही गोष्ट केली नाहीं. मराठवाड्यांत अेकही धरण नाहीं, तलाव नाहीं आणि अेखादे मोठें प्रॉजेक्ट सुद्धां नाहीं. मराठवाड्यांतील जनतेच्या हिताच्या दृष्टीनें अेक सुद्धां गोष्ट केली जात नाहीं व तेथील जनतेची मागणी डावलण्याचा प्रयत्न सरकारकडून केला जातो. आजच्या प्रांतवादी सरकारने पूर्णाधरण पंचवार्षिक योजनेत सामील केले नांहीं. हैदराबादचे विभाजन झाले तर सर्व तेलगू बोलणारें लोक अेकत्र येअून विशाल आंध्र होअील, सर्व कन्नडी बोलणारे लोक अेकत्र येअून अैक्य कर्नाटक होअील व सर्व मराठी बोलणारें लोक अेकत्र येअून संयुक्त महाराष्ट्र होअील. असें झाले तर राज्य कारभार फारच सोयीचा होअील. आजच्या सारखा भरमसाट खर्च होणार नाहीं. आज अिंग्रजी भाषा राज्यकारभारांत अुपयोगिली जाते आणि ती लोकांना समजत नाहीं म्हणून जनतेला सरकारांत काय चालले आहे हें समजत नाहीं. स्वत: सरकारनेच अेक सर्क्युलर काढून असा हुकुम काढला आहे कीं हैदराबाद राज्यांतील न्यायालयांत फक्त प्रादेशिक भाषांच्या द्वारेच कारभार चालला पाहिजे. यावरून हे दिसून येतें कीं राज्यकारभार प्रादेशिक भाषेंतून चालावा याची जाणीव सरकारला सुद्धां झाली आहे. अशी सरकारी पॉलिसी असताना त्यांनी हैदराबादच्या भाषावार प्रांतरचनेचा प्रश्न डावलण्याचा प्रयत्न कां करावा हेच समजत नाहीं. कॉंग्रेस कडून आम्हाला सांगण्यांत येते कीं आज भाषावार प्रांतरचना केल्यास ती जनतेच्या हिताला व देशाच्या प्रगतीला अपायकारक होअील पण मला ह्याच्या मागची पार्श्वभूमि समजत नाहीं कीं भाषावार प्रांत देशाच्या प्रगतीच्या दृष्टीनें अपायकारक कसें होतील. मागच्या वर्षी आंध्र राज्य निर्माण झाले. पूर्वी तर हे कॉंग्रेसचे पुढारी म्हणायचे कीं आम्ही सध्यां कोणतेही भाषावार राज्य निर्माण करण्यास तयार नाहीं पण श्री. पोट्टी श्रीरामलु यांनी आपले बलीदान केले तेव्हां कोठें आंध्र राज्य निर्माण झाले. मी या हुतात्म्यास आदरपूर्वक श्रद्धांजली अर्पण करतो. जो आंध्र निर्माणकेला तोही तोटका आहे. हैदराबादचे विभाजन करून तेलंगाणा त्याला जोडल्याशिवाय तो पूर्ण होणार नाहीं.

या प्रश्नाची दुसरी बाजू अशीं कीं, सरकार नेहमी म्हणते कीं डेव्हलपमेंटच्या कामासाठीं आमच्या जवळ पैसे नाहींत, मला त्यांना सांगावयाचे आहे कीं जर हैदराबादचे विभाजन केले तर आज आपण जो पैसा निजामाला देतों तो द्यावा लागणार नाहीं व आपोआपच त्यांचे राजप्रमुख पद नष्ट होअील. हा निजामाचा पैसा जो वांचेल तो आपण जनतेच्या अुपयोगी लावूं शकूं आणि आमच्याजवळ पैसा नाहीं असें म्हणावयाची पाळीं आमच्यावर येणार नाहीं.

भाषावार प्रांत रचनेच्या बाबत आम्हाला घटनेचा हवाला देण्यांत येत नाहीं आणि जागिरदारांना, जमीनदारांना आणि अिनामदारांना मोबदला देण्याचे वेळीं मात्र घटनेचा हवाला देण्यांत येतो. हैदराबादचे विभाजन केले तर आपण आज जो जागिरदारांना व अिनामदारांना करोडो रुपये मोबदला देतो ते पैसेहि वांचतील व आपण जनतेच्या मागण्या पूर्ण करूं शकूं आणि अशा रीतीनें आपण आपली आर्थिक परिस्थिति चांगली करूं शकूं.

आज संयुक्त महाराष्ट्राच्या मागणींत दोन प्रवाह आहेत, अेका पक्षांचे म्हणण असें आहे कीं संयुक्त महाराष्ट्र नागपूर कराराप्रमाणें अंमलांत यावयाला पाहिजे, आणि खरें पाहिले तर नागपूर करारालाच सर्व पक्षांचा पाठींबाहि आहे. दुसरा विचार प्रवाह कांहीं स्वार्थसाधु लोकांचा आहे. ते म्हणतात कीं संयुक्त महाराष्ट्र मुंबअी सोडून व्हायला पाहिजे म्हणून मुंबअीचा अेक अलग प्रांत बनविण्यांत यावा. मला असें सांगावायाचे आहे कीं मुंबअी कोण्या अेका वर्गाची नाहीं. आजची मुंबअी हीं महाराष्ट्रांतील शेतक-यांनी व मध्यम वर्गीयांनी आपले रक्त सांडून बनविलेली आहे. आणि म्हणूनच आजच्या मुंबअीवर आणि तिच्या वैभवावर महाराष्ट्रांतील शेतक-यांचा व मध्यम वर्गीयांचा हक्क जास्त आहे. १९४२ सालीं मुंबअींत मराठी बोलणारे अेकंदर १९ लक्ष लोकसंख्ये पैकीं साडेअकरा लक्ष होते आणि आजही मुंबअींत ५५ ते ५८ टक्के मराठी बोलणारे लोक आहेत. संयुक्त महाराष्ट्रांत जर मुंबअी दिल्ली गेली नाहीं तर आम्हीं मराठी बोलणारे लोक लढा दिल्याशिवाय राहणार नाहीं. तसेच हैदराबादचे विभाजन करण्यास जर विलंब लागला तर जनता त्या करताहि चळचळ केल्याशिवाय राहणार नाहीं. हा कॉंग्रेसनें पास केलेला ठराव आहे आणि आज तो सभागृहापुढें चर्चेला आला आहे. मला अशीं आशा आहे कीं सगळेंजण हा ठराव अेकमुखानें पास करतील. आणि जर तो पास झाला नाहीं तर मला असें म्हणावयाचे आहे कीं स्वातंत्र्यप्राती पूर्वी तुम्ही जो ठराव पास केला तो आज पास करायला मागेंपुढें कां पहाता?

आजच्या सरकारने मराठवाड्याच्या जनतेचे प्रश्न मुळींच सोडविले नाहींत. तुम्ही जनतेचे प्रतिनिधी आहां आणि जनतेचे प्रश्न सोडवित नाहीं यावरून असें मोठ्या खेदानें म्हणावे लागते कीं आजचे सरकार जनतेचे प्रश्न सोडवण्यास असमर्थ ठरले आहे. मराठवाड्यांतले जनतेचे कितीतरी प्रश्न सरकार पुढें मांडले आहेत, ते सोडविण्याची सरकारची तयारी दिसत नाहीं. मराठवाड्यांतील टॅक्सच्या रुपाने वसूल होणारा पैसा मराठवाड्यांत खर्च करण्यांत येत नाहीं. तेथील जनता आपल्या हक्कासाठीं तुमच्याशीं लढा देअील. जर कर्नाटक आणि आंध्रमध्यें धरणे होअूं शकतात तर मराठवाड्यामध्यें कां होअूं शकत नाहींत याचे मला आश्चर्य वाटते. आणि जेव्हां आम्ही पुष्कळ ओरड केली तेव्हां अर्थ मंत्र्यांनी सांगितले कीं या पंचवार्षिक योजनेंत आम्ही पूर्णा धरण हातीं घेत आहेत. पण या पंच-वार्षिक योजनेचे तीन वर्ष संपत आले तरी त्याला कांहीं सुरवात केली जात नाहीं आणि मला तर शंका आहे कीं दुसऱ्या पंचवार्षिक योजनेतहि पूर्णाधरणाचा समावेश होतो किंवा नाहीं. पूर्णा धरणाचा समावेश निदान पुढील पंचवार्षिक योजनेत करावयालाच पाहिजे या करितां मराठवाड्यांतील सर्वपक्षीय आमदारांनीहि चळवळ करावयाला पाहिजे. ही कोणत्याहि पक्षाच्या आमदारांची बाब नव्हे.

यांत पार्टी पॉलिटिक्स येता कामा नये आणि या पुढें तरी मराठवाड्याकडे दुर्लक्ष केला जाणार नाहीं हे आपण पाहिले पाहिजे व तसे झाले तर सर्वांनी मिळून हा प्रश्न सरकार पुढें मांडला पाहिजे.

मला पुन्हा अेकदा सांगावयाचे आहे कीं संयुक्त महाराष्ट्र आणि अितर भाषावार प्रांत झाले तर हे प्रश्न सुटतील. तसेच निजामाला ७०, ७२ लक्ष रुपये दिले जात आहेत ते वांचतील. शिवाय आज आपण जमीनदार, अिनामदार आणि जागिरदार यांना करोडो रुपये मोबदला देत आहोंत ते पैसेहि वांचतील. आपण त्या पैशांतून आपली आर्थिक परिस्थिती सुधारूं शकूं व जनतेच्या अुपयोगाची बरीच कामें करूं शकूं म्हणून या ठरावाला पुन्हां अेकदा पाठिंबा देअून मी माझे भाषण संपवितो.

شری پی - پلا ریڈی (عالم پور- گدوال - عام) :— ابھی دو آنریبل ممبرس نے تقریریں کیں - ایک آنریبل ممبر نے تلگو میں اور دوسرے آنریبل ممبر نے مرھٹی میں تقریر کی - لیکن میں سمجھتا ھوں کہ تمام آنریبل ممبرس کی دلچسپی ادھر نہ تھی اس لئے کہ چند ایسے ممبرس ھیں جو تلگو نہیں سمجھ سکتے اور چند ایسے ممبرس ھیں جو مرھٹی نہیں سمجھ سکتے - میری ماتر بھاشا تلگو ھے - میں تلگو میں بولتے ھوئے اپنے خیالات بہتر طور پر پیش کرسکتا ھوں - انگریزی بولنے کا تو سوال ھی پیدا نہیں ھوتا - لیکن ھم ایک کمپوزٹ اسٹیٹ (Composite State) حیدر آباد کی اسمبلی میں بیٹھے ھیں - اس وجہ سے چاھے وہ لنگوسٹک پراونسس (Linguistic Provinces) کا مسئلہ ھی کیوں نہ ھو تلگو، مرھٹی یا کنڑی میں بولنا مناسب نہیں سمجھتا کیوں کہ میرے خیالات جملہ آنریبل ممبرس سمجھ نہیں سکتے - اس کی زیادہ ضرورت اس وجہ سے بھی ھے کہ میں جن خیالات کو پیش کر رھا ھوں وہ کم ازکم اس اسمبلی کے ممبرس سمجھ سکیں- یہ دو سو سال کا چرتر (चरित्र) ھے - دو سو سال کے پہلے کوئی شخص اردو زبان نہیں جانتا تھا - لیکن دو سو سال میں یہ ٹرانسفرمیشن (Transfoermation) آیا کہ ایک ماتر بھاشا ھونے کے باوجود میں یہ کوشش کر رھا ھوں کہ اردو زبان میں اپنے خیالات پیش کروں - شائد آپ کو یہ سن کر تعجب ھوگا کہ میں اردو زبان کی "الف - ب" بھی نہیں جانتا - اس لئے بولنے میں کچھ فرق ھو تو آپ معاف کریں - لیکن میں اپنے وچار کو آپ کے سامنے پیش کرنے کے لئے اردو ھی کو وھیکل (Vehicle) بنایا ھوں -

جیسا کہ میں ابھی کہہ رھا تھا دو سو سال میں ساری بھاشاؤں میں ٹرانسفرمیشن ھوگیا اور اس کے ساتھ ساتھ اڈمنسٹریٹیو مشنری (Administrative Machinery) سکریٹریٹ (Secretariat) کلکٹریٹ (Collectorate) اور تحصیلات میں اردو ھی فنکشن کرنے لگی - ان دو سو سالوں میں شکر ھے کہ یہ زبان گرداوروں ھی تک پہنچی پٹیل پٹواریوں تک نہیں پہنچی - خدا کا شکر ھے کہ ھم جلد جاگ اٹھے

ورنہ پٹیل پٹواریوں کے ریکارڈس بھی اردو میں ہوتے تو زیادہ مشکل ہوتی - اور گاؤں کے ریکارڈس کو بھی رنیو (Renew) نہیں کرسکتے تھے - اس کے لئے یہ دوسو سال کم تھے -

زبان کا مسئلہ بہت اہم ہے- ایک طرف نظام کے آٹوکراٹک رجیم (Autocratic regime) کو چلانے کی خاطر اردو زبان کو پاپولا رائز (Popularise) کیا گیا اور دوسری طرف پولیٹیکل مومنٹس (Political movements) بھی چلنے لگے - پیپلز (Peoples) کے چند ادارے تھے اور نظام کا ادارہ تھا (میرا مطلب نظام گورنمنٹ) جس نے اردو کو مقبول بنایا - لیکن سب لوگ اردو نہیں جانتے تھے - اس لئے جو کسان گاؤں کے کسی کونے میں رہتے ہیں اور جو بھاشا وہاں بولی جاتی ہےوہ اسی کو سمجھتے ہیں لہذا جو کچھ انہیں سمجھانا ہے وہ اسی زبان میں ہونا چاہئے - آندھرا - مہاراشٹرا اور کرناٹک کانفرنس تین مختلف ناموں سے پولیٹیکل موومنٹس شروع ہوئے - اس زمانہ میں اوس کو پولیٹیکل موومنٹ کہتے تھے یا سرسوت موومنٹ (Saraswath movement) کہتے تھے بہر حال وہ پیپلس کی آواز کنسالیڈیٹ (Consolidate) کرنے کے لئے تھے - چنانچہ حیدر آباد اسٹیٹ کانگریس کا پہلا سلوگن (Slogan) یہ تھا کہ ہمیں ڈس انٹیگریٹ (Disintegrate) ہونے کے بعد آندھرا - مہاراشٹر اور کرناٹک نرمان کرنا ہے- یہ پیش نظر تھا کہ ہندوستان میں رہتے ہوئے بھارت کے جاگرافیکل لمٹس (Geographical limits) میں ہوتے ہوئے بھی بھارت کا حصہ نہیں بن رہے ہیں -

"Integrate ourselves with the Indian Union"

یہ ہمارا پہلا سلوگن تھا - اس کو ہم نے حاصل کیا لیکن باتوں سے نہیں - ساری جنتا نے ملکر لڑائی کر کے دقت کے ساتھ اس کو حاصل کیا - اس کے بعد ہمارے سامنے یہ چیز تھی کہ اڈلٹ فرنچائز بیسس (Adult franchise basis) پر ڈیموکراٹک گورنمنٹ قائم کی جائے - ڈیموکراٹک گورنمنٹ بننے کے بعد اس کا پہلا فرض یہ ہوگا کہ پیپلز گورنمنٹ ہے تو پرجا کی بھاشا میں ویوہار کیا جائے - چنانچہ حیدرآباد کی سنٹرل سکریٹریٹ سے بھی سرکولرس نکلے کہ جہاں تلگو بولی جاتی ہے وہاں پر تلگو ویوہار چلے - کرناٹک میں کنڑی ہو اور مرہٹواڑہ میں مرہٹی رہے تو اس سے ہمیں کافی دقت پیدا ہوگی - وہاں کے لوگوں کی آج یہ سمجھ میں نہیں آ رہا ہے کہ تلگو میں درخواستیں لکھنے کے لئے کیوں کہہ رہے ہیں - اس کے پہلے تو اردو میں لکھنے کے لئے کہتے تھے - اگر پہلے تلگو میں درخواست دی جاتی تھی تو اس کو ریجکٹ (Reject) کر دیتے تھے اس کو قبول نہیں کیا جاتا تھا - لیکن آج کہا جاتا ہے کہ تلگو میں درخواست لکھی جائے- آج یہ بھی سوال ہے کہ کس بھاشا کو پرامینینس (Prominence) دی جائے کیونکہ حیدرآباد اسٹیٹ کانگریس کا آزادی حاصل کرنے کے بعد جو دوسرا سلوگن تھا وہ (Hyderabad is to be disintegrated) اس کے لئے ہم نے کافی کوشش کی - یہ سمجھا گیا کہ ہم بھائی بھائی ہیں - کرناٹک اور مہاراشٹر

بھائی بھائی ھیں - مرہٹواڑہ کو بمبئی کے ساتھ جوڑ دیں اور کرناٹک کو میسور کے ساتھ جوڑ دیں لیکن اس کے ساتھ ساتھ ھمیں ویوھار ٹھیک طور سے چلانا ھے اور گورنمنٹ کے اسٹرکچر (Structure) کو قائم رکھنا ھے - یہ بہت ضروری تھا اس لئے یہ ضروری ھو گیا کہ کچھ انتظام کریں - مناسب انتظام ھمیں یہ معلوم ھوا کہ حیدرآباد کے تکڑے بنادیں - حیدرآباد اسٹیٹ کانگریس نے نظام آباد میں یہ کہا کہ حیدرآباد کے تکڑے کرکے اس کو لنگویسٹک ایریاز (Linguistic areas) میں ملادیں - تلنگانہ کو مدراس میں - مرہٹواڑہ کو بمبئی میں اور کرناٹک کو میسور اور دیگر کرناٹک پرانتوں میں ملادیں - یہ ھونے کے بعد پھر ھماری کانگریس میں بھی ایک ریزولیوشن (Resolution) منظور ھوا - پردیش کانگریس کمیٹی کے صدر سوامی رامانند تیرتھ کی صدارت میں گاندھی بھون میں ۲ - جون سنہ ۵۳ع کو یہ رزالو (Resolve) کیا گیا کہ حیدرآباد اسٹیٹ دوسرے لنگویسٹک ایریاز میں مرج (Merge) ھوجائے ایک ڈیفینیٹ اسٹینڈ (Definite stand) حیدرآباد پردیش کانگریس نے یہ بتایا اور اس طرح انہوں نے لیڈ (Lead) کیا - یہ ھونے کے بعد پھر کیوں ھم لینگویج مومنٹ (Language Movement) چلائیں - آندھرا میں گڑبڑ ھوئی - لنگویسٹک پراونس (Linguistic Provinces) کے لئے لڑے - تیس سال تک جھگڑے چلے - پہلے تلنگانے کو تلگو راشٹریہ بنانے کا ارادہ نہیں تھا - تلنگانے کے سامنے یہ آٹوکریٹک ریجیم کے انڈ (End) پر اون کا پرائمری کنسیڈریشن(Primary consideration) جو تھا اوس کو انہوں نے لیا - سبارڈینیٹ کنسیڈریشن (Subordinate consideration) کو لیکر انہوں نے کنفیوز (Confuse) ھونا نہیں چاھا - حیدرآباد کے نظام کی حکومت کو ختم کرنے کا وقت آیا تو انہوں نے کہا کہ حیدرآباد کے تلنگانے کے ڈسٹرکٹس بھی وشال آندھرا کا ایک پارٹ ھو جائیں - تیس سال کے بعد آج انہوں نے کیا حاصل کیا ؟ جو کچھ انہوں نے حاصل کیا وہ آندھرا اسٹیٹ کہلاتا ھے - وھاں وہ لوگ بہت خوش ھیں - کیوں کہ مدراس کمپوزٹ اسٹیٹ سے وہ لوگ جدا ھوکر اپنے ٹامیلین بھائیوں کے ڈیموکریٹک اکسپلائیٹیشن سے بچ گئے اور اب اچھے طریقے سے اپنی زندگی گزار رھے ھیں اور اکسپلائیٹیشن (Exploitation) سے بچے ھوئے ھیں - وہ جو کچھ کرتے ھیں آندھرا کی بھلائی کے لئے کرتے ھیں - وہ جو پیسہ خرچ کرلیتے ھیں آندھرا کی بھلائی کے لئے خرچ کرلیتے ھیں - وہ بہت خوش ھیں اون کا اڈمنسٹریشن (Administration) بہت اچھی طرح چل رھا ھے - وھاں ڈیولپمنٹس (Developments) ھورھے ھیں - اون کا اڈمنسٹریشن تلگو میں چل رھا ھے - آج ان لائیک (Un-like) حیدرآباد کی اسمبلی میں ھم بیٹھے ھیں - بہت سے ممبرس تلگو میں اسپیچ (Speech) دیعے ھیں - آندھرا میں بھی زیادہ لوگ تلگو میں بات چیت کرتے ھیں - یہاں کچھ لوگ انگریزی میں بھی بولتے ھیں - اور کچھ لوگ کوٹیشنس (Quotations) انگریزی میں دیتے ھیں یہ برٹش اڈمنسٹریشن کے زمانے سے کچھ عادت سی ھوگئی ھے - اس لئے کچھ آسانی معلوم ھوتی

ہے - لیکن اگر تلگو میں کام چلنے لگے تو سب لوگوں کے لئے آسانی ہو جائے گی - اسمبلی کا کام بھی تلگو میں چلیگا تو پروسیڈنگس بھی تلگو میں ہوں گی - اسمبلی کے لئے اور حکومت چلانے کے لئے آسانی ہو جائے گی - جس وقت ہم ڈس انٹیگریشن کا سوال اٹھاتے تھے اوس وقت ہم یہ چاہتے تھے کہ حیدرآباد ڈس انٹیگریٹ ہو جائے تو لنگویسٹک پراوینس بنیں گے - اس خیال میں اور حیدرآباد پردیش کانگریس کے خیال میں کوئی فرق نہیں آیا - اس میں کوئی پولیٹیکلی اپوزیشن (Political Opposition) نہیں ہوا - حیدرآباد پردیش کانگریس کمیٹی نے کس لئے ڈس انٹیگریشن کی ضرورت کو محسوس کیا اور کس طرح یونانی‌مسلی (Unanimously) یہ پاس ہوا - اگر اس پر امنڈمنٹس آئے بھی تو مائینر امنڈمنٹس (Minor Amendments) آئے وہ لوگ سنٹیمنٹل آرگیومنٹس (Sentimental Arguments) پر نہیں گئے - کوئی مرھٹواڑہ کا بھائی سہاراشٹرا ہونا کہتا ہے اور کرناٹک کا بھائی بھی یہی چاہتا ہے کہ حیدرآباد تقسیم کردیا جائے - اس طرح پردیش کانگریس کمیٹی کے سامنے یہی ایک چیز تھی کہ حیدرآباد اسٹیٹ کو ڈس انٹیگریٹ کرنا ضروری ہے - نہ صرف لینگویج اسٹیٹ فارم (Language State form) کرنا بلکہ اس طرح انڈین یونین کی اسٹرکچر (structure) کو مضبوط کرنا ضروری تھا - اور حیدرآباد کے فیوڈل اسٹرکچر (Feudal Structure) کو بدلنے کے لئے اور یہ جو ان نیچرل یونٹ (Un-natural unit) ہے اس کو بریک (Break) کرنے کے لئے مختلف کوششیں کی گئیں اس فیوڈل اسٹرکچر کو بدلنے کے لئے جو مختلف کوششیں کی گئی ہیں ان میں جاگیر ابالیشن (Jagir abolition) ہے - لینڈ ریفارمس (Land Reforms) ہیں - اور انعام ابالیشن ہے - جو آج کل چل رہا ہے - ایک پروگریسیو لیجسلیشن سے اس فیوڈل اسٹرکچر کو بریک کیا جا سکتا ہے - فیوڈل اسٹرکچر کو تو کسی طرح سے بدل سکتے ہیں لیکن جو فیوڈل لارڈس (Feudal Lords) ہیں ان کے کیرکٹر (Character) کو بھی بدلنے کی ضرورت ہے - اس کے لئے یہی ایک ڈھنگ ہوسکتا ہے کہ حیدرآباد کے ٹکڑے کئے جائیں - ہم لوگوں کو دوسرے حصوں سے کچھ نہ کچھ ڈھونڈھنا پڑیگا - حیدرآباد میں کرناٹک کے تین ڈسٹرکٹس ہیں وہ دو ڈسٹرکٹس ہوجائیں گے - اگر ڈس انٹیگریشن ہو تو دو ضلع ہو جائیں گے - ایسی صورت میں دونوں ڈسٹرکٹس یہ نہیں کہہ سکتے کہ ہم کوئی الگ اسٹیٹ بنالیں گے - لیکن اس طرح مہاراشٹرا....

ایک آنریبل ممبر - لیکن اس کے بعد بھی تین ہی ضلع رہتے ہیں -

شری پی - یلا ریڈی : — کوئی یہ نہیں کہہ سکتا کہ مہاراشٹرا کے پانچ ضلع ملا کر اورنگ آباد یا عثمان آباد کو ایک کیاپیٹل (Capital) بنائینگے - جیسا کہ آندھرا میں کیا گیا - اس طرح کوئی نہیں سوچ رہے ہیں -

ری آرگنائیزیشن کمیشن (Organisation Commission) یہاں آیا - سب لوگوں نے جا کر اپنے خیالات کا اظہار کیا - تمام انسٹی ٹیوشنس (Institutions)

کو اپنی رائے ظاہر کرنے کا موقع دیا گیا - مرھٹواڑی کے لوگ - کرناٹک کے لوگ جاکر اپنے اپنے خیالات کا اظہار کئیے ھیں - لیکن ان لوگوں میں سے کسی نے یہ نہیں کہا کہ ہم الگ رہنا چاہتے ھیں - سہاراشٹرا کے لوگوں نے کہا کہ پانچ ڈسٹرکٹس ھی سہاراشٹرا کے ساتھ رہنا چاہتے ھیں - انہوں نے اس طرح کا فیصلہ کیا - جب ہم دوسرے لوگوں سے ملینگے تو ہم کو اون لوگوں سے ملنے کی وجہ سے فائدہ ہوگا - جب ہم دوسرے پراونس (Province) کے لوگوں سے ملینگے تو اون سے کچھ فائدہ ہم حاصل کریں گے اور جو فائدہ ہم پہنچا سکتے ھیں پہنچائینگے -

اس لئے میں اس ریزولیوشن کی تہہ دل سے تائید کرتے ہوئے میں اپنے دوسرے وچار ھاؤز کے سامنے رکھنا چاھتا ھوں - یہ ریزولیوشن جن صاحب نے موو کیا ھے میں انکا شکریہ ادا کرتا ھوں کہ اسکی وجہ سے مجھے اپنے وچار ھاؤز کے سامنے رکھنے کا ایک موقع ملا - کیونکہ میں نے اب تک اسمبلی میں اپنے خیالات کا اظہار نہیں کیا تھا - کوئی ایسا موقع نہیں آیا تھا کہ میں اپنے خیالات ظاھر کروں - میں گدوال کے لوگوں کا نمائندہ ھوں - وھاں کے لوگوں نے بھی ایک رزولیوشن پاس کیا کہ حیدرآباد ڈس انٹیگریٹ ھونا چاھئے اور تلنگانے کے اضلاع کو آندھرا میں شامل کرنا چاھیئے - میرا یہ فریضہ ھے کہ میں ان کے خیالات اس اسمبلی تک پہنچا دوں اور وھاں کی پبلک کا پوائنٹ آف ویو (Point of view) یہاں پیش کردوں - اس لئے میں کھڑا ھوا ھوں - ھمارا مقصد یہ نہیں ھے کہ تلنگانے کے ڈسٹرکٹس وشال آندھرا میں مل جائیں تو وہ ایک بہت بڑا اسٹیٹ ھو جائے گا اور ہم یہاں سے وھاں گاڑی میں پھر سکیں گے بلکہ اس کے دوسرے اسٹرانگ ریزنس (Strong reasons) ھیں اسٹرانگ کنوکشنس (Strong Convictions) ھیں - حیدرآباد کے تلگو اسپیکنگ ایریاز (Telugu speaking areas) آندھرا میں مل جائیں تو وہ بہت بڑا اسٹیٹ ھوجائیگا وھاں بڑی بڑی ندیاں بہتی ھیں - بعض لوگوں کا خیال ھے کہ وشال آندھرا میں ملنے سے کیا فائدہ ھے - تلنگانے کے ڈسٹرکٹس کو ملا کر ایک الگ اسٹیٹ بنائیں تو فائدہ ھوگا - لیکن اگر تلنگانے کو فائدہ نہوتا تو ہم ھرگز وشال آندھرا کی تائید نہ کرتے - ہم وشال آندھرا کی تائید اس لئے نہیں کررھے ھیں کہ وھاں کے بڑے بڑے پوسٹس (Posts) ہم کو مل جائیں - وھاں کا سی پورٹ (Sea-port) ہم کو مل جائے - بلکہ اس لئے کہ جو چیزیں آندھرا میں نہیں ھیں وہ تلنگانے میں ھیں اور جو چیزیں تلنگانے میں نہیں ھیں وہ آندھرا میں ھیں جب یہ دونوں مل جائیں گے تو اس اسٹیٹ کو اڈوانس ھونے میں سہولت ھوگی - وھاں پروھیبیشن (Prohibition) ھے اور یہاں نہیں ھے - یہ بھی ایک آرگیومنٹ (Argument) ھے - لیکن کسی کو زیادہ سیندھی پلاکر اوس سے پیسہ لیکر اوس پیسے سے حکومت چلاکر اسکو ولفیر اسٹیٹ (Welfare State) کہنا کسی طرح صحیح نہیں ھے - جب آندھرا اور تلنگانہ مرج (Merge) ھوجائینگے تو ایک یونیفارم پالیسی (Uniform policy) کے تحت چل سکیں گے - آندھرا

کے پروھیبیشن کو نکالنا پڑیگا یا یہاں پروھیبیشن قائم کرنا پڑیگا - یا وھاں ڈرنک ایول انٹروڈیوز (Drink evil Introduce) کرنا پڑیگا - بہر حال جہاں تک اکسائیز کا تعلق ھے کامن اڈمنسٹریشن (common administration) کرنا پڑیگا - اس کے ساتھ ساتھ ھمارے ھاں ایک پروگریسیو اسمبلی (Progressive Assembly) بیٹھی ھے جس نے لینڈ ریفارمس کئے ھیں - ان پروگریسیو لینڈ ریفارمس کا فائدہ آندھرا گورنمنٹ کو ھوگا - جب وشال آندھرا بن جائیگا تو وھاں بھی ان لینڈ ریفارمس کو قبول کریں گے - اس طرح ایک یونیفارم لینڈ پالیسی (Uniform land policy) ھوگی - یہاں تلنگانہ لیول میں نظام ساگر صرف ایک پراجکٹ ھے جس کے تحت ایک یا ڈیڑھ لاکھ ایکڑ زمین اریگیٹ (Irrigate) ھوتی ھے - وھاں گوداوری ڈیلٹا سائل ھے اور شائد جلدھی نندی کنڈہ پراجکٹ کا بندوبست بھی ھو جائیگا تو تیس چالیس لاکھ ایکڑ زمین اری گیٹ ھوسکے گی - اس کا فائدہ رائل سیما کے لوگ اٹھارھے ھیں - اوسکا فائدہ تلنگانے کے لوگ بھی اٹھاسکیں گے - یہ چیز میں ماننے کے لئے تیار نہیں ھوں کہ تلنگانہ بیاک ورڈ ایریا (Backward area) ھے - اس لئے یہ لوگ آندھرا کو جائیں تو وہ بھی بیاک ورڈ ھوجائینگے - میں اوس کو ماننے کے لئے تیار نہیں ھوں - سلیو کنگس (Slave Kings) سلیو (Slave) کے ساتھ ایز اے ماسٹر (As a master) ٹریٹ (Treat) کیا کرتے تھے لیکن آج زمانہ الگ ھے - وہ ایک ولفیر اسٹیٹ ھوگی - وشال آندھرا کا بجٹ ھم فریم کرنے کے لئے بیٹھینگے - یہاں حیدرآباد میں ساٹھ ستر کالجس ھیں - وھاں زیادہ سے زیادہ کالج بنائیں گے - جن سے تلنگانے کو فائدہ پہنچے گا - اس طرح کالیجس اور دوسری چیزیں ھیں جب ھم اس کو بیلنس (Balance) کریں گے تو تلنگانہ کو زیادہ فائدہ پہونچے گا - اور تلنگانہ کو فنڈس الاٹ (Funds allot) کر کے اس کو ڈیولپ کرنے کی کوشش کی جائیگی - یہ کوئی پوچھنے اور کہنے کی بات نہیں ھے یہ تو ویل فیر اسٹیٹ کا ڈفینیشن (Definition) ھے - ھم اس وقت پلانڈ اکانمی (Planned economy) کے متعلق سوچ رھے ھیں - انڈین کانسٹی ٹیوشن نے شیڈولڈ کاسٹ کے ممبروں کو پندرہ سال کا ایک لانگ (Long) روپ دیا ھے کہ تم آؤ اور ملک کو ڈولپ کرو - اس طرح ملک کے کسی پارٹ کو ڈپرائیو (Deprive) نہیں کیا جاسکے گا - کرشنا اور گوداوری ریورس جو یہاں ھیں وہ رائل سیما کی طرف فلو (Flow) ھوں گے اور وھاں کی لینڈ اررگیٹیڈ (Irrigated) ھے وھاں کا سوائل فرٹائل (Furtile) اس لئے وھاں کا جو پراڈیوس (Produce) ھوگا وہ اس طرف فلو ھوگا - کیونکہ وھاں پر چیزنگ کیپا سیٹی (Purchasing capacity) زیادہ ھے - اتنا ھی نہیں جیسا کہ میں نے کہا کہ دونوں کمپلیمنٹری ھوں گے اس لئے دونوں ایک دوسرے کے لئے فائدہ مند ثابت ھوں گے - تلنگانہ میں پیپر اور شوگر انڈسٹریز ھیں آندھرا میں یہ انڈسٹریز نہیں ھیں - وھاں شپ بلڈنگ

(Ship building) انڈسٹریز ہیں۔ جوٹ ملز ہیں۔ ٹوباکو ملز ہیں۔ وناسپتی
فیکٹریز ہیں۔ یہاں پر کوئلہ ملتا ہے آندھرا میں کوئلہ نہیں ملتا۔ وہاں مائکا (Micha)
آئرن (Iron) اور گولڈ مائنس (Gold mines) ہیں۔ اس لئے
یہاں کا کوئلہ وہاں استعمال کیا جائیگا۔ ایک چیز کا ڈولپمنٹ ایک طرف کم ہے تو دوسری
طرف زیادہ ہے اگر دوسری طرف کسی چیز کا ڈولپمنٹ کم ہے تو یہاں اوس کا ڈیولپمنٹ زیادہ
ہے۔ اس کی وجہ سے دونوں اسٹیٹس ایک دوسرے کے پراڈکٹس سے فائدہ اٹھا سکیں گے۔
یہ ہمارے سینٹمنٹل ریزنس (Sentimental reasons) نہیں
ہیں۔ ہمارا منشا یہ ہے کہ وشال آندھرا بنے اور تلنگانے کے بھائیوں کی بھی بہبودی ہو۔
ڈس انٹگریشن ہم اس واسطے بھی چاہتے ہیں کہ انڈیا گورنمنٹ کو اسٹرنگتھن
(Strengthen) کیا جائے۔ ساتھ ساتھ دونوں اسٹیٹ مل کر فیوڈل
اسٹرکچر کو بریک کرسکیں۔ آخر میں میں ایک امپارٹنٹ ڈاکومنٹ میں سے چند سنٹنسس
سنا کر اپنی تقریر ختم کرتا ہوں۔ میں آپ کو یہ بتاؤں گا کہ کس طرح کانگریس
آرگنائزیشن بھی وہی کررہی ہے جو آپ چاہتے ہیں۔ حیدرآباد پردیس کانگریس کمیٹی نے جو
میمورنڈم اسٹیٹ ری آرگنائزیشن کمیشن کے سامنے پیش کیا اوس کے دوتین کوٹیشنس پڑھ کر
سناؤں گا۔ اوس کا کنکلوزیو سنٹنس (Conclusive Sentence) یہ ہے۔

" This being so, the logical proposal would be to merge the three linguistic regions with the contiguous linguistic areas of Andhra, Maharashtra and Karnataka".

وشال آندھرا کس طرح ایک اسٹرانگ اسٹیٹ ہوسکتا ہے اور اس میں کس طرح کافی
سورسس (Sources) ہوں گے اوس کے متعلق انہوں نے یہ کہا ہے۔

"The formation of Andhra, Maharashtra and Karnataka States is likely to result in pooling up of resources, greater concerted effort, and increased propriety. These States, when formed, will be in a better position than when they are continued in a divided pattern which exists today. The disintegrated areas, which will integrate with other contiguous and homogenous regions, will enrich themselves by addition of resources and manpower".

ممکن ہے کہ بعض لوگوں کو یہ خیال ہو کہ ڈس انٹگریشن کے بعد سرویسس
افکٹ (Services effect) ہوں گے۔ اس میمورنڈم میں اس سلسلہ میں
جو سنٹنسز (Sentences) کہے گئے ہیں وہ یہ ہیں۔

"The administrative set up is also not likely to be disturbed in a large measure. The All-India Services will continue to participate in the administration in the newly formed

States as before. The provincial or State Services now under the existing State Governments may have to undergo some change. But a reasonable adjustment between the integrating and disintegrating areas can be made without much difficulty."

انہوں نے اپنے ٹرمس آف رفرنسس (Terms of reference) میں یہ بھی
بتلایا ہے کہ اگر ری آرگنائزیشن آف اسٹیٹس کی وجہ سے فائیو ایر (Five-Year)
یا ٹن ایر (Ten year) یا ففٹین ایر (Fifteen year) پلان افکٹ ہوگا
تو ایسی صورت میں ری آرگنائزیشن نہیں ہوگا ۔ اس سلسلہ میں پردیش کانگریس کمیٹی
نے اپنے میمورنڈم میں یہ کہا ہے کہ

"If the demand is not conceded, there is every likelihood, in our opinion, of the energies of the people being dissipated in agitation for achieving the goal of linguistic States. The best way, therefore, of saving the Five-Year Plan and inducing the people to implement it with zeal and energy, is to concede the demand without hesitation and delay."

یہ ہیں وہ کوٹیشنس جو میں نے ایک امپارٹنٹ ڈاکیومنٹ سے پڑھ کر سنائے ہیں میں
آخر میں اس رزولیوشن کو فارملی سپورٹ (Formally Support) کرتے ہوئے
اون آنریبل ممبر کا شکریہ ادا کرتا ہوں جنہوں نے اس رزولیوشن کو انٹراڈیوس کرکے
ہم سب لوگوں کو اس پر بحث کا موقع دیا ۔ میں اون کو دھنیہ واد دیتے ہوئے اپنی
تقریر ختم کرتا ہوں ۔

*श्रीमती आशाताआी वाघमारे (वैजापूर) :—अध्यक्ष महोदय, संयुक्त महाराष्ट्राच्या आणि अितर भाषावार प्रांतरचनेच्या ठरावावर बोलतांना मी मराठींतून बोलणार आहे आणि मी पहिल्यांदा त्या ठरावाला पाठिंबा देते.

मी या ठरावावर बोलतांना दोन तीन मुद्द्यावर माझे विचार मांडणार आहे. पहिली गोष्ट अशीं कीं भाषावार प्रांतरचना व्हावी म्हणजेच पर्यायाने संयुक्त महाराष्ट्र आणि अितर भाषावार प्रांत व्हावेत. या तत्वाला कॉंग्रेसने अगोदरच मान्यता दिली आहे, आणि १९४७ नंतर या प्रश्नाला विशेष चालना मिळाली आहे. प्रत्येक भाषेचा स्वतंत्र प्रांत व्हायला पाहिजे, त्या शिवाय जनतेची प्रगति होणार नाहीं. अेका कवीने म्हटले आहे कीं 'दे जन्म मात्र माता भाषा व्यवहार चालवी सकळ, म्हणजे आआी फक्त जन्म देते, आणि मुनष्याची प्रगति भाषा करते. भाषेमुळेंच माणसाचा खरा विकास आणि अुत्कर्ष होतो. माणसाने निरनिराळ्या भाषा शिकाव्या पण मला अनुभव आहे कीं जी गोष्ट शिकण्यास मातृभाषेंतून अेक तास लागतो तीच गोष्ट परकीयांच्या भाषेंतून शिकण्यास अेक आठवडा लागतो. आमच्या येथे अेक काळ असा होता कीं प्रत्येक माणसाला पांच सहा भाषा शिकाव्या लागत असत. येथील राजभाषा अुर्दू असल्यामुळें ती पुष्कळांना

समजत नसें. पक्षकाराची भाषा असायची मराठी आणि वकीलाने कागदपत्र लिहायचे अुर्दू किंवा अिंग्रजीतून आणि कोर्टाचे कामहि चालायचे अुर्दू किंवा अिंग्रजीतून. या मुळें पक्षकाराला फारच त्रास होत असें व त्याला त्याच्या मुकद्दम्यांतील कांहीं समजत नसे. खेडयांतील लोकांना आपल्या मातृभाषे शिवाय अितर भाषेचे ज्ञान नसते. मात्र शहरांतील लोकांना दोन तीन भाषेचे ज्ञान सहज असते. म्हणून शहरांतील लोकांना कांहीं त्रास होत नाहीं पण खेडयांतील लोकांना याचा फारच त्रास होतो आणि तेच बहुसंख्य असतात. त्यांना त्रास होअू नये या करिता भाषावार प्रांत झालेच पाहिजेत. या ठरावाला सर्व लोकांनी पाठिंबा दिला पाहिजे. मला आठवते कीं श्री. बिंद्रू साहेब कॉंग्रेसचे अध्यक्ष असतांना निजामाबादला कॉंग्रेस चे अधिवेशन झाले होतेतेव्हां कॉंग्रेसने हा ठराव मंजूर केला होता. कीं कॉंग्रेसने राज्यकारभारांची सुत्रें सांभाळली कीं प्रथम हैदराबादचे विभाजन करण्यांत येअील. हिंदुस्थानांतील कोणत्याहि प्रांतात अशी सहा भाषांची खिचडी नाहीं. दोन तीन प्रांत जोडून त्या वेळीं अिंग्रजांनी ही गोष्ट केली होती पण आता या गोष्टीची मुळींच गरज अुरली नाहीं. या वेळीं जबाबदार असेंब्ली आहे तिचे कर्तव्य आहे कीं हे निरनिराळ्या भाषेचे तुकडे जोडून जो प्रांत बनविला आहे तो आतां मोडून तें तुकडे निरनिराळ्या प्रांतात विलिन केले पाहिजेत. ही तीन तुकडयांची सांगड अशीच कायम राहिली तर हैदराबादची प्रगति होणार नाहीं. म्हणून माझी अशी विनंती आहे कीं सर्व सभासदांनी या ठरावाला पाठिंबा द्यावा. म्हातारीने जरी कोंबडा झाकून ठेवला तरी अुजाडावयाचे राहत नाहीं. म्हणून सरकारने कितींही प्रयत्न केला तरी भाषावार प्रांत रचना झाल्या शिवाय राहणार नाहीं आणि जनता आपला हक्क बजावल्या शिवाय राहणार नाहीं. आज जनतेतील जागृती पाहून मला असें म्हणायचे आहे कीं संयुक्त महाराष्ट्राची निर्मिती ही गोष्ट अटळ आहे. नुसता संयुक्त महाराष्ट्रच व्हावा असें नाहीं तर अैक्य कर्नाटक आणि विशाल आंध्र देखील निर्माण व्हायला पाहिजे.

या बाबतींत आंध्रने पहिला मान मिळवला आहे. पण मला असें म्हणावयाचे आहे कीं अजून आंध्र पूर्ण झाला नाहीं. जो पर्यंत कर्नूलच्या टिनाच्या झोपडयांतील कचेऱ्या हैदराबादला येणार नाहींत आणि तेलंगणाचा भाग आंध्रला मिळणार नाहीं तो पर्यंत आंध्र पूर्ण झाला असें मी मानायला तयार नाही. कारण हैदराबादवर त्या लोकांचा हक्क आहे. त्याच प्रमाणें आम्हां महाराष्ट्रीय लोकांचा मुंबअीवर हक्क आहे. मुंबअीसह महाराष्ट्र द्यावा व आपला अुत्कर्ष करून घ्यावा. ह्या दोन्हीं प्रांतांचा प्रश्न सुटल्याबरोबर कर्नाटकाचा प्रश्न आपोआपच सुटतो. पण आज हा प्रश्न सोडविण्याची टाळाटाळ चाललेली आहे. पण ही गोष्ट अटळ आहे आणि कोणी कितीहि टाळाटाळ केली तरी ती झाल्या शिवाय राहणार नाहीं. अितीहासाकडें थोडी नजर टाकल्यास आपणास असें दिसून येअील कीं १८२२ पर्यंत औरंगाबाद, बीड आणि अुस्मानाबाद हे तीन मराठी बोलणारे जिल्हे पूर्वी पेशव्यांचे होते, ते नंतर अिंग्रजांनी निजामाला दिले आणि त्याबैवजी कर्नूल, कृष्णा व गोदावरी हे जिल्हें अिंग्रजांनी घेतले. तसेच परभणी आणि नांदेड हें जिल्हे वऱ्हाडचे होते ते कर्नूल वगैरे जिल्ह्यांच्या बदल्यांत अिंग्रजांनी निजामाला दिले. आतां जेव्हां मराठींचा अेक प्रांत व्हावयाची वेळ आली आहे तेव्हां हे मराठी जिल्हे अेकत्र करून त्यांचा अेकच संयुक्त महाराष्ट्र तयार व्हावयाला पाहिजे.

संयुक्त महाराष्ट्राच्या मागणीला विरोध करतांना काहीं लोक म्हणतात कीं हा प्रांत तीन कोटी लोकवस्तीचा होअील आणि राज्य कारभाराच्या दृष्टीने योग्य होणार नाही. पण मला

त्यांना असें सांगावयाचे आहे कीं जर तुमच्या राज्यांत यु. पी. ६ कोटीचा प्रांत राहू शकतो तर तीन क्रोटीचा महाराष्ट्र न राहायला काय झाले ? आणि जर तुम्हाला यु. पी. पासून आज पर्यंत कांहीं अपाय झाला नाहीं तर महाराष्ट्रापासून काय भिती आहे ? आतांच मला कळले कीं विशाल आंध्र सुद्धां तीन कोटीचाच होणार आहे. आंध्र आणि महाराष्ट्र मिळून अेका मि. पी. प्रांताअेवढे हे प्रांत होणार आहेत म्हणून तुम्हाला कांहीं भिण्याचे कारण नाहीं.

हे तीन निरनिराळें भाषांचे तुकडे जोडून हा हैदराबाद प्रांत झालेला आहे. ही तीन तुकड्यांची गोधडी तशीच राहिली तर लोकांचा अुत्कर्ष मुळींच होणार नाहीं. आज आमचे जवाबदार सरकार आहे तसेच लोकांना जवाबदार असेंब्ली आहे म्हणून सर्व आमदारांनी आणि कॅबिनेटने विचार करावयाला पाहिजे कीं भाषावार प्रांत रचना लौकरांतलौकर कशी करतां येअील. भाषावार प्रांतरचना होअील ही गोष्ट अटळ आहे. कारण ती लोकांची मागणी आहे. हुकूमशाहीच्या राजवटींत देखील लोकांनी ही मागणी केली होती. आतां लोकांचें सरकार आहे तेव्हां ती पूर्ण झाल्याशिवाय राहणार नाहीं आणि लोक ती पूर्ण करून घेतल्याशिवाय राहणार नाहीत. कॉंग्रेसने ही गोष्ट १९३१ सालीच मंजूर केली होती परंतु १९४७ नंतर मात्र ही गोष्ट मागे पुढें ढकललीं जाअू लागली आहे हे बरोबर नाहीं. हा लोकांचा हक्क आहे आणि तो त्यांना मिळाला पाहिजे.

भाषावार प्रांत झाले तर हिंदुस्थानचे अैक्य धोक्यांत येअील लोक प्रांतीय वादी बनतील हे आरोप केले जातात पण मला असे सांगावयाचे आहे कीं ह्या कोणत्याहि गोष्टी होणार नाहींत. मनुष्य स्वभाव असा आहे कीं तो प्रथम आपल्या घरच्या लोकांचा विचार करतो, नंतर शेजाऱ्याचा करतो. तसेच आम्ही प्रथम आमच्या प्रांताचा विचार करूं आणि नंतर देशाचा विचार करूं आणि आतां ही तेच होत आहे. म्हणून भाषावार प्रांत झाले पाहिजेत आणि ते देशाच्या अुन्नती साठी फारच आवश्यक आहेत.

शिवाय दुसरी गोष्ट अशी की जर अेखादी गोष्ट मर्यादित प्रमाणांत असेल त्यांतून चांगले काढतांना आपण दगड विटा निवडतो म्हणजे प्रांत जर लहान असला तर सगळे चांगले लोक निवडून देतां येत नाहींत कारण लोक निवडावयाच्या वेळेला त्या थोड्या लोकांतूनच बरेवाअीट लोक निवडून द्यावे लागतात पण प्रांत जर मोठा असलातर लोकांची निवड करतांना जास्त चांगले लोक निवडून पाठवता येतात. तसेच खर्चाच्या दृष्टीनेहि आहे. जितके लहान लहान तुकडे तितका राज्यकारभाराचा खर्च जास्त. आतां अेकाच महाराष्ट्रांत सध्यां तीन असेंब्लीज् आहेत पण संयुक्त महाराष्ट्र झाला तर अेका असेंब्लीने काम भागेल व दोन असेंब्लींचा खर्च वाचेल आणि अुरलेले पैसे बितर देशोपयोगी कामाकरिता खर्च करता येतील म्हणून पुन्हा अेकदा या ठरावाला पाठिंबा देअून आणि ज्या ऑनरेबल मेंबरने हा ठराव आणला त्यांचे आभार मानून मी आपले भाषण संपवितें

شری سی ایچ - وینکٹ رام راؤ (کریم نگر):- مسٹر اسپیکر سر - جس طرح سائنس کے میدان میں نئے نئے سائنٹسٹس آتے ھیں اور نئے نئے انونشنس (Inventions) کرتے ھیں ویسے ھی سیاسی میدان میں (جہاں شاذ و نادر لیڈرس نکلتے تھے) اب کئی سو کی تعداد میں لیڈرس نکل رھے ھیں اور نئی نئی تھیوریز انونٹ (Invent) کررہے ھیں - چنانچہ اسی طرح چند لوگ یہاں کے سیاسی میدان میں صرف دو ماہ قبل ایک

نئے نعرہ کے ساتھ آئے - سپریٹ تلنگانہ (Separate Telengana) ان کا نعرہ ہے - آج میں ان کا جواب دینے کے لئے یہاں کھڑا ہوں - میں ان سے یہ پوچھنا چاہتا ہوں کہ وہ کونسے اڈمنسٹریٹیو فسیلیٹیز (Administrative Facilities) ہیں جو وہ چاہتے ہیں - جواب دینے سے پہلے میں یہ بتلا دینا چاہتا ہوں کہ میں صرف ان کانگریسیوں سے مخاطب ہوں جو یہ نعرہ لیکر اٹھے ہیں - دوسرے کانگریسیوں سے متعلق مجھے کچھ کہنا نہیں ہے کیونکہ وہ لنگویسٹک اسٹیٹس (Linguistic States) کی مانگ اس سے پہلے بھی کررہے تھے اور اب بھی کررہے ہیں - جو ایسے کانگریسی ہیں اور جنہوں نے کہا ہے کہ ٹو اسٹیٹ تھیوری (Two State Theory) پراکٹیکل تھیوری (Practical Theory) بن سکتی ہے ان کا جواب دینے کے لئے کھڑا ہوں -

یہ تھیوری اس وقت پیش کی جاتی ہے جبکہ اسٹیٹ ری آرگنائزیشن کمیشن (State Reorganisation commission) آنے والا ہونا ہے - جب یہ ٹو اسٹیٹ تھیوری اسطرح باہر آتی ہے اور ایسا کام ہوتا ہے - جس طرح برسات کا موسم شروع ہوتے ہی نئے نئے کیڑے مکوڑے پیدا ہوتے ہیں ویسے ہی یہ ٹو اسٹیٹ تھیوری کے حامی بھی ہمارے سامنے آئے ہیں اور اس پر عمل کرنا چاہتے ہیں - میں اس ٹو اسٹیٹ تھیوری والوں سے یہ پوچھنا چاہتا ہوں کہ کیا کراچی اور جےپور سے لیکر نظام آباد کے ریزولیوشنس تک کلچرل اور زبان دانی اسٹیٹس کے پرنسپل کو نہیں مانا گیا - کیا ان ریزولیوشنس میں ون لینگویج - ون کلچر ون اسٹیٹ (One Language, one Culture, one State) کا پرنسپل تسلیم نہیں کیا گیا - پھر آج اس نعرہ کو پس پشت ڈالکر ایک نیا نعرہ کیوں بلند کیا جارہا ہے - کیا یہ اس لئے ہے کہ چھوٹے چھوٹے اسٹیٹ ہونے سے پبلک کے ساتھ قربت رکھ سکتے ہیں - یہ بتانا چاہتا ہوں کہ آپ نے یہ غلط راستہ بتلانے کی کوشش کی ہے اور خود بھی بھٹکے ہیں - اگرچیکہ ایک سپلیمنٹری میمورنڈم پیش کرکے اس کو نبھانے کی کوشش کی گئی ہے - یہ دلیل پیش کی جاتی ہے کہ ایک بڑے اسٹیٹ میں آئی جی پی کو جھگڑے کی جگہ پر فوراً پہنچنا مشکل ہوجاتا ہے لیکن کیا ٹو انڈپنڈنٹ تلنگانہ اسٹیٹس چاہنے والوں کے لئے اڈمنسٹریٹیو پوائنٹ آف ویو (Administration point of view) ہی سب کچھ ہے - کیا یو - پی میں بمبئی میں اور مدھیہ پردیش میں اڈمنسٹریشن ٹھیک نہیں ہے - کیا وہاں انتظام ٹھیک نہیں چلرہا ہے - اور کیا آپ ولفیر اسٹیٹ (Welfare State) بنانا چاہتے ہیں - یا پولیس اسٹیٹ بنانا چاہتے ہیں اگر پولیس اسٹیٹ (Police State) آپ بنانا چاہتے ہیں تو وہ آپ کو مبارک - آپ آئی - جی - پی ہی کو کیوں چاہتے ہیں - آپ اڈمنسٹریشن ہی پر کیوں نظر رکھتے ہیں - ایک سوشلسٹ گورنمنٹ میں وہاں کے نقطہ نظر سے اڈمنسٹریشن رہتا ہے - مرزا اسمعیل کے زمانے میں ان کا اپنا اڈمنسٹریشن تھا - نظام گورنمنٹ کے زمانہ میں ایک الگ اڈمنسٹریشن تھا - آپ اپنے پوائنٹ آف ویو کے لحاظ سے اپنا اڈمنسٹریشن چلارہے ہیں - اسی طرح سے یو - پی - بمبئی اور مدھیہ پرانت میں وہاں کے لحاظ سے اڈمنسٹریشن ہے - لیکن یہاں وشال آندھرا کی بابت

دیکھنا ھے ۔ اگر اڈمنسٹریشن کے نقطہ نظر سے بھی دیکھا جائے تو یہ تیسرے نمبر کا اسٹیٹ ھے ۔ پہلے جب ھم یہ نعرہ لگاتے ھیں تو آپ ھم کو انڈیا کو بالکنائز (Balkanize) کرنے والوں میں شمار کئے ۔ مگر آج آپ خود چھوٹے چھوٹے اسٹیٹ بنانا چاھتے ھیں ۔ میں پوچھنا چاھتا ھوں کہ کیا چھوٹے چھوٹے اسٹیٹوں میں عوام سے زیادہ نزدیک کا تعلق ھوتا ھے ۔ پہلے آپ کے (۸) منسٹرس تھے اب سولہ منسٹرس ھو گئے ھیں تو آپ کتنے عوام میں گھل مل گئے ھیں اور کہاں تک ان کے دلوں کو ٹٹولا ھے ۔ ان سے کہاں تک آپ ٹچ (Touch) ھو رھے ھیں ۔ اگر ایسا ھی ھے تو کریم نگر کا ایک الگ اسٹیٹ بنائیے ۔ نظام آباد کا الگ اسٹیٹ بنائیے ۔ آپ کی یہ کیا تھیوری ھے جس کا آپ نے گتھ لیا ھے ۔ چند وسٹڈ انٹرسٹس (Vested interest) کی خاطر ۔ چند کی منسٹری باقی رکھنے کی خاطر اور چند کی لیڈرشپ کی خاطر آپ اس غلط اصول کو عوام کے سر تھوپنا چاھتے ھیں اوراس کو اڈمنسٹریٹیو پوائنٹ آف ویؤ کا نام دیتے ھیں ۔ آپ بجٹ کے گورکھ دھندوں کو لا کر بتلاتے ھیں اور یہ کہتے ھیں کہ آندھرا کا بجٹ ڈفیسٹ ھے اور تلنگانہ کا بجٹ سرپلس ھے ۔ پہلے تو ھم بجٹ کے گورکھ دھندوں کو مانتے ھی نہیں ۔ ھم بہرحال لنگویسٹک اسٹیٹ بنانا چاھتے ھیں ۔ اگر تھوڑی دیر کے لئے اس اصول کو مان لیں تو میں بتلاتا ھوں کہ وہ اصول کس طرح غلط ھے ۔ بجٹ کے گورکھ دھندے بھی عجیب ھیں ۔ نظام کے زمانہ میں نظام کا بجٹ بنتا تھا ۔ سر مرزا اسمعیل کے زمانہ میں وہ اپنا بجٹ بناتے تھے اور اب آپ کے روشن زمانے میں ایک الگ بجٹ آپ بنائے ھیں ۔ اس طرح ھر ایک حکومت اپنے اصول کے لحاظ سے بجٹ بناتی ھے ۔ اس لئے میں یہ بتلانے کی کوشش کروں گا کہ اسٹیٹس بنانے کے لئے بجٹ کا اصول اس کا صحیح حل نہیں ھوسکتا ۔ میں یہ کہوں گا کہ پہلے آپ وہ میمورنڈم دیکھیئے جس میں آپ نے کہا ھے کہ ھمارا بجٹ سرپلس ھے ۔ میں پوچھنا چاھتا ھوں کہ آپ کے پاس سرپلس کیسے ھو گیا ۔ اس میں آپ نے یہ بتلایا ھے کہ ھم پراھیبیشن چاھتے ھیں ۔ اس میں پراھیبیشن چاھنے والوں نے ۸ لاکھ بتلا کر آپ کے بجٹ کو سرپلس بتلایا ھے جب تلنگانہ اسٹیٹ بنے گا تو یہ ۸ لاکھ کہاں جائینگے ۔ یہ ڈفیسٹ ھے یا سرپلس ۔ اس کو چھوڑ کر ایک سپلیمنٹری میمورنڈم آپ کا میں نے دیکھا ھے جس میں آپ نے آندھرا اسٹیٹ میں جو آمدنی ھوتی ھے وہ اور ھمارے پاس جو آمدنی ھوتی ھے وہ بتلائی ھے ۔ اس میں یہ ھے کہ ھم یہاں سترہ کروڑ خرچ کررھے ھیں اور وھاں ۹ کروڑ خرچ کررھے ھیں ۔ لیکن ٹیکسیشن کو آپ نہیں بتلاتے ۔ در اصل قصہ کیا ھے ۔ آپ عوام کے نام پر کتنے کروڑ روپیہ حاصل کررھے ھیں اور کتنے کروڑ روپیہ ان پر خرچ کررھے ھیں ۔ وھاں تو ۹ کروڑ خرچ کررھے ھیں ۔ لیکن آپ تو عوام کے نام سے لیکر سترہ کروڑ کا خرچہ بتلاتے ھوئے نظام اور جاگیرداروں کو دے رھے ھیں وھاں عوام سے صرف ۹ روپیئے ٹیکس لے رھے ھیں اور اتنا ھی ان پر فی کس ۹ روپیہ کے لحاظ سے خرچ کررھے ھیں ۔ لیکن کیا آپ عوام پر اتنا ھی فی کس خرچ کررھے ھیں ۔ پراھیبیشن تو چھوڑئیے ۔ سنٹرل گورنمنٹ کو آپ نے فینانس کمیشن کے نام سے جو میمو رنڈم دئے ھیں اسے دیکھیئے ۔ آپ نے میمورنڈم میں کہا ھے کہ ھم ڈفیسٹ

میں ھیں - کسٹمس کے ضمن میں یہی کہا ھے اور ایسا کہتے ھوئے فینانس کمیٹی کو جو میمورنڈم دیا ہے اس میں مان لیا ھے کہ ھمارے حالات خراب ھیں - ان تمام کمزوریوں کو پھر سے غور کرکے آپ نے ایک دوسرا میمورنڈم (S. R. C.) کو دئیے ھیں اور اس میں یہ کہے ھیں کہ سیلس ٹیکس کو بڑھائینگے - چنانچہ آپ نے جب ملٹیپل پوائنٹ ٹیکس (Multiple Point Tax) رکھا تھا جسکی وجہ سے کئی چھوٹے اور متوسط طبقے کے لوگوں کے بزنس گر گئے تھے اور وہ ھرجگہ آپ کے اس اقدام کے خلاف جدو جہد کئے۔ کسٹمس کو بھی آپ نے ابھی تک پورا نہیں کیا - بعض جگہ جہاں سنگل پوائنٹ ٹیکس (Single point tax) ھے یہ سوچ رھے ھیں کہ کس طرح اس کو بڑھا ئینگے- ھم نے ایک دوسرا ذریعہ اگریکلچرل انکم ٹیکس (Agricultural Income Tax) کا نکالا اور کئی مرتبہ بل لانے کی کوشش کی - لیکن آپ نے اس کو نہیں مانا - ھم نے یہ چاھا کہ پندرہ ھزار سے دس ھزار یا کم ازکم ٥ ھزار تک ٹیکس لگائیں - آپ نے اس کو بھی نہیں مانا اور آج کہتے ھیں کہ اگریکلچرل انکم ٹیکس بڑھائینگے - پٹرمنٹ ٹیکس بڑھائینگے - لیکن جہاں جہاں ساٹھ ستر یا سو فیصد بڑھائے ھیں اس ضمن میں کیا ھو رھا ھے - میں خود آپ کے چند مشیروں کا ذکر کرتا ھوں اور پھر دکھاتا ھوں کہ وہ کیا کہتے ھیں - کیشو آئنگار صاحب نے صاف صاف کہدیا کہ حیدرآباد میں ٹیکزیشن سیچوریشن پوائنٹ (Saturation Point). پر پہنچ گیا ھے - وہ آپ ھی کے اڈمنسٹریشن کے آدمی ھیں اور ڈس انٹیگریشن کے خلاف ھیں - یہ کہکر غلط فہمی پیدا کرنے کی کوشش کی جاتی ھے کہ آندھرا میں فی شخص آمدنی ۹ روپے ھے اور یہاں ۱۷ فی شخص ھے آپ محض اپنی لیڈر شپ کے لئے ایسی باتیں کہتے ھیں - آپ جانتے ھیں کہ رائل سیما کے لیڈر شپ نے ایسا ھی کہا تھا تو وھاں کی جنتا نے انہیں کیسے طمانچہ مارا اور اب وھی سنجیوا ریڈی خود ھی سامنے آکر بار بار آپ کے پیچھے پھر رھے ھیں یہاں کے عوام بھی کہیں آپ کو ویسے ھی طمانچہ نہ ماریں - یہاں پہلے کوئی بھی ٹو اسٹیٹس تھیوری نہیں تھی - اب دو مہینے ھوئے اس مسئلہ کو اس طرح کھڑا کیا جارھا ھے - تلنگانہ کے کسی بھی ضلع میں کوئی بھی ٹو اسٹیٹس تھیوری کی تائید میں نہیں ھے - ورنگل - نلگنڈہ - کریم نگر - ھرجگہ لوگ ٹو اسٹیٹس تھیوری کے خلاف ھیں - ایسا کیوں ھے - میں جانتا ھوں کہ خود کانگریس میں کانگریس کے بعض نیتاؤں نے منسٹرس سے کہا کہ اگر وہ ڈرتے ھیں کہ کہیں آندھرا کے قیام سے ان کی منسٹری نہ چلی جائے تو ھم انہیں وشال آندھرا میں بھی منسٹری دینے کے لئے تیار ھیں - بہرحال کسی طرح وہ وشال آندھرا کے بنانے پر تو راضی ھوجائیں - ایسی کوشش کی گئی - لیکن اس پر بھی راضی نہیں ھوے پھر بھی ٹو اسٹیٹس تھیوری لائی جاتی ھے - خود اس جانب کے ایک آنریبل ممبر نے بتایا کہ وشال آندھرا کے بننے سے کیا کیا فائدے ھیں - انہوں نے ڈفیسٹ بجٹ کے بارے میں نہیں بتایا مگر یہ صاف کہا کہ ایک اسٹیٹ کے لئے یہ ضروری ھے کہ اس کی ایک بھاشا ھو ایک کلچر ھو - اس کے اکنامک اور جغرافیائی حالات موافق اور یکساں ھوں - اس بارے میں

اسی فلور پر ایک سے زائد مرتبہ کہا جا چکا ہے۔ قبل ازیں لینگویجس ہی کی بنا پر کانگریس کی تنظیمیں ہوئی ہیں ۔ آندھرا پردیش کانگریس مہاراشٹرا پردیش کانگریس کرناٹک پردیش کانگریس اس لحاظ سے بنے تھے۔ لیکن اب ایک نئی تھیوری نکال کر غلط فہمی پیدا کرنے کی کوشش کی جا رہی ہے ۔ یہ تھیوری اڈمنسٹریشن پوائنٹ آف ویو سے بھی غلط ہے اکنامک پوائنٹ آف ویو سے بھی غلط ہے۔ غور کیجئے کہ اس پر کتنا خرچہ ہوگا ۔ میں آپ کو بتاتا ہوں کہ آج آندھرا میں کس قدر بجٹ عوام پر خرچ ہو رہا ہے ۔ وہاں کا بجٹ ۲۴ کروڑ کا جس میں سے نیشن بلڈنگ ورکس ۔ دواخانے ۔ وٹرنری پبلک ہلتھ ۔ ایجوکیشن ۔ ارریگیشن ان سب پر ۱۶ کروڑ کا خرچہ ہوتا ہے۔ اور یہاں ہمارے پاس ۲۹ کروڑ کے بجٹ میں سے نیشن بلڈنگ ورکس پر صرف ۱۱ کروڑ کا خرچہ ہوتا ہے۔ یہاں آپ عوام کے لئے کونسے پراجکٹ بنا رہے ہیں ۔ آپ کیا کرسکیں گے ۔ آپ کے پاس سرپلس نکل ہی نہیں سکتا ۔ آپ کے پاس تو ڈفیسٹ ہی رہتا ہے۔ نیشن بلڈنگ کے بڑے بڑے کام کیسے ہوسکتے ہیں ۔ سنٹرل گورنمنٹ کب تک آپ کی مدد کرتی رہے گی اگر تلنگانہ اور آندھرا ملادیا جائے تو اس طرح دو الگ الگ سکریٹریٹس ۔ دو ہائیکورٹس دو اڈمنسٹریشنس کی کوئی ضرورت ہی باقی نہیں رہتی ۔ سنٹر سے جو ۱۰ کروڑ روپے آندھرا کو ملتے ہیں اس سے اررایگیشن اور دوسرے بڑے بڑے کام نکال سکتے ہیں ۔ ٹریڈ پوائنٹ آف ویو سے بھی اگر آپ غور کریں تو بندرگاہ ۳۰۰ میل پر کاکناڈا ۔ ویزاگ پٹم رہتے ہیں ۔ اس وقت بمبئی ۵۰۰ میل دور ہے۔ میں زیادہ ڈٹیلس میں جانا نہیں چاہتا ۔ وشال آندھرا بننے کے بعد یہ پراونس سرپلس ہوکر ہم دوسروں کو کھلاسکتے ہیں ۔ وہاں تمباکو زیادہ ہے۔ اور یہاں اس کی اتنی کمی ہے کہ آپ جانتے ہیں کہ چار مینار سگریٹ فیکٹری میں کمی کی شکایت ہوتی ہے کہ تمباکو نہیں مل رہا ہے۔ اس طرح وہاں جو سرپلس کموڈٹیز ہیں ان سے ہم پورا پورا فائدہ اٹھاسکتے ہیں ۔ کئی اور چیزیں مل سکتی ہیں ۔ فوڈ گرینس دھان کافی ملے گا ۔ وہاں ڈیلٹا ایریا ہونے کی وجہ سے پیداوار کافی ہے ۔ غرض پیداوار اور انڈسٹریز کے نقطہ نظر سے بھی وشال آندھرا سے تلنگانہ کو ہر طریقہ سے فائدہ پہنچ سکتا ہے اور اگر اس سے تلنگانہ کو الگ رکھا جائے تو کوئی فائدہ تلنگانہ کو ہونے والا نہیں ہے ۔ مگر محض اپنی لیڈر شپ کی خاطر اس مانگ کو پورا نہیں کیا جاتا صرف چند گنے چنے لوگ ہیں جو اس عوامی تحریک کے خلاف ہیں ۔ مگر انہیں بھی عوام کے فیصلے کے آگے جھکنا پڑیگا ۔ ہمیں ایسے فورسس کو ڈفیٹ دینا ہے ۔ میں ایوان سے رکوسٹ کرتا ہوں کہ اس مسئلہ پر ٹھنڈے دل سے سوچیں ۔ تلگو میں ایک مثل ہے کہ

"పిల్లడు పుట్టినప్పుడు ఏదైనా చెడ్డ గుణం వుంటె దానిని పురిటితోనే పాతి పెట్టాలి."

دس دن کے اندر ہمیں دفن کرنا ہے۔ ورنہ یہ ذہنیت جڑ پکڑنے لگے گی اس ذہنیت کو ہمیں دور کرنا ہے میں آنریبل ایوان سے ونتی کرتا ہوں کہ وہ اس رزولیوشن کی پرزور تائید کریں ۔

* شری شرن گوڑہ انعامدار (اندولہ ۔ جیورگی) :— مسٹر اسپیکر سر ۔ آج اس اسمبلی میں جو قرار داد پیش ہوئی ہے وہ یہاں پہلی مرتبہ نہیں آئی ہے ۔ اس سے پہلے بھی ہاؤس میں اس بارے میں خیالات ظاہر کئے جا چکے ہیں اور یہ خواہش کی گئی تھی

کہ حکومت اس پر جلد سے جلد ٹھنڈے دل سے سوچے ۔ بھاشاوار پرانت کی مانگ کوئی نئی مانگ نہیں یہ بہت پرانی مانگ ہے یہ جنتا کی اچھا ہے جسے پورا کیا جانا چاہئے۔ مگر افسوس کی بات ہے کہ حکومت کو اس پر جس سنجیدگی کے ساتھ سوچنا چاہئے تھا وہ نہیں سوچ رہی ہے ۔ میں مانتا ہوں کہ رولنگ پارٹی ہندوستان کے ایک صوبے کو چھوڑ کر جو باقی تمام صوبوں پر حکومت کر رہی ہے اس کے سامنے کئی مسائل ہیں ۔ مگر صرف یہ کہدینا کہ ہمارے سامنے کئی مسائل ہیں اور ہم اس مسئلہ کو حل کرنے کے موڈ (Mood) میں نہیں ہیں یہ کوئی معقول وجہ نہیں۔ یہ کچھ جنتا کی مانگ نہیں پورے دیش کی آج یہی مانگ ہے ۔ یہ مانگ ہے جس کی تکمیل جنتا کی زندگی کے لئے ضروری ہے ۔ ہمیں اس نقطہ نظر سے اس مسئلہ پر سوچنا ہے ۔ لیکن ہم دیکھتے ہیں کہ رولنگ پارٹی اس کو نہ صرف پیچھے ڈھکیلنے کی کوشش کر رہی ہے بلکہ اس میں دوسرا رنگ بھرنے کی بھی کوشش کر رہی ہے اور وہ رنگ یہ ہے۔ ایک طرف یہ کہا جاتا ہے کہ بھاشاواری پرانت ہونے سے صوبہ جات مضبوط ہوجائیں گے اور سنٹر (Centre) مرکزی حکومت کمزور ہوجائیگی اوس کی کمر ٹوٹ جائیگی ۔ دوسری طرف یہ کہا جاتا ہے کہ بھاشاواری پرانت خطرناک ہو جائینگے جو کمیونیزم سے کم نہیں ہوں گے ۔ یہ بھی کہا جاتا ہے کہ ہندوستان کی آزادی اور اس کے اتحاد کے لئے بہت خطرناک ہوگا ۔ مگر یہ سب کہنے والے لیڈر ۔ یہ عوام کی نمائندگی کرنے والے ۔ یہ حکومت کی باگ ڈور سنبھالنے والے آج جو اس منہ سے کہتے ہیں کیا آزادی حاصل کرنے سے پہلے ایسی باتیں کسی جگہ کسی کی زبان سے نکلی ہیں ۔ اگر نہیں نکلی تھیں تو کیوں نہیں نکلی تھیں اس کا صاف صاف جواب دینا پڑیگا ۔ اس بارے میں اس طرف کے آنریبل ممبرس اور اوس طرف کے آنریبل ممبرس نے بہت کچھ کہا ہے اور کچھ آنریبل ممبرس اپنے خیالات کا اظہار کرنا چاہتے ہیں ہونا بھی چاہئیے ۔ بھاشاواری پرانتوں کے بارے میں اظہار خیال سے روکنا مناسب نہیں ہے ۔ زبان پر قفل ڈالکر کسی کو اظہار خیال سے روکنا کسی طرح درست نہیں ہے ۔ اگر ایسا کیا جائے تو یہ ان ڈیمو کریٹک (Undemocratic) طریقہ ہوگا ۔ اس لئے میں ان تینوں کا خلاصہ کرنا چاہتا ہوں ۔ میں نہیں سمجھتا کہ بھاشاواری پرانت بنائے جائیں تو اس سے مرکزی حکومت کی کمر ٹوٹ جائیگی ۔ یا مرکزی حکومت کمزور ہو جائیگی ۔ ہندوستان میں جو پرگیتی (प्रगति) ہورہی ہے اور دوسری طرف دیکھنے کے جو طریقے اختیار کئے جارہے ہیں اوس سے ہوسکتا ہے کہ ہندوستان کی کمر ٹوٹ جائے ۔ ملک میں بد امنی کے جو آثار نظر آرہے ہیں جو تباہی و بربادی مچی ہوئی ہے اوس کو دور کریں تو حکومت کی کمر مضبوط ہو جائے گی ۔ یہ چھوڑ کر گندی باتیں ۔ خراب باتیں اور جرائم بڑھ رہے ہیں۔ اسطرف توجہ نہیں کیجاتی ہے۔ کسی نہ کسی طرح اسکو ٹالنے کی کوشش کیجارہی ہے۔ بھاشاواری پرانتوں سے کمر نہیں ٹوٹے گی ۔ میں پوچھنا چاہتا ہوں کہ حیدر آباد کے تین ٹکڑے ہونے کے بعد ۔ کرناٹک کے میسور میں اور مہاراشٹرا کے بمبئی میں اور تلنگانہ کے آندھرا میں ملنے کے بعد موجودہ اسٹیٹ کا جاگرافیکل ایریا (Geographical area)

بڑھ جائیگا - یا کم ہو جائیگا - اسطرح کم زیادہ ہونے سے یا ان باتوں سے ہندوستان کی طاقت میں کمی یا زیادتی نہیں ہوگی - کوئی اختیارات نہ اسکی وجہ سے ملنے والے ہیں اور نہ کوئی اختیارات کم ہونے والے ہیں - یہ جو ہندوستان اور حیدر آباد میں اسمبلیاں بیٹھتی ہیں وہ اپنی جنتا کی آسائشوں کے ذرائع تلاش کرتی ہیں - وہاں بھی اسیطرح کا عمل ہوگا یہ نہیں کہ وشال آندھرا بڑا ہوگا - مہاراشٹرا بڑا ہوگا تو وہ ایک علحدہ ڈومینین قائم کرکے علحدہ فوجیں جمع کرکے حملہ کرینگے - ایسے اختیارات انکو نہیں ہونگے - آج دستور کی رو سے جو اختیارات دوسرے اسٹیٹ کو ہیں وہی اختیارات وشال آندھرا کو بھی رہینگے - تو پھر میں پوچھتا ہوں کہ کیا خطرہ ھے - اگر کوئی ایسا خیال کرتا ھے تو میں کہوں گا کہ بالکل غلط ھے-

دوسری چیز یہ کہ یہ جاتیتہ (जातीयता) کا مسئلہ جتنا خطرناک ھے کہا جاتا ھے کہ یہ بھاشاواری پرانتوں کا مسئلہ بھی اتنا ھی خطرناک ھے - کیوں کیا بات ھے - اسکے متعلق ھمکو سوچنا چاھئے - کل کرناٹک بننے کے بعد کرناٹک کے اندر کونسی جاتی کے لوگوں پر اس کا بار پڑنے والا ھے - وشال آندھرا اسٹیٹ بنجائے تو کونسی جاتی کے لوگوں کو بے آف بنگال (Bay of Bengal) میں ڈبونے والے ہیں - میں پوچھنا چاھتا ھوں کہ یہ جاتیتہ کے کیا معنی ہیں - کہا جاتا ھے کہ جاتیتہ بڑھنے لگے گی جاتیتہ وہ ھے جو پہلے حیدرآباد میں تھی یعنی ایک سو لوگ رھتے ہیں تو ۱۰ فیصد لوگ ۸۰ فیصد لوگوں پر حکومت کرنا چاھتے تھے انکو مساوی درجہ دینا نہیں چاھتے تھے - ریلیجیسلی (Religiously) پولیٹیکلی (Politically) اور اکنامیکللی (Economically) انکو مساوی درجہ دینے کے لئے تیار نہیں تھے لیکن آج کوئی ایسی بات نہیں ھے - آج ہندوستان میں سبکو مساوی درجہ اور حیثیت حاصل ھے چاھے وہ کھتری ہو برھمن ہو شودر ہو یا ھریجن ہو - پھر کس بات کا خطرہ آپ محسوس کررھے ہیں - یا ایسا کوئی خواب دیکھ لیا ھے کہ جسکی وجہ سے آپ خطرہ محسوس کررھے ہیں - آپ کے دل میں ایساخیال کیوں بیدا ہورھا ھے کہ وشال آندھرا کے بننے کے بعد جاتیتہ بڑھ جائے گی - لیکن جو لوگ آرتھوڈکس ٹائیپ (Orthodox type) کے ہوتے ہیں وہ کلر دیتے ہیں اور اس اسٹیٹ میں بھی ایسا سوچنے والے لوگ ہیں کہ ھمارے بازو ریڈی نہ بیٹھے - ھمارے بازو مرھٹہ نہ بیٹھے - ھمارے بازو ھریجن آکر نہ بیٹھے - ہندوستان کا صدر کسی دوسری جاتی کا ہم نہیں دیکھ سکتے - حیدر آباد کا چیف منسٹر کسی دوسری جاتی کا آدمی نہ ہو - اگر کوئی دوسرا آدمی آکر بیٹھتا ھے تو وہ قربانی کا سارا جذبہ ختم ہو جاتا ھے - اس قسم کے لوگ ہیں جو کلر دے رھے ہیں - یہ کوئی چھپنے والی بات نہیں ھے - ہم دل میں اور دماغ میں چھپا سکتے ہیں لیکن لوگوں کی نظر سے نہیں بچ سکتے - جاتیتہ میری سمجھ میں نہیں آتی - ہر مذھب والے کو اپنے مذھب پر چلنے اور اسکی پابندی کرنے کا حق حاصل ھے - اپنے مذھب کا پرچار کرنے کا حق حاصل ھے تمام مذاھب کے لوگ ہندوستان میں رھتے ہیں کوئی ایک دوسرے پر زبردستی کرنے والا نہیں ھے ہو سکتا ھے کہ کرناٹک میں دو کروڑ آدمی بستے ہیں ہو سکتا ھے کہ کسی ایک جاتی کے ۵۰ لاکھ آدمی

هوں لیکن کیا وہ یہ کہکر حکومت کی باگ ڈور اپنے ہاتھ میں لے لینگے کہ ہم فلاں جاتی کے ہیں یہ بالکل غلط تصور ہے یہ باتیں ایسے لوگ سونچ سکتے ہیں جنکا خیال کمیونل (Communal) ہے - ہندوستان کے اندر اپنی زندگی کے تعلق سے کچھ الگ سوچیں اور دوسرے کی زندگی کے تعلق سے کچھ الگ سوچیں ایسا نہیں ہوسکتا اورجو ایسا سوچتے ہیں ویسے آدمی کمیونل مائینڈڈ (Communal minded) ہوسکتے ہیں -

اتنا کہنے کے بعد میں یہ کہونگا کہ یہ بھاشا واری پرانتوں کا خیال لوگوں کے دلوں سے ایسا کہنے سے جانے والا نہیں ہے - یہ ایک رائیٹ (Right) ہے اور یہ ایک صحیح خواهش ہے - بعض لوگ یہ کہنا شروع کئے ہیں کہ اس سے اتحاد کو خطرہ ہے - میں کہونگا کہ کیندر کو مضبوط کرنا اور اتحاد کو قائم رکھنے کے لئے سیکولر اسٹیٹ کے اصول کو عمل میں لانے کی کوشش کریں اور ڈیموکریٹک اصولوں کو عمل میں لائینگے - معاشی حالت کو درست کرینگے اور بیروزگاری جو ہمارے سامنے ہے اوسکو دور کرنے کی کوشش کرینگے - ان چیزوں کو حل کرنے کے لئے تمام لوگوں کا سہکار لیکر انکو دور کرنے سے سنٹرل گورنمنٹ بھی مضبوط ہوگی اور پراونس بھی مضبوط ہونگے پھلینگے پھولینگے اور اگر کوئی خطرہ باہر سے آبھی جائے تو هندوستان کا بچہ بچہ اوس کا مقابلہ کرکے اس آزادی کو برقرار رکھنے کے لئے تیار ہو جائیگا - اوس وقت یہ نہیں کہا جائیگا - کسی گوشے سے بھی نہیں کہا جائیگا مہاراشٹرا ہو یا کرناٹکا یا وشال آندھرا کوئی بھی یہ نہیں کہیگا کہ کشمیر پر حملہ ہوا ہے ہمیں اس سے کیا - یہ پہلے زمانے کی باتیں ہیں کہ ہندوستان میں مسلمانوں کا حملہ ہوا سوراشٹر پر ۱۶ سو سواروں نے حملہ کیا تو بازو کے اسٹیٹ کے راجہ نے کچھ بھی خیال نہیں کیا - مدراس پر حملہ ہوا توکلکتہ کے لوگوں نے کوئی پرواہ نہیں کی - نظام کے اسٹیٹ پر حملہ ہوا تو پیشواؤں نے کوئی پرواہ نہیں کی - میسور میں حیدر علی پر حملہ ہوا تو کسی نے پرواہ نہیں کی - لیکن اگر کسی طرف سے ہندوستان پر حملہ کیا گیا تو سب ایک آواز پر آگے بڑھینگے اور اوس طوفانی فوج کے حملے کو پسپا کردینگے - یہ جذبہ ہندوستانیوں میں پیدا کرنا چاہئے - اس جذبہ کو لیکر چلئے - یہ چھوڑ کر جاتیتہ کی باتیں کرنا - برھمن راج هریجن راج - ریڈی راج وغیرہ کی باتیں کرنا صحیح نہیں ہے -

اسی طرح وشال آندھرا میں دو ریاستیں قائم کرنے کا بھی ایک سوال اٹھایا گیا ہے - وشال آندھرا میں دو - مہاراشٹرا میں دو - کرناٹکا میں دو ریاستوں کی بحث پیدا کرکے اس طرح مسائل میں روڑا اٹکانا چاہتے ہیں - ایسی باتوں کا نتیجہ کیا ہوتا ہے آپکو معلوم - جب ہائی پاور کمیشن (High Power Commission) یہاں آیا تھا تو ہم سے پوچھ رہا تھا کہ آپ لوگ تو وشال آندھرا چاہتے ہیں مگر میسور والے آنے کے لئے تیار نہیں ہیں - میں کہونگا کہ سوال یہ نہیں ہے کہ میسور والے آنا چاہتے ہیں یا نہیں - سوال یہ نہیں بلکہ میں یہ پوچھتا ہوں کہ آپ بھاشا واری پرانتوں کے

اصول کو مانتے هیں یا نہیں - ایک کلچرل یونٹ اورکلچرل ڈیولپمنٹ ایڈیا کو آپ مانتے هیں یا نہیں - میسور والے نہیں آنا چاهتے تو میں اسکی پرواہ نہیں کرتا - بمبئی کے لوگ نہیں آتے هیں تو همیں اسکی پرواہ نہیں هے - میں تو حکومت هندوستان سے یه چاهتا هوں که آپ بهاشا واری پرانتوں کے اصول کو مانتے هیں یا نہیں - جب آپ اس اصول کو مانتے هیں تو پهر نه ماننے والوں کو بهی آپ منوائیں - یه آپکا کام هے که انهیں اس پر مجبور کریں - اگر ایسا نه کریں اور انکو انکی مرضی پر چهوڑ دیں تو میسو روالے ایک علحدہ ڈومینین قائم کرنا چاهیں گے تو کیا آپ انکو اسکی اجازت دینگے - یا کوئی اور اسٹیٹ علحدہ رهنا چاهے تو کیا آپ اسکو قبول کرینگے - هرگز نہیں بلکه آپ اسکو اسکے خلاف مجبور کرینگے - اسی طرح آپ جس اصول کو تسلیم کرتے هیں جس اصول کو مانتے هیں اسکی اهمیت کو دوسروں سے بهی منوانا ضروری هے اوس اصول پر چلنے کے لئے مجبور کرنا چاهئے - اسلئے میں هاؤز کا زیادہ وقت نه لیتے هوئے تمام آنریبل ممبرس سے درخواست کرونگا که اس مسئله کو جو رنگ دیا جا رها هے وه سب غلط باتیں هیں ان میں کوئی ارتھ نہیں هے - بدامنی پهیلانے کی باتیں هیں یا اپنی لیڈر شپ قائم کرنے کے لئے اور پاور پالیٹکس قائم کرنے کے لئے یه هوسکتا هے - دو تین سال کے بعد جب الکشنس آئینگے اوس وقت دیکهیں گے - اسطرح الکشنس میں کامیابی حاصل کرنے یا اپنی منسٹری کو باقی رکهنے کے لئے اس قسم کا انتشار پیدا کرنا صحیح طریقه نہیں هے بلکه همیں اپنا دهیان کنسٹرکٹیو ورک (Constructive work) کی طرف لگانا چاهئے - جو ماحول پیدا کررهے هیں حکومت اسکی ذمه دار هے اسلئے رولنگ پارٹی کو چاهئے که وه یونانی مسلی (Unanimously) اس ریزولیوشن کو پاس کریں - هماری بهی خواهش هے اسکے سوائے اس میں کوئی اور مت بهید نہیں هے -

The House then adjourned for recess till Half Past Five of the Clock.

The House re-assembled after recess at Half Past Five of the Clock.

[*Shri Anna Rao Ganamukhi,* (*Chairman*) *in the Chair*]

Shri Devi Singh Chauhan (Ausa) : Mr. Chairman, Sir I stand to support the resolution which is before this House for discussion.

While appointing the States Re-organisation Commission the Government of India in their resolution have desired that the Commission should make recommendations in regard to the broad principles which should govern the solution of this problem. While giving the terms of reference, in an indirect way the Government of India made it clear that language

along with cultural and social homogeneity, should be the basic principle, or fundamental consideration for the formation of these new States. While accepting language and culture as the basis for the re-organisation of States, it has been made clear at the same time that considerations of preservation and strengthening of the unity of India, and financial, economic and administrative considerations, and the necessity of making changes as not to interfere with the successful prosecution of the national plan should be borne in mind. These are the three important conditions for the reorganisation of States.

The first consideration, namely, language and culture, I submit, has been broadly accepted by the Government and also it would be accepted by the States Re-organisation Commission. Some doubts, however, have been raised, while considering the question of the re-organisation of the States as to the preservation and strengthening of the unity of India. I may make it clear before this House that this is simply a reorganisation of States; it is simply changing the boundaries of certain States, so that it may be convenient–it may be suitable, for the administration of the country. The Dhar Commission, which was appointed in 1947 before giving final shape to the Constitution of India, observed that there were certain fissiparious tendencies in the Country. It had termed such fissiparious tendencies as creating of sub-nations or exclusive possessions or inviolate territories. They had also referred this demand of reorganisation of States as a sort of a right of secession. I would like to make it quite clear here that the re-organisation of States does not envisage even a semblance of any of these concepts. We, who stand here in support of these linguistic States, want to reiterate that we wish to remain in the same Republic of India, the same country and our loyalties are with the same nation; and nobody should give them the meaning of the nature suggested by the Dhar Commission. Some elements which oppose the formation of new States think that these tendencies will increase, but I wish to state that this is far from the truth.

Even today, if we glance at the present States in India, we will find that almost all the States—Part A States and Part B States—have been formed according to the language, more or less according to the language. There are 10 Part A States. Out of these 10 States, 8 States are more or less on the linguistic basis. I am saying 'more or less' with special significance; Madras is predominantly a Tamil area, Andhra

predominantly a Telugu area, etc., there may be some other areas included in these States, some border areas. There may be a little pruning so that these areas may be uniformly of the same language; some re-adjustment may be necessary, but predominantly these areas are of the same language. Out of the 8 Part B States, only Hyderabad is a multi-lingual State. I shall read out the names of the Part A States: Uttar Pradesh is a Hindi area, Bihar is a Hindi area, Orissa is a Oriya language area, West Bengal is a Bengali area, Assam is Assamese speaking area, Andhra is a Telugu area, Madras is a Tamil area and Punjab is a Punjabi speaking area. Bombay and Madhya Pradesh are the only two States in Part A States which have more than one language. In Part B States, Hyderabad is the only State which has three languages. So, the argument that if the States are mainly based upon considerations of language and culture, the unity of India would be disturbed is far from the truth and is a travesty of facts. Only such elements who do not belong to any of these regional groups or regional languages put forth this claim. In Hyderabad only those elements,which do not belong to Andhra, which do not belong to Marathwada or which do not belong to Karnataka, have put forward this argument. I think when we consider this question, we should not be led away by the murmurs of grumbling of these stray individuals. What the mass or people say we must accept, and if we accept the demand of the masses nothing injurious to the prestige of the country is going to happen.

About the economic viability which has been put as one of the very important considerations in the terms of reference, I may submit that the States which will be created out of the re-organisation on cultural and linguistic basis would fulfil all the conditions which are necessary for a viable unit.

In the South some two or three States have to be disturbed for the creation of new boundaries—Bombay, Madhya Pradesh and Hyderabad. They will have to be re-adjusted. Out of this re-adjustment new States will arise—out of Bombay, Gujrath and Maharashtra and Karnatak will arise. It is an admitted fact that Karnatak with more than 2¼ or 2½ crores of people would be quite a viable unit judged by the criteria of population or income and expenditure. Maharashtra would also be a viable unit with 325 lakhs of population and sound finances which the Bombay State commands at present. Similarly, Gujrath, from Bombay

State, will be merged witu Saurashtra and it will be quite a viable unit. I think these new States, after re-organisation, would be sound financially, economically and administratively. Some objections......

An hon. Member : What about Bombay City ?

Shri Devisingh Chauhan : Bombay will remain with Maharashtra. It goes without saying. I need not say that the sun will rise tomorrow. As much as we are definite that the sun will rise tomorrow I am also sure that Bombay cannot be detached from Maharashtra. If there are any considerations for separating Bombay city from Maharashtra, then the same considerations will have to be applied to Calcutta, Madras, Hyderabad and possibly to Nagpur, Cawnpur and other big cities of India. As much as Cawnpur is surrounded by Hindi speaking population, Nagpur by Marathi speaking people they are natural parts of W.P. and M.P. Bombay too is surrounded by Marathi speaking people and belongs to Maharashtra. We cannot detach or separate it from the mainland of Maharashtra.

About the economic viability of Maharashtra State, I may state that the State after re-organisation would be as big, as populous and as financially sound as the present Bombay State. No one has ever denied that Bombay is economically sound. No one has raised any objection that the Bombay State is financially unsound. Similar would be the position of the Maharashtra State. Therefore, the economic and administrative viability of these new States after re-organisation is based on valid grounds and the question of re-adjustment cannot be shelved any longer.

Some objections have been raised about the fact that the prosecution of the Five-year Plan would be disturbed if the States are re-grouped. At this juncture, it is a coincidence that the First Five-year Plan is ending by 1956 and we are also envisaging the creation of new States by the end of 1956. The first Five-year Plan would not therefore be disturbed. It can be as efficiently implemented as it is being implemented now. For the next Five-year Plan we may plan from now on, on the basis that new States would be created so that the next Five-year Plan would not be disturbed. One other consideration which is very important for the prosecution of the national plan is this: Today in these multi-lingual States there are many groups that have

some grudge or other against the existing Governments. One of the hon. Members, probably from Gadwal, re d out a passage or a sentence about this. The Hyderaba l Government has also accepted—that there are some areas in the State which have genuine grievances. That is a fact. If these States are re-organised, in the new set-up there will not be so many occasions for complaints. The complaints, made by the people would be attended to and rectified with full energy and with the support of the poeple. In Hyderabad certain areas have a complaint. These complaints have been brought before this House on many occasions. I would not go into the details, but the complaint generally is that certain areas have not received their due share in the irrigation projects, in education and in so many other respects. Hyderabad is not the only State where such complaints have been made. I may be permitted to read one passage from a memorandum given to the States Re-orgnisation Commission by the Mahavidharbha Congress Committee or on behalf of the Marathi Speaking Areas of Madhya Pradesh. They also complain that their State or areas have for a long time not been properly cared for or that a due share in the National Plan has not been given to them. This sort of a complaint is there in almost all the multi-lingual areas, where there are provincial or linguistic minorities.

"In the State five-year Plan, the proportion of expenditure for college and university development purposes for Maharashtra and Hindi areas respectively is glaringly unjust. Out of a total provision of 310 lakhs not less than 240 lakhs are earmarked for being spent in Hindi areas, while a mere pittance of 70 thousand rupees has been doled out to Marathi Speaking Areas. Similarly for the completed village Water Supply Schmes out of 17·8 lakhs, only 2·1 lakhs have been spent on Marathi districts. Similarly..

(Interruptions)

[Mr. Chairman rang the bell].

Shri Devisingh Chauhan : I hope, Sir, some more time would be given to me.

Shri Guruva Reddy (Siddipet) : Will the hon. Member throw some light on the Two States Theory also ?

Shri Devisingh Chauhan : In course of time. The hon. Member may please wait.

Mr. Chairman : There is no time.

Shri Devisingh Chauhan: "Out of the current Village Water Supply Scheme to which total provision of Rs. 12·4 lakhs has been made, only 98 thousand rupees are proposed to be spent in the Marathi Speaking districts. Out of a total provision of 2 crores for Road Development Works, a very small portion is being spent in the Marathi districts. Major Irrigation Schemes involving more than 3 crores of rupees have been located in Hindi areas and not even one in Marathi area. Even in Minor Irrigation Works, the Marathi areas have not received their due share. An Agricultural College worth 50 lakhs of rupees though not provided in the Five-year Plan, suddenly comes to be opened in the Hindi area, while the small demands from Marathi areas are turned down on the plea that money is not available · ·"

Sir, I would not go into the details about conditions in our State. If the figures are changed the same sentences quoted here would hold good and would give a correct and true picture about the complaints made in certain regions of this State. The same complaints have been made by the Kannada speaking areas of Bombay State. I would not here charge any Government with partiality or would I like to go into the merits of that case. But I would submit that this is a natural consequence of the conditions existing in these States. We should reform our States, re-organise our administrative units in such a way and on such principles that there should be no ground for complaints from minorities. That is the point. Some of the hon. Members who have spoken before me have charged the present Government. That is not true. The present Government also has been the heir or the successor to the Governments which have been continuing here for so many years. Since 1938 the Marathi Speaking Areas in Madhya Pradesh have been voicing these complaints and the same is the case with Kannada areas in Bombay State and the Marathi and Kannada Speaking areas in Hyderabad State. So, I would not charge or would grudge against the existing Governments in these States. This is the outcome of the conditions existing in the situation. Therefore, my suggestion is that we should re-organise multi-lingual States into Uni-lingual areas and thus remove the grounds for complaints from minorities. If we accept these broad principles for the re-organisation of the boundaries of our States, then the question of Hyderabad becomes a a mere corollary. The issue of Hyderabad is not the main point, it is subsidiary. When we work a theorem in Geometry,

certain conclusions follow naturally. When we accept the broad principles for the re-organisation of States, then Hyderabad must naturally be dissolved, must be dis-membered, must be dis-integrated. That is a natural consequence.

An argument is sometimes placed before the people that there is some Hyderabadi culture or some Deccani culture. I think this is a false notion, a bogey created by the feudal Government which reigned in Hyderabad upto five or six years ago. The amalgamation or the coming together of two cultures, two languages, could have been there, but the natural conditions necessary for this fusion of cultures, did not exist in Hyderabad. That has been made quite clear in the memorandum submitted to the States Re-organisation Commission. I would not go into the details and waste the time of the House, but I may make it quite clear here that in the co-existence of more than 200 years, the Marathi people, the Andhra people and the Kannada people, have not evolved one single institution, which speak for the common culture in these three areas. The amalgamation of the ruling race with some elite, some educated people walking on the cement roads, cannot mean that there has been an amalgamation of different cultures. That is not the amalgamation of the cultures of the people. There may have some mixture of the language or the culture of the ruling class with the masses. A good idea is being imported and used for false purposes. This claim of Deccani culture has been placed before the people by non-Andhras, by non-Maharashtrians and non-Kannadigas. So this talk of Deccani culture should be taken 99 per cent discount.

We have always supported that there should be only one State based upon one language. That has been our consistent stand. We have stood for it since 1921 and even today we support it and stand by it. Some people, those who supported this one State for one language propose, have recently come out with a new idea that a new State, called Mahavidharbha, should be created. Their main plea is that the areas in Madhya Pradesh are very far of from the main capital, Bombay and therefore, they should be given a separate State. But, Sir, I can again repeat here that this demand of a separate Mahavidharbha has been made mainly by the non-Marathi people. Because they happened to live in the Marathi speaking area, they have been elected to the Legislatures, have been made Ministers and fill up some posts of prestige. They have utilised their posts of vantage for their interested

purposes. The main body of the Marathi people want one Marathi State. There was the Akola Pact, which had come into existence under different conditions. The Leaders signed the Akola Pact at a time when Hyderabad was under the thumb of the Nizam, when Berar was contributing 25 lakhs yearly to the Nizam. Therefore, the question of unification of all the Marathi areas could not have been taken up at that stage. The Akola Pact came into existence and the Biyanis and advocates of Mahavidharbha are clinging to the same old idea, which has already been discarded for good. There are some counterparts of the separate Mahavidharbha idea in this State also, but it is of very recent growth consistency and the reasonableness which can be associated with the demand of one State for one language cannot be attributed to these new persons giving support to the separate Telangana idea. Mahavidharbha with a population of only 80 lakhs and a finance of 7 or 8 crores cannot function as a viable unit in any sence of the term.

Similarly separate Telangana cannot function as a separate unit, if we place before us the benefits, advantages and welfare of the people. The demand for a separate Telangana is quite unnatural, based on false grounds and false arguments, and, therefore, it stands self-condemned. We cannot hope to contribute to the welfare of the people of Telangana with some 10 or 15 crores of rupees; and if we are to depend upon these 10 or 15 crores of rupees, the income coming from Excise should always be maintained. Unless that income from Excise is maintained at all times, this separate Telangana cannot function. In this enlightened 20th Century Democratic age we cannot hope that, as the British people sold opium to the Chinese and thus gained a sphere of influence of China, a separate Telangana can flourish and its people be governed with the income derived from Excise. We do not desire that the income from Excise should always be maintained. That is not our aim, nor can it be the aim of any Democratic Government.

On a consideration of all these factors, the demand of having only one State for one language is quite sound. In this House, I think there is a very great majority–I would say rather unanimity, on the question that Hyderabad State should be disintegrated and linguistic states should be created. The telugu-speaking areas of the State will go to Andhra; the marathi-speaking areas will merge with the other Marathi

areas and the Karnatak areas which are at present divided in 3 or 4 States would form one state.

Mr. Chairman: It is not 3, it is 6 (States).

Shri Devisingh Chauhan: Thank you, Sir. With the disintegration of Hyderabad State, these linguistic states should be formed. I submit that with the creation of these linguistic states, we would be creating an atmosphere conducive for the strength of our Republic. Today people have many complaints against the State Government about the execution of the Five-Year Plan. If we want to execute certain plans and implement them for the welfare of the people, we must have homogeneous and unilingual units, so that the energy of the people may well be diverted for creative purposes. This problem can only be solved by accepting the principle of formation of States on the basis of language and culture and reorganization of the States on that principle.

Shri K. Venkatrama Rao (Chinnakondur): Is the hon. Member going to vote for the resolution?

Shri Devisingh Chauhan: Still I am giving my views. The hon. Member may wait till the time of voting comes. I would however like to submit one thing. Many hon. Members while speaking on the resolution have tried to create bitterness. They have tried to condemn the ruling party. I would request them that on this problem at least—on the question of reorganization of States—no such criticism is warranted and such criticism would only create bitterness among the people.....

The Minister for Supply, Agriculture Development and Planning (Dr. Channa Reddy): As the hon. Member has done.

Shri Devisingh Chauhan: I have done nothing. I have just given my views on the question. I have not mentioned any party. Some references have been made to some persons or groups; but I have not made reference to any political party. There are many parties and many persons composing each one of such parties; and they hold different views. I am not referring to any particular party or to any particular group. So I would request on this question at least hon. Members should not condemn the ruling party. I am sure this House will appreciate that the ruling party has done its

best to solve the problem. A Commission for the reorganization of the States has already been appointed. The Commission visited our State. Most of the hon. Members sitting here have put their view-points before the Commission. In the face of all these, how can anyone say that the ruling party has not done anything in this matter? The ruling party is doing everything that it could in solving this problem; and within a very short time, the recommendations of the Commission would be known shortly the result of the Commission's efforts will be before us. So we should be patient and try to consolidate our position. It is futile and very dangerous to condemn other parties that they are not doing anything.

ಶ್ರೀ. ಬಸವನಗೌಡ (ಲಿಂಗಸುಗೂರು): ಮಾನನೀಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರೇ,

ಇಂದು ನಮ್ಮ ಈ ವಿಧಾನಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಹೈದರಾಬಾದಿನ ವಿಭಜನೆಯ ಪ್ರಶ್ನೆ ಬಂದಿದೆ.

ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿಯೇ ಮಾತಾಡಲು ಕಾರಣವೇನಂದರೆ, ಈ ದಿವಸದ ವಿಷಯು ಹೈದರಾಬಾದ್ ಸಂಸ್ಥಾನವನ್ನು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ, ತೆಲಂಗಾಣ ಮತ್ತು ಕರ್ಣಾಟಕ ಎಂದು ಮೂರು ಭಾಗವಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಬೇಕೆಂಬುದು. ಆ ಕಾರಣ ಇಲ್ಲಿ ಸದಸ್ಯರುಗಳು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿಯೇ ತಿಳಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಆದದರಿಂದ ನಾನೂ ನನಗೆ ತಿಳಿದಿರುವ ಅಲ್ಪ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಮುಂದೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿಯೇ ಹೇಳಲು ಬಯಸುತ್ತೇನೆ.

ನಮ್ಮ ಹೈದರಾಬಾದಿನ ಇತಿಹಾಸವು ಇನ್ನೂರು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಬಂದಿದೆ. ಇದಕ್ಕೂ ಮೊದಲು ಇಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಭಾಷೆಗಳನ್ನಾಡುವ ಪ್ರಾಂತಗಳು ಇದ್ದವು ಎಂಬುದು ಚರಿತ್ರೆಯಿಂದ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಮೊಗಲಾಯಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಎಂದು ನೆಲಕ್ಕೆ ಕುಸಿದು ಬಿದ್ದಿತೋ ಅಂದಿನಿಂದ ನಮ್ಮ ಹೈದರಾಬಾದು ರೂಪುಗೊಳ್ಳುತ್ತಲಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಪರದೇಶೀಯರು ನಮ್ಮ ಭಾರತ ದೇಶವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿದರು. ಆಗ ಇಲ್ಲಿರುವ ಅನೈಕ್ಯತೆಯ ಲಾಭಹೊಂದಿ ಬಲವಿಲ್ಲದೆ ಇದ್ದ ನಮ್ಮ ಹೈದರಾಬಾದು ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಾಲಿಟ್ಟರು, ಜೊತೆಗೆ ಅವರು ಸಹಾಯವನ್ನು ಮಾಡಿದರು. ಏಕೆಂದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಆಗ ಅನೇಕ ಕಡೆ ಅನ್ಯಾಯಕತೆ ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರಿಂದ ಲಾಭ ಪಡೆಯುವುದಕ್ಕಾಗಿ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚು ಪಂಗಡಗಳನ್ನು ಅವರು ಉಂಟುಮಾಡಿದರು. ಆ ಪ್ರಕಾರ ನಮ್ಮ ಹೈದರಾಬಾದು ರಾಜ್ಯವೂ ಮೂರು ತುಂಡಾಯಿತು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಉರ್ದು ಭಾಷೆ ಇಲ್ಲಿ ಮೊದಲಾಯಿತು. ಇಲ್ಲಿಯ ರಾಜ್ಯಭಾಷೆ ಉರ್ದು ಭಾಷೆಗಿಂತ ಮೊದಲು ಪಾರ್ಸಿ ಭಾಷೆಯಾಗಿದ್ದಿತು ಮತ್ತು ಉರ್ದು ಭಾಷೆಗೆ ಇಲ್ಲಿಯ ರಾಜರು ಬಹಳ ಆಶ್ರಯ ಕೊಟ್ಟರು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಇಲ್ಲಿಯ ತನಕ ಇದು ನಮ್ಮ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ತಾಲ್ಲೂಕಗಳಲ್ಲಿ, ಸುಬೆಗಳಲ್ಲಿ, ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಭಾಷೆ ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತ ಬಂತು. ಆ ಭಾಷೆಗೆ ನಮ್ಮ ಕರ್ನಾಟಕದ ಜನಾಂಗವೂ ಮರ್ಯಾದೆಕೊಡಬೇಕಾಯಿತು. ಅದರ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತಾಡಲು ಕೂಡ ಬರುವಂತಿಲ್ಲ. ಇಂತಹ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಈ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಉದಯಿಸಿತ್ತು, ಎಲ್ಲ ಭಾಷೆಗಳಿಗೂ ಬಹಳ ನಷ್ಟವಾಯಿತು, ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ನಮ್ಮ ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ನಷ್ಟ

ವಾಗಿವೆ. ಏಕೆಂದರೆ ನಮ್ಮ ಮೂರು ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಗಳು ಬಹಳ ಹಿಂದುಳಿದಿವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಮ್ಮ ಕನ್ನಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಆರ್ಥಿಕ ಸ್ಥಿತಿ ಬಹಳ ಹಿಂದುಳಿದಿವೆ. ಎಲ್ಲ ರೀತಿಯಿಂದಲೂ ನಾವು ಹಿಂದುಳಿಯಬೇಕಾಯಿತು. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ನಮ್ಮ ಭಾಷೆಗೆ ಇಲ್ಲಿ ರಾಜಾಶ್ರಯವಿಲ್ಲದ್ದು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ನಮ್ಮ ಆರ್ಥಿಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯೂ ಬಹಳ ಹಿಂದುಳಿದಿದೆ. ಇದನ್ನು ನೋಡಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರೆ ವಿಷಾದವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ನಮ್ಮಲ್ಲಿರುವ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಲು ನಮ್ಮ ಕರ್ನಾಟಕ ಧುರೀಣರು ಹಗಲಿರುಳೂ ಶ್ರಮಪಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ನಾವು ನಮ್ಮ ಪರಿಶ್ರಮದಿಂದ ಹೆಚ್ಚಿನ ಬೆಂಬಲ ಕೊಡಬೇಕಾಗಿದೆ. ಎಲ್ಲಿಯ ತನಕ ಈ ಭಾಷೆಗಳ ಸಮಸ್ಯೆ ಬಗೆಹರಿಯುವುದಿಲ್ಲವೋ ಅಲ್ಲಿಯ ತನಕ ನಮ್ಮ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸ್ಥಿತಿ ಬಹಳ ಹೀನಸ್ಥಿತಿಯಾಗಿಯೇ ಉಳಿಯುವುದು. ಏಕೆಂದರೆ ಈಗ ರಾಯಚೂರಿನಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ನಮ್ಮ ಮೂರು ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ರೀತಿ ಉನ್ನತಿಯಾಗಬೇಕೋ ಅದು ಇದುವರೆಗೂ ಕೈಗೊಂಡಿಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ನಾವು ನಮ್ಮ ಸರಕಾರದ ಸಹಾಯದಿಂದ ಹೋರಾಡಬೇಕಾಗಿದೆ. ಈಗ ಒಂದು ಹೈಪವರ್ ಕಮಿಷನ್ ಇದೆ; ಅದನ್ನು ನಮ್ಮ ಭಾರತ ಸರಕಾರ ರಚಿಸಿದೆ. ಅದರ ಮುಂದೆ ನಮ್ಮ ಧುರೀಣರು ತಮ್ಮ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಇಡಬೇಕಾಗಿದೆ. ಕೆಲವು ಮಂದಿ ಭಾಷೆಯ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ನಮ್ಮ ಹೈದರಾಬಾದನ್ನು ವಿಭಜಿಸಕೂಡದು, ಮತ್ತು ತೆಲಂಗಾಣ ಬೇರೆ ರಾಜ್ಯ ಮಾಡಬೇಕು, ಎಂಬುದಾಗಿ ಏನೇನೋ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಇದನ್ನು ನಾವು ಎಂದೂ ಅನುಸರಿಸಕೂಡದು. ಏಕೆಂದರೆ ಇವುಗಳೆಲ್ಲ ಅವರವರ ಸ್ವಂತ ವಿಚಾರಗಳು ಮತ್ತು ವೈಯಕ್ತಿಕ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳು. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಈ ವಿಚಾರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಈಗ ಮುಂದಿರುವ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಜನತೆಯ ಕೂಗನ್ನು ಕೇಳಿ ಬಗೆಹರಿಸಬೇಕು ಎಂದರೆ ನಮ್ಮ ಉನ್ನತಿ, ಮತ್ತು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉನ್ನತಿಯಾಗುವುದು. ನಮ್ಮ ಪ್ರಾಂತಗಳ ಆರ್ಥಿಕ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಸುಧಾರಿಸಲೂ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಉನ್ನತಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಲೂ ನಾವು ಇದನ್ನು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪ್ರಾಂತಗಳಾಗಿ ವಿಭಜಿಸುವಂತೆ ಕೇಳಬೇಕು. ಇದಾಗದಿದ್ದರೆ ನಮ್ಮ ದೇಶದ ಉನ್ನತಿಯಾಗಲಾರದು. ಕೈಗಾರಿಕೆಯೂ ಮುಂದುವರಿಯದು ಎಂದು ನಾನು ಖಂಡಿತವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಇದರಿಂದ ಒಂದೊಂದು ಭಾಷೆಯ ಪ್ರಾಂತವನ್ನು ಬೆಳೆಯಗೊಟ್ಟರೆ ಆ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿನ ವಿದ್ಯೆ, ಸಾಹಿತ್ಯ ಬೆಳೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಸಹಾಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಈಗ ನಾವು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದೇವೆ, ಹುಡುಗರು ನಮ್ಮ ಕಡೆಗೆ ಅವರು ಕನ್ನಡ, ಇಂಗ್ಲೀಷ್, ಮತ್ತು ಹಿಂದಿ ಈರೀತಿ ಮೂರು ಭಾಷೆಗಳನ್ನು ಕಲಿಯಬೇಕಾಗಿದೆ. ಈ ಎರಡನೆಯ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಹೊರಿಸಿದರೆ ಹುಡುಗರ ಮೇಲೆ ಒಂದು ಹೆಚ್ಚಿನ ಭಾರಬೀಳುತ್ತದೆ. ದೇಶದ ಉನ್ನತಿ ಯಾವರೀತಿಯಾಗಬೇಕಾದರೂ ಆ ಉನ್ನತಿ ಜನ ಮೆಚ್ಚುವಂತೆಯಾಗಬೇಕು. ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಇದರಿಂದ ಹುಡುಗರ ಶಕ್ತಿ ಕುಗ್ಗಿ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ಎಷ್ಟು ಲಾಭವಾಗುತ್ತಿದೆ ಎಂಬುದು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಗೊತ್ತಿದ್ದ ಮಾತು. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಆದಷ್ಟು ಮಟ್ಟಿಗೆ ಒಂದೊಂದು ಭಾಷೆಯ ಪ್ರಾಂತವಾಗಬೇಕು. ಅದರಿಂದ ಪ್ರಗತಿಹೊಂದಬೇಕು. ಹಿಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ವಿದ್ವಾಂಸರು, ಕವಿಗಳು, ಮತ್ತು ಸಾಹಿತಿಗಳು ನಾಲ್ಕಾರು ಭಾಷೆಗಳನ್ನು ಬಲ್ಲವರಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದರು. ನಮ್ಮ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಉನ್ನತಿ ಯಾವ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿತ್ತು ಎಂಬುದು ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಇಂದಿನ ನಮ್ಮ ಆರ್ಥಿಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ನಮ್ಮ ಮೂರು ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹಿಂದುಳಿದಿದೆ ಎಂಬುದು ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಆದಷ್ಟು ಮಟ್ಟಿಗೆ ಭಾಷಾವಾರು ಪ್ರಾಂತರಚನೆ ಆಗಲೇ ತೀರಬೇಕು ಮತ್ತು ನಾವು ನಮ್ಮ ಕೂಗನ್ನು ಅಲ್ಲಿಯ ತನಕ ಮುಟ್ಟಿಸಬೇಕು. ಇವು ಅಲ್ಲದೆ ಸಾಮೂಹಿಕ ಯೋಜನೆಗಳು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ನಡೆದಿವೆ. ಅದರಿಂದ ನಮಗೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ

ಯಾಗಿ ಮಾಡಲು ಶಕ್ತಿ ಯಿಲ್ಲ. ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಾಂತಗಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದರೆ ಇಂತಹ ದೊಡ್ಡ ಯೋಜನೆಗಳು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಲಾಭವಾಗುತ್ತವೆ. ಈಗ ನೋಡಿ ತುಂಗಭದ್ರ ಕಾಲುವೆಯಿಂದ ಅಷ್ಟು ಕೆಲಸ ಆಗಿಲ್ಲ. ಕೆಲಸ ಅಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪ ವಾಗಿದೆ ಮತ್ತು ಕೆಲವು ಹಳ್ಳಿಗಳಿಗೆ ಲಾಭವಾಗಿದೆ ಕರ್ನಾಟಕದ ಬಾಕಿ ಹಳ್ಳಿಗಳು ಹಾಗೇ ಉಳಿದಿವೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ವೇನೆಂದರೆ ಮರಾಠವಾಡ, ತೆಲಂಗಾಣ ಮತ್ತು ಕರ್ನಾಟಕ ಎಂದು ಮೂರನ್ನು ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಿ ಈ ಯೋಜನೆಗಳಿಂದ ಖರ್ಚು ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿದೆಯೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ನಮ್ಮ ಹೈದರಾಬಾದ್ ಕೆಲವ ಕರ್ನಾಟಕ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಆಗಿರುವುದು ಬಹಳ ಕಡಿಮೆ ಎಂದು ನಾನು ನಂಬಿದ್ದೇನೆ.

ಇದಲ್ಲದೆ ಇವತ್ತಿನ ದಿವಸ ಇಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಕರ್ನಾಟಕದಿಂದ ಎಷ್ಟು ಜನರು ಆರಿಸಿ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ ಎಂಬುದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಇಲ್ಲಿಯ ಕನ್ನಡ ನಾಡು ಸಣ್ಣದು. ಇಲ್ಲೇನೋ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸು ಮತ್ತು ವಿರೋಧ ಪಕ್ಷದ (Opposition) ಮೆಂಬರುಗಳನ್ನೂ ಸೇರಿಸಿದರೆ ಏನೋ ಇಪ್ಪತ್ತು ಮಂದಿ ಇದ್ದಾರೆ ಎಂದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಇದೂ ಅಲ್ಲದೆ ನಮ್ಮ ಕರ್ನಾಟಕದ ಕಡೆಯಿಂದ ಒಬ್ಬ ಮಂತ್ರಿಗಳೂ ಕೂಡ ಇಲ್ಲ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ನಮ್ಮ ಕರ್ನಾಟಕದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಮುಂದುವರಿಯುವ ಆದರ ಪ್ರಗತಿ ಕುಗ್ಗಿಹೋಗಿದೆ. ನಮ್ಮಿಂದ ಚುನಾಯಿತರಾದ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳು ನಮ್ಮ ಸರಕಾರದಲ್ಲಿಲ್ಲದಿದ್ದಲ್ಲಿ ಯಾವರೀತಿಯಾದ ಸಹಾಯವೂ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಕೆಲವರ ವೈಷಮ್ಯ. ಈ ವೈಷಮ್ಯ ವನ್ನು ನಿವಾರಣೆ ಮಾಡಲು ನಾವು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಬೇಕು. ಇನ್ನೂ ಕೆಲವರು ಏನೇನೋ ಈ ರೀತಿಯ ಭೇದ ಭಾವಗಳ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು ಹೊಟ್ಟೆಯೊಳಗೊಂದಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಮೇಲೆ ತೋರಿಕೆಗೆ ಮಾತ್ರ ಏನೇನೋ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಇದು ನೈಸರ್ಗಿಕ ಎಂದು ನನಗೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ನಮ್ಮ ಹೈದರಾಬಾದ್ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ವಿಂಗಡಿಸಬೇಕು. ಹಾಗಾಗುವುದರಿಂದ ನಮ್ಮ ನಮ್ಮಲ್ಲಿನ ವೈಷಮ್ಯ ನಿವಾರಣೆಯಾಗಿ ಪ್ರೇಮ ಬೆಳೆಯಲೂ ಅನುಕೂಲವಾಗುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಹೊಸಸ್ಫೂರ್ತಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಈ ಸಮಸ್ಯೆ ಈಗ ಬಂದಿರುವುದರಿಂದ ಇದಕ್ಕೆ ನಾನು ಬೆಂಬಲವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತೇನೆ. ಮತ್ತು ಇದಕ್ಕೆ ನಮ್ಮ ಮಿತ್ರರೂ ಸಹಾನುಭೂತಿಯನ್ನು ತೋರಿಸಿಯಾರು ಎಂದಾಶಿಸುತ್ತೇನೆ.

* شری جی۔ سری راملو (منتھنی) :— مسٹر اسپیکرسر۔ میں اس ریزولیوشن کے بارے میں اپنے خیالات تلگو میں ظاہر کرنا چاہتا تھا اور کئی آنریبل ممبرس نے بھی مجھ سے یہ خواهش کی تھی کہ وشال آندھرا کے قیام کے بارے میں چونکہ یہ ریزولیوشن ہے اسلئے تلگو میں اپنا خیال ظاہر کروں لیکن پھر میں نے خیال کیا کہ هاؤز کے دوسرے ممبروں کو سمجھانا اور انکو ریزولیوشن کی تائید پر آمادہ کرنا بھی میرا فرض ہے اسلئے مناسب خیال کیا کہ اردو یا هندی میں تقریر کروں۔ لوگوں کی یہ پرانی خواهش ہے کہ جب بھاشاوار پرانت بن جائینگے تو وہ اپنی بھاشا میں کاروبار چلاسکیں گے۔ بلس (Bills) اپنی زبان میں پیش کرینگے۔ وہ انکو سمجھ سکیں گے اور ایسا نہیں هوگا کہ اس پر—

" Whether relevent or irrelevant, whether it is derogatory to the House or not."

ವಾಗಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ನಮ್ಮ ಮೂರು ಕನ್ನಡ ಜಿಲ್ಲೆಗಳು ಬಹಳ ಹಿಂದುಳಿದಿವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಮ್ಮ ಕನ್ನಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಆರ್ಥಿಕ ಸ್ಥಿತಿ ಬಹಳ ಹಿಂದುಳಿದಿವೆ. ಎಲ್ಲ ರೀತಿಯಿಂದಲೂ ನಾವು ಹಿಂದುಳಿಯಬೇಕಾಯಿತು. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ನಮ್ಮ ಭಾಷೆಗೆ ಇಲ್ಲಿ ರಾಜಾಶ್ರಯು ಇಲ್ಲದ್ದು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ನಮ್ಮ ಆರ್ಥಿಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯೂ ಬಹಳ ಹಿಂದುಳಿದಿದೆ. ಇದನ್ನು ನೋಡಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರೆ ವಿಷಾದವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ನಮ್ಮಲ್ಲಿರುವ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಲು ನಮ್ಮ ಕರ್ನಾಟಕ ಧುರೀಣರು ಹಗಲಿರುಳೂ ಶ್ರಮಪಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ನಾವು ನಮ್ಮ ಪರಿಶ್ರಮದಿಂದ ಹೆಚ್ಚಿನ ಬೆಂಬಲ ಕೊಡಬೇಕಾಗಿದೆ. ಎಲ್ಲಿಯ ತನಕ ಈ ಭಾಷೆಗಳ ಸಮಸ್ಯೆ ಬಗೆಹರಿಯುವುದಿಲ್ಲವೋ ಅಲ್ಲಿಯ ತನಕ ನಮ್ಮ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸ್ಥಿತಿ ಬಹಳ ಹೀನಸ್ಥಿತಿಯಾಗಿಯೇ ಉಳಿಯುವುದು. ಏಕೆಂದರೆ ಈಗ ರಾಯಚೂರಿನಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ನಮ್ಮ ಮೂರು ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ರೀತಿ ಉನ್ನತಿಯಾಗಬೇಕೋ ಅದು ಇದುವರೆಗೂ ಕೈಗೊಂಡಿಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ನಾವು ನಮ್ಮ ಸರಕಾರದ ಸಹಾಯದಿಂದ ಹೋರಾಡಬೇಕಾಗಿದೆ. ಈಗ ಒಂದು ಹೈಪವರ್ ಕಮಿಷನ್ ಇದೆ; ಅದನ್ನು ನಮ್ಮ ಭಾರತ ಸರಕಾರ ರಚಿಸಿದೆ. ಅದರ ಮುಂದೆ ನಮ್ಮ ಧುರೀಣರು ತಮ್ಮ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಇಡಬೇಕಾಗಿದೆ. ಕೆಲವು ಮಂದಿ ಭಾಷೆಯ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ನಮ್ಮ ಹೈದರಾಬಾದನ್ನು ವಿಭಜಿಸಕೂಡದು, ಮತ್ತು ತೆಲಂಗಾಣ ಬೇರೆ ರಾಜ್ಯ ಮಾಡಬೇಕು, ಎಂಬುದಾಗಿ ಏನೇನೋ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಇದನ್ನು ನಾವು ಎಂದೂ ಅನುಸರಿಸಕೂಡದು. ಏಕೆಂದರೆ ಇವುಗಳೆಲ್ಲ ಅವರವರ ಸ್ವಂತ ವಿಚಾರಗಳು ಮತ್ತು ವೈಯಕ್ತಿಕ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳು. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಈ ವಿಚಾರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಈಗ ಮುಂದಿರುವ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಜನತೆಯ ಕೂಗನ್ನು ಕೇಳಿ ಬಗೆಹರಿಸಬೇಕು ಎಂದರೆ ನಮ್ಮ ಉನ್ನತಿ, ಮತ್ತು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಉನ್ನತಿಯಾಗುವುದು. ನಮ್ಮ ಪ್ರಾಂತಗಳ ಆರ್ಥಿಕ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಸುಧಾರಿಸಲೂ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಉನ್ನತಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಲೂ ನಾವು ಇದನ್ನು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪ್ರಾಂತಗಳಾಗಿ ವಿಭಜಿಸುವಂತೆ ಕೇಳಬೇಕು. ಇದಾಗದಿದ್ದರೆ ನಮ್ಮ ದೇಶದ ಉನ್ನತಿಯಾಗಲಾರದು. ಕೈಗಾರಿಕೆಯೂ ಮುಂದುವರಿಯದು ಎಂದು ನಾನು ಖಂಡಿತವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಇದರಿಂದ ಒಂದೊಂದು ಭಾಷೆಯ ಪ್ರಾಂತವನ್ನು ಬೆಳೆಯಗೊಟ್ಟರೆ ಆ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿನ ವಿದ್ಯೆ, ಸಾಹಿತ್ಯ ಬೆಳೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಸಹಾಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಈಗ ನಾವು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದೇವೆ, ಹುಡುಗರು ನಮ್ಮ ಕಡೆಗೆ ಅವರು ಕನ್ನಡ, ಇಂಗ್ಲೀಷ್, ಮತ್ತು ಹಿಂದಿ ಈ ರೀತಿ ಮೂರು ಭಾಷೆಗಳನ್ನು ಕಲಿಯಬೇಕಾಗಿದೆ. ಈ ಎರಡನೆಯ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಹೊರಿಸಿದರೆ ಹುಡುಗರ ಮೇಲೆ ಒಂದು ಹೆಚ್ಚಿನ ಭಾರಬೀಳುತ್ತದೆ. ದೇಶದ ಉನ್ನತಿ ಯಾವರೀತಿಯಾಗಬೇಕಾದರೂ ಆ ಉನ್ನತಿ ಜನ ಮೆಚ್ಚುವಂತೆಯಾಗಬೇಕು. ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಇದರಿಂದ ಹುಡುಗರ ಶಕ್ತಿ ಕುಗ್ಗಿ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ಎಷ್ಟು ಲಾಭವಾಗುತ್ತಿದೆ ಎಂಬುದು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಗೊತ್ತಿದ್ದ ಮಾತು. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಆದಷ್ಟು ಮಟ್ಟಿಗೆ ಒಂದೊಂದು ಭಾಷೆಯ ಪ್ರಾಂತವಾಗಬೇಕು. ಅದರಿಂದ ಪ್ರಗತಿಹೊಂದಬೇಕು. ಹಿಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ವಿದ್ವಾಂಸರು, ಕವಿಗಳು, ಮತ್ತು ಸಾಹಿತಿಗಳು ನಾಲ್ಕಾರು ಭಾಷೆಗಳನ್ನು ಬಲ್ಲವರಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದರು. ನಮ್ಮ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಉನ್ನತಿ ಯಾವ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿತ್ತು ಎಂಬುದು ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಇಂದಿನ ನಮ್ಮ ಆರ್ಥಿಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ನಮ್ಮ ಮೂರು ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹಿಂದುಳಿದಿದೆ ಎಂಬುದು ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಆದಷ್ಟು ಮಟ್ಟಿಗೆ ಭಾಷಾವಾರು ಪ್ರಾಂತರಚನೆ ಆಗೇ ತೀರಬೇಕು ಮತ್ತು ನಾವು ನಮ್ಮ ಕೂಗನ್ನು ಅಲ್ಲಿಯ ತನಕ ಮುಟ್ಟಿಸಬೇಕು. ಇವು ಅಲ್ಲದೆ ಸಾಮೂಹಿಕ ಯೋಜನೆಗಳು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ನಡೆದಿವೆ. ಆದರಿಂದ ನಮಗೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ

ಯಾಗಿ ಮಾಡಲು ಶಕ್ತಿ ಯಿಲ್ಲ. ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಾಂತಗಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದರೆ ಇಂತಹ ದೊಡ್ಡ ಯೋಜನೆಗಳು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಲಾಭವಾಗುತ್ತವೆ. ಈಗ ನೋಡಿ ತುಂಗಭದ್ರ ಕಾಲುವೆಯಿಂದ ಅಷ್ಟು ಕೆಲಸ ಆಗಿಲ್ಲ. ಕೆಲಸ ಅಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪ ವಾಗಿವೆ ಮತ್ತು ಕೆಲವು ಹಳ್ಳಿಗಳಿಗೆ ಲಾಭವಾಗಿದೆ ಕರ್ನಾಟಕದ ಬಾಕಿ ಹಳ್ಳಿಗಳು ಹಾಗೇ ಉಳಿದಿವೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ವೇನೆಂದರೆ ಮರಾಠವಾಡ, ತೆಲಂಗಾಣ ಮತ್ತು ಕರ್ನಾಟಕ ಎಂದು ಮೂರನ್ನು ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಿ ಈ ಯೋಜನೆಗಳಿಂದ ಖರ್ಚ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತಿದೆಯೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ನಮ್ಮ ಹೈದರಾಬಾದ್ ಕೆಲಸ ಕರ್ನಾಟಕ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಆಗಿರುವುದು ಬಹಳ ಕಡಮೆ ಎಂದು ನಾನು ನಂಬಿದ್ದೇನೆ.

ಇದಲ್ಲದೆ ಇವತ್ತಿನ ದಿವಸ ಇಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಕರ್ನಾಟಕದಿಂದ ಎಷ್ಟು ಜನರು ಆರಿಸಿ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ ಎಂಬುದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಇಲ್ಲಿಯ ಕನ್ನಡ ನಾಡು ಸಣ್ಣದು. ಇಲ್ಲೇನೋ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸು ಮತ್ತು ವಿರೋಧ ಪಕ್ಷದ (Opposition) ಮೆಂಬರುಗಳನ್ನೂ ಸೇರಿಸಿದರೆ ಏನೋ ಇಪ್ಪತ್ತು ಮಂದಿ ಇದ್ದಾರೆ ಎಂದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಇದೂ ಅಲ್ಲದೆ ನಮ್ಮ ಕರ್ನಾಟಕದ ಕಡೆಯಿಂದ ಒಬ್ಬ ಮಂತ್ರಿಗಳೂ ಕೂಡ ಇಲ್ಲ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ನಮ್ಮ ಕರ್ನಾಟಕದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಮುಂದುವರಿಯುವ ಅದರ ಪ್ರಗತಿ ಕುಗ್ಗಿ ಹೋಗಿದೆ. ನಮ್ಮಿಂದ ಚುನಾಯಿತರಾದ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳು ನಮ್ಮ ಸರಕಾರದಲ್ಲಿಲ್ಲದಿದ್ದಲ್ಲಿ ಯಾವರೀತಿಯಾದ ಸಹಾಯವೂ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಕೆಲವರ ವೈಷಮ್ಯ. ಈ ವೈಷಮ್ಯ ವನ್ನು ನಿವಾರಣೆ ಮಾಡಲು ನಾವು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಬೇಕು. ಇನ್ನೂ ಕೆಲವರು ಏನೇನೋ ಈ ರೀತಿಯ ಭೇದ ಭಾವಗಳ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು ಹೊಟ್ಟೆಯೊಳಗೊಂದಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಮೇಲೆ ತೋರಿಕೆಗೆ ಮಾತ್ರ ಏನೇನೋ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಇದು ನೈಸರ್ಗಿಕ ಎಂದು ನನಗೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ನಮ್ಮ ಹೈದರಾಬಾದ್ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ವಿಂಗಡಿಸಬೇಕು. ಹಾಗಾಗುವುದರಿಂದ ನಮ್ಮ ನಮ್ಮಲ್ಲಿನ ವೈಷಮ್ಯ ನಿವಾರಣೆಯಾಗಿ ಪ್ರೇಮ ಬೆಳೆಯಲೂ ಅನುಕೂಲವಾಗುತ್ತದೆ. ಮತ್ತು ಹೊಸ ಸ್ಫೂರ್ತಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಈ ಸಮಸ್ಯೆ ಈಗ ಬಂದಿರುವುದರಿಂದ ಇದಕ್ಕೆ ನಾನು ಬೆಂಬಲವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತೇನೆ. ಮತ್ತು ಇದಕ್ಕೆ ನಮ್ಮ ಮಿತ್ರರೂ ಸಹಾನುಭೂತಿಯನ್ನು ತೋರಿಸಿಯಾರು ಎಂದಾಶಿಸುತ್ತೇನೆ.

* شری جی۔ سری راملو (منتھنی) :— مسٹر اسپیکرسر ۔ میں اس ریزولیوشن کے بارے میں اپنے خیالات تلگو میں ظاہر کرنا چاہتا تھا اور کئی آنریبل ممبرس نے بھی مجھ سے یہ خواھش کی تھی کہ وشال آندھرا کے قیام کے بارے میں چونکہ یہ ریزولیوشن ہے اسلئے تلگو میں اپنا خیال ظاہر کروں لیکن پھر میں نے خیال کیا کہ ھاؤز کے دوسرے ممبروں کو سمجھانا اور انکو ریزولیوشن کی تائید پر آمادہ کرنا بھی میرا فرض ہے اسلئے مناسب خیال کیا کہ اردو یا ھندی میں تقریر کروں ۔ لوگوں کی یہ پرانی خواھش ہے کہ جب بھاشاوار پرانت بن جائینگے تو وہ اپنی بھاشا میں کاروبار چلاسکیں گے ۔ بلس (Bills) اپنی زبان میں پیش کرینگے ۔ وہ انکو سمجھ سکیں گے اور ایسا نہیں ھوگا کہ اس پر —

"Whether relevent or irrelevant, whether it is derogatory to the House or not."

بحث کریں ۔ بلکہ وہ سوچ سمجھکر اپنی رائے دے سکیں گے ۔ کیونکہ دوسری زبان میں بلس وغیرہ پیش ھوں تو وہ یہ بھی سمجھنے کے موقف میں نہیں رھتے کہ وہ جس مسئلہ پر بحث کر رھے ھیں وہ اصل مسئلہ سے مطابقت بھی رکھتا ھے یا نہیں ۔ اس وجہ سے وشال آندھرا ھو جائے تو تلگو بھاشا میں تقریر کرنے کا انتظار کرتے ھوئے میں اردو یا ھندی میں اپنے وچار ھاؤز کے سامنے رکھنا چاھتا ھوں ۔

آج جو پرستاؤ پیش کیا گیا ھے اس پر گمبھیرتا کے ساتھ سوچنے کی ضرورت ھے جو لوگ دیش میں کام کر رھے ھیں جن لوگوں نے کام کرتے ھوئے اپنے بال سفید کرلئے ھیں انکی یہ خواھش تھی کہ جب انگریز ھمارے دیش سے چلا جائیگا تو ھم اپنے پرانتوں کی بھاشاوار تقسیم کرلینگے ۔ یہ ھماری مانگ آج کی نہیں بلکہ بہت پرانی مانگ ھے اور آج بھی وہ بہت ھی مستند طریقہ سے اپنی جگہ پر قائم ھے ۔ میں یہ سمجھنے سے قاصر ھوں کہ جب تک آزادی حاصل نہیں ھوئی تھی بھاشاواری پرانتوں کا ڈنکا بجاتے آئے لیکن آج اس بھاشاواری پرانت کی ھیڈنگ (Heading) کو بدلکر ری آرگنائیزیشن آف دی اسٹیٹس کی ھیڈنگ لگانے سے کیا حاصل ھے ۔ جو وعدے عوام کے سامنے کئے گئے تھے اور اسکا سائیکالو جیکل ایفکٹ (Psychological effect) جو اون پر ھوا تھا وہ اب دور نہیں ھوسکتا ۔ مجھے افسوس نہیں بلکہ اسکا صدمہ ھے کہ جب ری آرگنائیزیشن کمیشن آتا ھے تو چند مٹھی بھر لوگ اپنی دم دبا کر اسکے پاس جاتے ھیں اور پمفلٹس لیجاکر ایک نئی چیخ ایک نئی پکار مچاتے ھیں ۔ حیرت نہیں بلکہ صدمہ ھوتا ھے کہ لوگ اسطرح بدل جاتے ھیں ۔ اور وھی " مرغی کی ایک ٹانگ " کہتے ھیں ۔ جب اوس پر کچھ گڑبڑ ھوئی تو پمفلٹس کے ذریعہ سکنڈ کلیریفیکیشن اور تھرڈ کلیریفیکیشن کنوینس (Convince) کرنے کے لئے جاری کیا گیا ۔ میں انکے تجربہ کی داد دئے بغیر نہیں رہ سکتا ۔ اور ساتھ ساتھ اونکی نادانی کی تعریف کئے بغیر بھی نہیں رہ سکتا ۔ ایک دشمن اگر نہیں جانتا ھے تو ھم اسکو منواسکتے ھیں لیکن ایک ایسا دشمن جو سب کچھ جانتے ھوئے بھی راون کی طرح کام کررھا ھو تو اسکو سمجھانا مشکل ھے ۔ پنڈت جی نے ایک مرتبہ کہا تھا کہ "عوام کے جذبات کو کوئی روک نہیں سکتا " ۔ بالکل اوسی طرح جس طرح ایک تنگ کرتا کوئی پہننے کی کوشش کرے تو اوس تنگ کرتے کو چیر کر جسم باھر نکل آئیگا اوسی طرح ان پابندیوں کو توڑ کر سماج باھر آئیگا ۔ مٹھی بھر لوگ تین کروڑ عوام کے خلاف اپنی رائے نہیں منواسکتے ۔ جن لوگوں کو ان لوگوں نے بھڑکایا ھے وہ انکی غلطی ھے ۔ لیکن آپ نے عوام کو صحیح راستے پر چلنے کے لئے تیار کیا اور جب وہ چلنے لگے تو یہ قصور آپکا ھے کہ ان مٹھی بھر لوگوں کو اپنے مفاد اور اپنی کرسی کی خاطر ۔۔۔

مسٹر چیرمن :۔ کیا یہ میرا قصور ھے ۔

شری جی ۔ سری راملو :۔ نہیں ۔ آپکا قصور نہیں ۔ میرے کہنے کا مطلب یہ ھے کہ لوگوں کا قصور ھے ۔ اون لوگوں کا قصور ھے جنھوں نے عوام کو بھاشاواری

پرانتوں کا راستہ دکھا کر اب اس سے منہ موڑنا چاھتے ھیں ۔ گویا اسطرح دریا کے بہاؤ کے خلاف وہ تیرنے کی کوشش کر رہے ھیں ۔ مجھے یہ دیکھکر صدمہ ہوتا ہے ۔ گو حیدرآباد پردیش کانگریس کا ریزولیوشن وشال آندھرا کی تائید میں ہے لیکن تلنگانے کے چند لوگ عجیب و غریب طریقہ سے ڈیلیگیٹس (Delegates) کی میجارٹی (Majority) کے باوجود خود مینارٹی (Minority) میں رھکر بھی حیدرآباد کی میجارٹی کا جائزہ لینے کی کوشش کررہے ھیں ۔ لیکن میں کہونگا کہ ایسے لوگوں نے جو رزولیوشن بغیر انویٹیشن (Invitation) کے پیش کیا ہے وہ نہ صرف پردیش کانگریس کے خلاف ہے بلکہ اونکے ضمیر کے بھی خلاف ہے ۔ لہذا اون لوگوں کو سوچنا چاھئے کہ ہم جو قدم اٹھارہے ھیں وہ ماحول کے کسقدر خلاف ہے ۔ ایک سو سال کی کوششوں سے جو محافظ خانہ تیار ہوچکا ہے وہ ایک دن کی بے فائدہ حجت سے ختم نہیں ہوسکتا ۔ اس وجہ سے میں اون سے التجا کرتا ہوں کہ وہ آج بھی اپنی نادانی کا اعتراف کرلیں اور اپنے اس مطالبہ کو وتھڈرا (Withdraw) کرلیں اور حقیقت میں سنسیر فرنڈس آف دی سائل (Sincere friends of the soil) کہلانے کے مستحق ہو جائیں ۔

اپوزیشن پارٹی کے تمام ادارے یہ کہنے کے موقف میں ھیں کہ وشال آندھرا بننا چاھئے ۔ سیوکتہ مہاراشٹر بننا چاھئے اور ایکیہ کرناٹکا بننا چاھئے حیدرآباد کے جو علاقے آندھرا میں جانا چاھیں وہ آندھرا میں جائیں ۔ جو اضلاع مہاراشٹرا میں جانا چاھیں وہ مہاراشٹرا میں جائیں اور جو کرناٹکا میں جانا چاھیں وہ کرناٹک میں جائیں ۔ یہی سب کو منظور ہے ۔ غالباً کانگریس کے چند لوگوں کو نظام کا رھنا پسند ہے ۔ مگر چند لوگ اپنی سیالریز اور اپنی منسٹری کی خاطر پورے تین کروڑ عوام کا راستہ روکنا چاھتے ھیں ۔ میں نہیں سمجھتا کہ اون کے انفرادی وجود کی خاطر کیسے تین کروڑ عوام کو پیچھے رکھا جاسکتا ہے ۔ یہ محض اون کی بے معنی جدت ہے ۔ ساتھ ھی ساتھ میں اون لوگوں سے درخواست کرنا چاھتا ہوں کہ آپ محض اسٹیٹسٹکس (Statistics) عوام کے سامنے رکھ کر کہ جیسا کہ ہے ویسا ھی رھنے سے ھمارا بجٹ متاثر نہیں ہوگا اس لئے (Let it be as it is) ایسا نہ کہیں ۔ میں اون کو یاد دلانا چاھتا ہوں کہ جس وقت ہم نے انگریزوں سے لڑائی لڑی تو اوس وقت ہندوستان کے متعلق آنکڑے اون کے سامنے رکھ کریا یہ بتا کر کہ ہم آزاد ہونے کے بعد اتنے اتنے پراجکٹس بناسکینگے لڑائی نہیں لڑی ۔ بلکہ ہندوستان کا کلچر الگ تھا ۔ ہندوستان پر فارین رول تھا اوسکو دور کرنے کے لئے بلا لحاظ ایجنڈا یا اعداد و شمار ہم اوس لڑائی میں کود پڑے تھے ۔ اور اس کا نتیجہ یہ ہوا کہ بالاخر انگریزوں کو یہاں سے جانا پڑا ۔ اور اوس کے بجائے ھمارے ھی ملک کے لوگ برسراقتدار آگئے ۔ برسراقتدار آنے کے بعد چاہے وہ لوگ بھول گئے ہوں یا غلطی کر رہے ہوں آخر وہ ھمارے ہندوستانی بھائی ھی تو ھیں جو ہم پر حکومت کر رہے ھیں ۔ ہم کو اس بات کی خوشی ہے ۔ خواہ مزدوروں کو کوڑے لگائیں یا کچھ کریں (اور ایسا ہورھا ہے) لیکن اس کے باوجود

هندوستان پر ہمارے ہی لوگوں کی حکومت ہے - اس سے پہلے حیدرآباد کے نظام نے بھی حیدرآباد کی الگ وحدت کے لئے کام کیا - ہم نے اوس وقت اون کو للکارا اور کہا کہ اس طرح ایک ملٹی لنگویج اسٹیٹ (Multi Language State) ہندوستان کے بیچ میں قائم نہیں رہ سکتا - اوس وقت بھی ہمارے سامنے کوئی اعداد و شمار نہیں تھے- اوس وقت ہم نے یہ نہیں دیکھا کہ حیدرآباد کے ہندوستان میں مل جانے سے ہندوستان کو کتنا فائدہ ہوگا - سنگارینی کالریز سے ہندوستان کو کتنی آمدنی ہوگی - بلکہ سائکالوجیکل مائنڈ تھا جو کام کر رہا تھا کہ فارین رول ہندوستان میں نہیں رہنا چاہئے - اور آج بھی ہم وشال آندھرا کے لئے اوسی نقطہ نظر سے سوچتے ہیں - جس طرح ماں اپنی ماتا سے مجبور ہو کر اپنے دور کھڑے ہوئے بیٹے کو پیار سے پکارتی ہے - اور جس طرح دور کیا ہوا بیٹا اپنی ماں سے ملنے بیچین رہتا ہے اسی طرح اس اسٹیٹ کے عوام اپنے بھائیوں سے ملنا چاہتے ہیں -

[*Mr. Speaker in the Chair*]

جب ماں اپنے بیٹے کو اپنے پاس بلاتی ہے تو اوس وقت کوئی اوس بیٹے کو یہ نہیں کہہ سکتا کہ اب تمہاری حالت اچھی ہے پھر کیوں تم اپنی ماں سے ملنا چاہتے ہو - مجھے افسوس ہے کہ جب بیٹا اپنی ماں سے ملنا چاہتا ہے تو آپ پوچھتے ہیں کہ کیوں ملنا چاہتے ہو- اس طرح آنکڑے بازی کے ذریعہ سے آپ عوام کو ایک دوسرے سے دور نہیں رکھ سکتے- یہ تو ایک سائکالوجیکل افکٹ ہے - اس کے سامنے نہ تو کوئی اسٹیٹسٹکس کا سوال آسکتا ہے نہ کوئی اکنامک پائنٹ آسکتا ہے - نہ کوئی پولیٹیکل پائنٹ آسکتا ہے - یہاں تو اپنی ماں سے بیٹے کے ملنے کا سوال ہے - ہم یہ نہیں دیکھ رہے ہیں کہ وشال آندھرا قائم ہوگا تو یہاں کی سنگارینی کالریز سے وہاں کے لوگوں کو کتنا فائدہ ہوگا یا وہاں کی مائکا مائنس (Mica Mines) سے یہاں کتنا فائدہ ہوگا - اس کے متعلق تو بعد میں کہونگا لیکن یہاں پہلا سوال یہ ہے کہ ماتا کو اپنے بچے سے ملنے کی ضرورت ہے یا نہیں - جب ماں اپنے دور کھڑے ہوئے بچہ کو بلاتی ہے تو فطرتی طور پر بچہ خود بہ خود جا کر اپنی ماتا کے گلے لگ جاتا ہے - لیکن آپ اس اصول کو نہیں مانتے آپ کہتے ہیں کہ ہمارا بجٹ اس قابل ہے کہ آٹھ کی بجائے سولہ منسٹریز یا پوری (۹۶) منسٹریز بھی قائم ہو جائیں تو وہ کافی ہوگا - وہاں جائینگے تو نقصان ہوگا یہ جو فیلنگس (Feelings) ہم میں کام کر رہی ہیں اون کو بالائے طاق رکھنا ہوگا - تلنگانہ اور آندھرا کے لوگوں میں کوئی فرق نہیں ہے - وہاں کا کوی جو گانے لکھتا ہے یہاں کا کوی بھی ویسے ہی گانے لکھتا ہے - وہاں کی جو معاشرت ہے یہاں کی بھی وہی معاشرت ہے - گوداوری کے کنارے جو گانے گائے جاتے ہیں وہی کرشنا کے کنارے بھی گائے جاتے ہیں - یہاں کے انسان وہاں کے انسان سے الگ نہیں ہوسکتے - اس لئے اسٹیٹسٹکس کی باتیں کرنا یا یہ دیکھنا کہ بجٹ برابر رہتا ہے یا نہیں فائدہ مند نہیں ہوسکتا - دل سے جس چیز کا لگاؤ ہوتا ہے اوسکو دور نہیں کیا جاسکتا -

اور اس طریقه سے عوام کو کرشنا اورگوداوری میں ڈوبایا نہیں جاسکتا ۔ اس وشے میں اسٹیٹسٹکس کی باتیں کرنا نا موزوں ہے ۔ اس سلسله میں تو

Psychologically it is the conclusion that one brother should join another brother, who has been separated for long.

ہم کو تو ہر وقت دماغ میں یه رکھنا ہے که وه بھی ہمارے بھائی ہیں اس کی بجائے بنیوں کی طرح سے آنکڑے دیکھنا درست نہیں بلکه ان چیزوں کو بالائے طاق رکھتے ہوئے

Logical conclusion of mind and psychology should take place immediately.

میں اسٹیٹسٹکس کی بحث میں نہیں جانا چاہتا ۔ لیکن اس میں شک نہیں که صرف تلنگانه آندھرا کے برابر مستحکم نہیں ہوسکتا ۔ اگر تلنگانه کا ایک الگ صوبه بنادیا جائے تو یه ٹک سکتا ہے اور نه باقی رہ سکتا ہے ۔ جسطرح بہمنی بادشاہوں کے زمانه میں الگ الگ بہمنی سلطنتیں تھیں اور بالاخر وه ختم ہوگئیں وہی حشر اس کا بھی ہوگا ۔ ہمارے آنریبل منسٹر ڈاکٹر چنا ریڈی نے اس کے متعلق جو کچھ کہا تھا یو۔پی کے ایک اخبار نے اپنے ایڈیٹوریل میں اس پر تبصره کرتے ہوئے یه لکھا تھا که ۔

"One can understand the position that Hyderabad should be as it is, *i.e.*, status quo should be maintained; one can understand the plea that Vishalandhra should be formed; but one cannot understand this new theory of Dr. Chenna Reddy".

The paper is not with me just now, but I am prepared to quote the date on which this editorial was written.

The editorial further said that this would be just like the dreams of the Bahamani Sultanies and that Dr. Reddy wanted to make a Reddy Sultanite in Hyderabad. These are pungent remarks no doubt and I hope Dr. Chenna Reddy will reply to them; he seems to be eager to do so.

اس طرح سے انہوں نے لکھا ہے ۔ اس لئے ہم کو یه چیز اچھی طرح سوچنا چاہئے که ہم کیا کر رہے ہیں ۔

(Bell was rung)

جو میمورنڈم کمیشن تک پہنچایا گیا ہے اوس میں یه واضح کیا گیا ہے که پروھیبیشن پر پوری طرح سے عمل ہوگا ۔ اکسائزکا بجٹ نکال دیا جائیگا ۔ جب آٹھ کروڑ اس طرح نکل جائینگے تو صرف دس کروڑ باقی رہینگے اور اوس میں سے بھی منسٹرس اور

ڈپٹی منسٹرس کے دو کروڑ چلے جائینگے - باقی چھ کروڑ میں تلنگانے کے صوبہ کا کہاں تک بقا ہوسکتا ہے - چند لوگ اس بناء پر یہ دلائل پیش کر رہے ہیں کہ الگ تلنگانہ کا قیام ایک خواب ہے - اسی حجت کی بناء پر حیدرآباد کو " ایزاٹ از " (As it is) رکھنا چاہتے ہیں - حیدرآباد میں نظام کی " شمع " کے جو بروانے ہیں وہ حیدرآباد کو ایزاٹ از مینٹین کرنا چاہتے ہیں - ایسی حالت میں پنڈت جی کو یہ کہنے کا موقع ملے گا کہ آپ لوگوں کے خیالات میں اختلاف ہے کچھ لوگ تقسیم چاہتے ہیں کچھ لوگ تقسیم نہیں چاہتے - ایسی صورت میں وشال آندھرا کا قیام کیسے ہوسکتا ہے - میں کہونگا کہ اس غلطی کا پاپ اونہی لوگوں پر ہوگا جو سپریٹ تلنگانہ اسٹیٹ چاہتے ہیں - یہ چیزیں پیدا کرکے وہ لوگ پنڈت جی کا ارادہ مستحکم کررہے ہیں کہ حیدرآباد کی تقسیم نہ ہو - یہ لوگ گویا نظام کے تخت کو بحال رکھنا چاہتے ہیں - اس لئے میں کہونگا کہ اسٹیٹسٹکس کی بنیاد پر اس مسئلہ کو نہ سوچیں بلکہ اس سائکالوجیکل کنکلوژنس (Psychological conclusions) پر اس کو سوچیں کہ ایک بھائی دوسرے بھائی کا ہاتھ اپنے ہاتھ میں لینا چاہتا ہے - آنریبل چیف منسٹر نے قبل ازیں کہا تھا کہ ہم بھی وشال آندھرا کے فیور (Favour) میں ہیں (ملاحظہ ہو پروسیڈنگس کا صفحہ نمبر (۲۰۹۷)) - لیکن جب عمل کا وقت آتا ہے تو اتنے گونگے بن جاتے ہیں کہ کچھ کرنا نہیں چاہتے - اس سلسلہ میں گورنمنٹ ورژن (Government Version) دینے کے لئے جھجکتے ہیں - یہ گویا ایک قسم کی " پلنگ آف وائرس " (Pulling of wires) ہے - آج حیدرآباد کو آپ کنٹرول نہیں کرسکتے - جیسا کہ آجکل فسادات کو کنٹرول نہیں کیا جا رہا ہے - اگر تلنگانہ ہو جائے تو کنٹرول کرسکیں - یا ایک ضلع کو تلنگانہ کا صوبہ بنا دیا جائے تو اچھی طرح انتظام کرسکتے ہیں - کیا وشال آندھرا میں ایسا چومکھا راج ممکن ہوسکتا ہے - اس پر آپ غور کریں - اتنا کہتے ہوئے میں اپنی تقریر ختم کرتا ہوں -

Shi V. B. Raju (Secunderabad-General) : Mr. Speaker, Sir, sometimes a good case is spoiled by bad arguments. I am afraid the friends on the Opposition are trying to bring in some tempo and antogonism by using certain words which they ought not have used while speaking on a problem concerning millions of people, a problem which is above the potlitics of parties, groups or communities or sects. I request the members of this House not to impute any motives. When we are living in a democratic age, let us concede the same honesty, the same conviction to the opponents as we claim for oursetves. That is not a policy of appeasement, it is a question of winning over the opponents. This must be the policy of the protagonists of Vishalandhra. They must realise that Hyderabad had a history and has still a history. 600 years of mis-rule cannot be obliterated by a few speeches from this platform.

There are some clouds that are covering the minds of some people, which are not allowing them to see the perspective clearly. We should realise that we had passed through such a confusion which had been very unhealthy to Hyderabad and is still unhealthy. We have observed some of these in the last two or three weeks in our State. Let us be aware that enemies working against unification are still there and are winning over our friends to see that the mass of people of Hyderabad would not progress. If any of our friends fall a prey to this propaganda, it is our bounden duty to win them over and correct them. In the end, I am sure we will succeed. With these few remarks, I will touch a few points which have not been sufficiently emphasised by my friends.

Hyderabad State is claimed as a native State. It was an area retained for the sake of the Nizam, in the feud or in the battles that took place between the French t e and British. For their advantage they retained Hyderabad and only for the sake of the Nizam they have done so. With the quitting of the British, the Nizam and Hyderabad ought to have gone. But Hyderabad is still on the map. It is the duty of this generation to remove it from the map. Whether one agreed or not, it is going to be done. This historical process must be cherished and the sooner it is done the better. If anybody cares to study the political development of this great country-India—one would know how 600 and odd native States were integrated. That is the process of political integration which no one could have halted. Even at that time care had been taken, attention has been bestowed to see that Cochin is integrated with Travancore so as to conform to the principle of homogeneity. The area of Bellary has been integrated with Mysore. What was the factor be ind it? It was to obtain the greatest amount of homegeneity in an administrative unit. That being the case, this House debating about the merits or demerits of linguistic States would be out-of-place. Already some of the friends on this side, particularly Shri Devisingh Chauhan, have said that political integration of India would be complete with the formation of linguistic States. In the South the States to be tackled are Madhya Pradesh, Bombay and Hyderabad. In other States only boundaries have to be adjusted. This integration of native States is followed by an automatic process of disintegration and re-integration. Only then will the political map of India be complete. This idea is not based on sentimental grounds; I am glad to say that the three linguistic groups of Hyderabad have lived

as brothers for long and want to separate as brothers for the purpose of re-integration. When people have failed to bring in antagonism among these three groups they are trying to divide the Andhras, Maharashtrians and Kannadigas.

This game cannot be allowed. We have seen in the past that people had opposed the integration of the Hyderabad State with the Indian Union. Such elements have always been there; and yet, we have won over those elements. We have not achieved the objective of integration of the State with the Indian Union with any violence. If Police Action had happened, that was for entirely other reasons. The people of Hyderabad remained one to the last excepting a few to achieve their goal of integration with the Indian Union and succeeded in their aim.

The same urge is there now among the Telugu-speaking people of the State to unite themselves with their brethern in the neighbouring State. One thing I would ask: Who is joining whom? It is not Telangana that is going to Andhra. If Tungabhadra and Krishna joined together and the ultimate name of the river is given as Krishna, it is not Tungabhadra that joined Krishna or Krishna that joined Tungabhadra. The simple fact is that one joined the other. Similarly, it is not Telangana that goes and joins the Andhra. Only, the two will merge together into one, which will be named as '*Vishalandhra*'. If you have any sentimental objection to name it as 'Vishalandhra'—name is not going to make any difference at all—call it Telangana, call it Andhra, call it Vishalandhra, or call it Akhil Andhra, or by any name we choose. It is not sentiment that counts here.

Let us not forget the historical process that is taking place around us, namely, the urge among the people speaking the same language to unite themselves under one State.

There are three types of people and three types of thinking in our State. One is the Adwaita school, which advocates one state for one language. The second is the Dwaita school, followers of Madhwa who propagate the Two States' Theory. The third is the Visistadwaita school, which wants to maintain the status quo, *i.e.*, the Hyderabad State should continue as it is without being disintegrated. This sort of thinking is there. But let us not worry. The hon. friend on my right side may be a Visistadwaita; I am an Adwaita,

while the hon. Member to my left is a Dwaita. But all of us are sitting here together. These three types of thinking could be there, and each type can have its own arg. ments to place before the House. But the ultimate question is, what is the best for the people ?

I am going to place before the House the case that it is a composite Andhra State, a big state, alone, that could solve the unemployment problem; it is a big State like Vishalandhra alone that could present a balanced economy and could sustain a modern state or modern administration of a State. I am going to place before the House material which would convince us all that there are definite advantages for the individual in being in a bigger State.

Hyderabad today which claims to be a big State with 82 thousand square miles of area and a population of one crore and 86 lakhs, has a budget of 29 crores of rupees expenditure. We should not be deceived by this figure of budget expenditure. I can prove that in the matter of administration the smaller the State the greater would be the per capita expenditure. I shall read to the House a statement which is not very long giving details of the per capita expenditure in each State and this statement proved beyond doubt that smaller the state, bigger is the per capita expenditure on administration. There are however two exceptions. Among the big States, Bombay is an exception and among the samall States, Orissa is an exception. Leaving these apart, the figures of per capita expenditure in the other States are as under :

Bihar	7·4
Madras (before it was divided)	11·5
Utter Pradesh ..	10·3
Sourashtra	21·3
Travancore & Cochin ..	18·2
Pepsu	16·7
Mysore	17·6
Madhya Bharat ..	16·4
Hyderabad	14·6

Thus if we compare Bihar with Sourashtra, in Bihar the per capita expenditure is 7·4, while in Sourashtra it is 21·3, *i.e.*, 3 times what it is in Bihar. What is this due to ? I have calculated to show the expenditure necessary to run the

ministrative machinery. At least it requires 3 crores of rupees for running a modern administration for a sizable State, as it is pictured by the protagonists of two States, a crore and a half of people and about 50 thousand square miles of territory will constitute an optimum size of a State. I tried to work out the figures. It would cost at least 3 crores of rupees to run the administration of that State. Now if we divide India on this basis, it will come to 30 States. As it is, we have now got 18 States, both Part A and Part B States. If this number plus the number of Part C States are re-grouped and are arranged to constitute 30 states, please see what the additional expenditure would be.

When Andhra State was being separated from Madras, there was a complaint that there would be unnecessary administrative expenditure which will go against the principles of planning and so during the Plan-period Andhra State should not be created. If that was so, having 2 Telugu-States—Is it not adding further to the unnecessary expenditure that is being already incurred ? Let the protagonists of the Two States' Theory realise that the facts and figures go to support the formation of Vishalandhra. I would not agree with my hon. friend Shri G. Sriramulu that statistics should not be considered.

Shri G. Sriramulu : I did not say 'not at all'. I said they should not be the sole criterion or prima facie consideration.

Shri V. B. Raju : Still I do not agree. Sentiment has no place. In this age of scientific thinking, when we are confronted with the unemployment problem, when we are committed to raise the standard of living of the people, let us prove to our opponents that on those grounds alone–on economic grounds alone, we want Vishalandhra. Let the protagonists of the two States' Theory adduce facts and figures which run counter to my contention and which show that Telangana can by itself stand.

I was just mentioning that it would require at least 3 crores of rupees to maintain Telangana even if the present level of administration is not to continue. After disintegration, if Telangana remains a residuary State, it costs 4.73 crores or nearly 5 crores of rupees will be the cost of administration if the present level of administration is to continue. Now the I. G. P. or the Chief Secretary or any other Head of a Depart-

ment, is serving one crore and 86 lakhs of people. Tomorrow when it is reduced to a crore, can you ask the Chief Secretary or the I. G. P. to take only half the salary ? Can you reduce the rent of the buildings ? After all, you can remove some chaprasis, a few third-grade clerks. The axe will fall on those poor people. There will not be appreciable reduction in the cost of expenditure of the Government. So I submit that to maintain a separate Telangana State it will need at least 5 crores of rupees. Why should you tax for the fancy of running a State Rs. 5 a person ? Is it good to levy a tax of Rs. 5 on each person ? The same administration will be useful for 3 crores of people. The Andhra people and the Telangana people both can have the benefit of the same administration by the integration of the two. We will save the expenditure on one Government. That is my first point. If I am asking for Vishalandhra, it is only to save the cost of one Government, the benefit of which will accrue to the tax-payer.

About the Telangana budget, different calculations have been made. I would take a typical example. If we apply one formula, the income is about 15.5 crores. It comes to 16.5 crores ; but on customs' account when the customs and surcharge are abolished, which we are going to do very early, it comes to only 15·5 crores. Calculated by the same formula, the expenditure would come to 17 crores of rupees. There will thus be a deficit of 1·5 crores for the Telangana State. This must be accepted. If you say we will have a common Governor, a common High Court and a common Public Service Commission, I would ask what harm is there in having a common cabinet. The only difference is a common cabinet. About the Hyderabad City being the capital, there is no dispute. So to reduce our expenditure if we are going to have common things, why sentimental objection to have a common ministry ? If we maintain the same level of administration, we will undergo a deficit of 1·5 crores of rupees. I have placed these figures before the House and if they are disapproved, I shall be much glad to withdraw from my stand.

What is the deficit of Andhra ? Somebody has put this question. How can two deficit States become a surplus state, when integrated ? As in mathematics, just as minus multiplied by minus becomes a plus, two deficit states become surplus. It is a school-boy's mathematics. We are going to save the expenditure on one Government. There will not be two Governments and automatically the amount of 3 or 4

crores which we will save will meet the deficit. If Telangana and Andhra are both integrated, both the States will be free from deficit and the new State will be without a deficit. That is the only way to save this. Otherwise, both the States will undergo deficit. I therefore request the supporters of the Two States' Theory to consider this aspect. It is no use of simply imagining certain figures and relying too much upon the excise income. I do not mean prohibition. Will the falling prices of agricultural commodities, this income dwindles. We cannot build up an expenditure of administrative structure depending upon the excise income.

Let us analyse the Telangana budget. More than 35% of the budget income is raised by excise. That being the case, when we join Andhra area, we are ging to gain tremondously in this way also. The per capita administration expenditure will be 17 in the Telangana State. In this connection I would like to emphasize that national income is different from State revenue income.

Mr. Speaker : The hon Mem' ers taking more time.

Shri V. B. Raju : I will take 10 minutes more with your permission, Sir.

Mr. Speaker : Already exceeded 18 minutes.

Shri V. B. Raju : Unfortunately, I have built up my arguments in such a manner but I am confronted with the problem of concluding my speech.

Mr. Speaker : In that case, the hon. Member will not be able to conclude it today.

Shri V. B. Raju : The question is very important. You will give us 2 or 3 non-official days. On such a problem like this, I want to convince my friends or the so-called enemies of Vishalandhra about the benefits of integration. I have no other anxiety.

Dr. Chenna Reddy : First convince the friends.

Shri V. D. Deshpande : There are very few people to be convinced in the House.

Shri V. B. Raju: I was just submitting before the House that the new Telangana State, if it is created, will be collecting Rs. 17 per head while the Andhra State is collecting Rs. 12. There is a difference of Rs 5. In Telangana, we are taxing Rs. 5 more than in Andhra. Let us consider the problem from this aspect: if Telangana is integrated with Andhra and if uniformity of tax collection is to be brought about where is the scope for further collection?

We have already submitted that Telangana has reached the saturation point. It has reached the stage of Rs. 17. There is possibility in Andhra where you can collect Rs. 5 more per head. It comes to 10 crores of rupees and those 10 crores of rupees which could be collected from Andhra will be available to the whole of Vishalandhra. Not a pie will flow from Telangana to Andhra. If any pie flows, it will be from Andhra to Telangana. Let me be shown the figures of the protagonists of the two states who have already submitted before the Finance Commission and the Taxation Enquiry Commission that the Hyderabad State has reached the saturation point in taxation. Now, where is the money for future development?

They want to carry on the planning & development with surplus budgets or with the savings on the recurring account! It is not possible. No budget can be surplus in a planning era; and if a surplus is shown it means that they are not serving the people and that they have not been doing things the people want. In no country, during a period of planning, let my friends examine, the budget can afford to be surplus. It is good to show a surplus, during such period, but that can be done only by transferring certain items from the revenue account to capital account etc. It is just a manipulation of figures. It will be very difficult to show a surplus budget in a planning period.

In future if the Telangana people want to develop themselves, the money that will be available for the purpose is only in Andhra; it can be tapped only in Andhra. Let not the Telangana people be misled to understand that something from Telangana is being taken away. Nothing is being taken away from here, but something is coming here. The Andhra Government is going to come to Hyderabad; the High Court from Guntur will come to Hyderabad. Some people are being misled in this respect, particularly, the merchants, the students and the services, and some sort

of scare is being created. I do not like this. I do not want anybody to create a scare in anybody. This is a very dangerous tendency, because ultimately there will be two sections and they will be separatists and unionists and the whole population will be divided. I do not want to see that day. Secondly, separatism always breeds hatred. If one wants to say that this man is not o e's friend or that this man is not one's brother, one will have to create hatred. If he creates that hatred history will not spare him. We have got an opportunity now in the history of India and in the history of Deccan after a period of 600 years to unite. Why should we forego this opportunity? Why should we lose this opportunity and allow our name to be forgotten. If we take this opportunity, our name will be written in letters of gold by posterity that we have been the cause for bringing about this union. I do not want to attribute any narrow-minded motives to my friends, but let them think over the matter.

Some of my friends are worried that the Andhra people might come here and exploit us. The same fear was there in the minds of the people of Rayalaseema also. I had the occasion to meet the leaders there, who said "now, today we are getting the major share in Andhra State, because ours is a backward area." When a backward area is tied down to a progressive area, in a planned economy the backward area has a greater demand on the finances of the State and the backward area will be attended to first till it comes up to the level of the forward area. Telanaga will have the same benefits as Rayalaseem is having now.

I have worked out the number of miles of road length per 100 square miles and have found that we are non-match to Andhra in this respect. In Andhra, which is only about 63,000 sq. miles in area, the miles of road length is about 13,000, sq. mi es whereas in the whole of Hyderabad territory, which is 82,000 sq. miles in area, the road length is only 5,000 miles. Similarly, if we take the amount of rice produced or the acreage under irrigation in the two States, there is no comparison at all, in spite of spending so many crores of rupees here. Not even 25,000 acres we could bring under irrigation over and above the area that existed ten years ago; in the Delta areas of Andhra, we find that nearly 40 to 50 lakhs of acres is under irrigation. The Andhra State has a surplus of 3 lakhs tons of rice to give; and our hon. Food Minister will perhaps give us some figures as to how much money has

been spent and how much wasted for importing rice for our needs from Burma, Siam and China. Why should we not import our requirements from Bezwada ?

Dr. Chenna Reddy : And how much are we exporting now ?

Shri V. B. Raju : That is quite true ; in a good monsoon year we may be surplus. I am thankful to the hon. Food and Supply Minister for having drawn my attention to this subject.

I can analyse to show that our irrigation sources are not perennial. Our irrigation is mainly under tanks and wells—there are 30,000 tanks and good many wells. Out of nearly 10 lakhs of acres in Telangana not more than 2½ lakhs of acres are under canals. The rest of the area is under tanks and wells. If the monsoon fails all the irrigated land under tanks and wells will have to be cultivated as dry land. I would suggest to the hon. Minister for Food just to read the graph for the last 10 years and see what is the average food production. It is from a minimum of 11 lakhs of tons to a maximum of 27 lakhs of tons. In a good monsoon year we may produce about 25 lakhs of tons, and in a bad year we will have to come down to as low a figure as 11 lakhs of tons. Can we undertake this risk ? If there is no local rainfall we are bound to suffer. In a wider area where there is a possibility for diversified economy and where the delta area is a guarantee for the production of food, our being integrated with them is an advantage. If there is unemployment in Hyderabad State, we can rehabilitate some people in the prosperous area of Andhra ; if there is famine in Metpalli, we can send people to have their food in Godavari area. There is a possibility of adjusting ourselves in a longer period in a wider area. Why should we forego this benefit. When we say all Indians are one, I do not like asking for Vishalandhra being called as linguistic fanaticism. When we say all are Indians and love everybody so much, why not we love a brother from Andhra, who has been separated for long, from where one's uncle had married a girl and from where one's son may pick up a girl ? Why should we hate them and why should we think that they are superior and that they are going to exploit us ? Exploitation is not there only in Andhra ; there is exploitation in our own house and exploitation by our neighbour. Exploitation is not the monopoly of Andhras only and exploitation is not the mono-

poly of any one community, and exploitation is not a permanent factor. When we have Welfare State as the objective, I am sure my friends will agree that no person will be left without being provided with social amenities.

Shri V. D. Deshpande : Mr. Speaker, Sir, I find that all the 10 speakers who have spoken till now on the Resolution, have supported it and they seem to be so much convinced that no further debate on it seems to be necessary. Therefore, I propose that the debate be closed and the resolution be put to vote.

Mr. Speaker : Somebody may speak against it also.

Mr. V. D. Deshpande : I do not find anybody against it.

The Minister for Medical & Public Health (Shri Mehdi Nawaz Jung) : I can speak against it.

مسٹر اسپیکر :— میں نے یہ طے کیا ہے کہ اسمبلی کا کام ۲۴ تاریخ تک جاری رہے پہلے یہ خیال تھا کہ ۲۰ تک جاری رکھیں لیکن ۲۰ کو سیٹر ڈے (Saturday) ہے اس لئے ۲۴ تاریخ اس بسشن کا آخری دن رہے گا - سوالات سے متعلق کل کے ایجنڈا کے ساتھ یہ بتلادیا جائیگا کہ کس تاریخ کو کونسے منسٹر کے سوالات رہیں گے -

* شری ایم - نرسنگ راؤ (کلوا کرتی) :— جناب اسپیکر صاحب - آنریبل ممبر کو یہ غلط فہمی نہ رہنی چاہئیے کہ میں خواہ مخواہ کسی ریزولیوشن کی مخالفت کرنے کے لئے کھڑا ہوں - لیکن میرے جو کچھ وچار ہیں انہیں میں ہاؤس کے سامنے رکھ رہا ہوں - اس ریزولیوشن کی تائید بہ تائید مزید - اور زور دار تائید ہونے کے بعد میں آخر کیا کرتا - ممکن ہے آپ یہ کہیں کہ یہ کیا دیوانے کی بڑ ہے - یہ کیا بک رہا ہے - ممکن ہے یہ کہا جائے - میں اس کا صرف اتنا جواب دونگا کہ ہندوستان میں دیوانوں کو کچھ فنڈا منٹل رائیٹس (Fundamental Rights) حاصل ہیں - آپ یہ سمجھ لیجئیے کہ میں دیوانے کی بکواس کر رہا ہوں . . . . .

श्री. व्ही. डी. देशपांडे :—अिसके सिवा भी आपको हक हो सकता है, दीवाना बनने की जरूरत नहीं है।

شری ایم - نرسنگ راؤ :— کہا گیا کہ لنگوسٹک (Linguistic) مسئلہ نزاعی نہیں ہے بلکہ وہ مسلمہ امر ہے - اسکو عملی حیثیت دینے کے لئے کمیشن کا قیام عمل میں آیا - کمیشن حیدر آباد بھی آیا - کمیشن اضلاع کا دورہ کیا - سب کو اسکے سامنے خیالات کی آزادی دیدی گئی - کسی کے خیالات پر پابندی نہیں رکھی گئی -

کمیشن پورے خیالات سے واقف ہو کر حیدر آباد سے چلا گیا - اب وہ آندھرا اور دوسرے علاقوں کا دورہ کر رہا ہے - یہ تمام مراحل طے ہونے کے بعد اسمبلی میں اس ریزولیوشن کی کیا ضرورت تھی - سب سے پہلے ہمارے سامنے جو وجہ سمجھ میں آتی ہے وہ یہ ہے کہ ریزولیوشن پیش کرنےوالے آنریبل ممبر نے یہ سمجھکر ریزولیوشن پیش کیا اور تائید کرنے والوں نے یہ سمجھکر اسکی تائید کی کہ تلنگانہ اسٹیٹ کا ایک نیا ایڈیا (Idea) سامنے آیا ہے - وشال آندھرا - سمیکتہ مہاراشٹرا اور سمیکتہ کرناٹک کا جو ایڈیا تھا اسکے مقابلہ میں دو اسٹیٹس کا جو نظریہ سامنے آیا ہے اس کے مدنظر ممکن ہے اس ریزولیوشن کے پیش کرنے کی ضرورت محسوس کی گئی ہو - مباحث سے بھی یہی معلوم ہوا اور اسی پر زیادہ زور دیا گیا - میں اس مسئلہ پر آگے بڑھنے سے پہلے ایک چیز عرض کردیتا ہوں - یہ کہا گیا کہ ہندوستان میں بہت سی لینگویجس (Languages) ہیں - کئی پراونسس ہیں - لیکن صرف ۳ پراونسس ایسے ہیں جہاں لنگوسٹک اصول کو ملحوظ نہیں رکھا گیا ہے - یہ تین ہی نہیں ہے - میں بہار کی مثال دیتا ہوں - بنگال میں یہ مطالبہ ہوا کہ بہار کے چار اضلاع میں بنگالی بولی جاتی ہے - اس لئے بہار کو بنگال میں ملانا چاہئے بنگال اسمبلی میں بھی ایسا ریزولیوشن پاس کیا گیا - اسکو چھوڑ دیجئے - وہاں ایک پرانت در بھنگہ ضلع ہے - وہ کہتے ہیں کہ یہ مکھدراج نہیں ہے مدھواراج ہے - اسکو الگ ہونا چاہئے - یہ مباحث چلتے ہیں - پنجاب میں ایک گرمکھی زبان بولی جاتی ہے - اسکی بناء پر ایک جھگڑا سکھستان کا کھڑا ہوا - کئی بھاشائیں ہیں کھڑی بولی ہے - کئی بولیاں ہیں - ان پر اسٹیٹ اور پرانتوں کا جھگڑا چل رہا ہے - مجھے اس سے ہرگز اختلاف نہیں ہے کہ ڈیموکریسی میں عوام کی زبان کو اہمیت ہوتی ہے - کسی بھی ڈیموکریسی میں عوام کی زبان کو اہمیت ہوتی ہے - منارکی (Monarchy) میں بادشاہوں کی زبان کو اہمیت ہوتی ہے - پرجا راج میں جنتا کی زبان کو اہمیت حاصل ہوتی ہے - ہونی چاہئے اور وہ ضروری ہے اس سے انکار نہیں کیا جا سکتا ہے - اسی اصول کی بناء پر ایک تلنگانہ اسٹیٹ بن سکتی ہے - لنگوسٹک انتظامی ڈویژن بھی بنا سکتے ہیں - لیکن میرا جھگڑا صرف ان لوگوں سے ہے جو یہ کہتے ہیں کہ ایک زبان ایک قوم ایک اسٹیٹ - ادھر بھی کہا گیا کہ ایک زبان ایک قوم ایک اسٹیٹ ادھر بھی کہا گیا - لیکن آپ یہاں نیشن وتھن اےنیشن (Nation within a nation) کا اصول لا رہے ہیں - آپ ایک قوم ایک نیشن کہکر بھی کئی نیشن پیدا کررہے ہیں - اس طریقہ سے بھارت کی راشٹر پتا کو دھکہ پہنچنے والا ہے - آپ چاہے مانیں یا نہ مانیں لیکن میں یہ بات آپ کے سامنے پیش کررہا ہوں کہ میں اسی پر اس سے اختلاف کرتا ہوں -

اب اڈمنسٹریٹیو ڈویژن میں آئیے - مجھے اس سے اختلاف نہیں ہے - لیکن یہ کہنا کہ ایک بھاشا ایک جاتی ایک راشٹر یتا - تو پھر یہ کیا جھگڑا پیدا کررہے ہیں - لہذا میں اس سے اختلاف کرتا ہوں - آپ ہندوستان کی ایک نیشن کو مانتے ہیں - یہ الگ الگ

نیشنالیٹیز (Nationalities) ھمارے خواب و خیال میں بھی نہیں تھی لیکن آج یہ کسطرح چل رہا ھے۔ آج آپ کے سامنے ہندوستان کی اتنی اھمیت نہیں رھتی جتنی کہ اپنے لنگوسٹک پرانت کی رھتی ھے اس سے انکار نہیں کیا جاسکتا اور جب وشال آندھرا اور سمیوکتہ مہاراشٹرا وغیرہ بنیں گے میں اون سے اختلاف نہیں کر رھا ھوں لیکن اپنے ڈر کو آپ کے سامنے رکھ رھا ھوں ۔ مجھے ڈر ھے۔ مجھے جو خوف ھے وہ یہ ھے کہ کہیں یہ چیز آگے نہ بڑھ جائے ۔ ڈر اس لئے محسوس کررھا ھوں کہ جب آپ کے سامنے یہ مسئلہ ھو کہ کسی نمائندہ کو منتخب کرنا ھے ۔ ایک اسمبلی کے لئے اور ایک نمائندہ پارلیمنٹ کے لئے تو آپ ہندوستان کی پارلیمنٹ کے لئے کیسے ممبر کو کھڑا کرنا چاھیں گے۔ اور کیسے ممبر کو اسمبلی کے لئے کھڑا کرنا چاھیں گے ۔ آپ یہ خیال کرینگے کہ اھم شخصیت و قابلیت کا آدمی اسٹیٹ اسمبلی کے لئے ھو اور غیر اھم شخصیت و قابلیت کا آدمی پارلیمنٹ کے لئے منتخب ھو ۔ کیونکہ ھمارے پاس پارلیمنٹ کی اھمیت نہیں ھوگی اور کسی کو بھی وھاں بھیج دینگے کیونکہ آج آل انڈیا اسپارٹنس (AllIndia importance) رکھنے والا لیڈر زندہ ھے (خدا اوس کو سلامت رکھے) وھاں وہ موجود ھے ۔ اوسکی موجودگی میں ھم سمجھتے ھیں کہ اسٹیٹ اسمبلی میں بیٹھنا ھی باعث شان ھے کیونکہ پارلیمنٹ میں اھمیت نہیں رھتی ھے کیونکہ ایک اھم شخصیت وھاں موجود ھے۔ اور یہ بھی صحیح ھے کہ اسٹیٹ اسمبلی میں اسٹیٹ کے منسٹر کی جتنی اھمیت ھوتی ھے اتنی انڈیا یونین کی پارلیمنٹ کے ممبر کی اھمیت نہیں ھو سکتی ۔ یہ صحیح ھے۔ اور جن عوام نے چنا ھے وہ بھی یہی سمجھتے ھیں کہ یہاں رھے تو اھمیت رھتی ھے اونکی کانسٹی ٹیونسی کے لوگ اون سے ملتے ھیں ۔ بہت سے لوگوں سے جان پہچان ھوتی ھے وھاں گئے تو کون پوچھتا ھے ۔ یہ انڈین پارلیمنٹ کی اسپارٹنس (Importance) ھے ۔ آپ نے کہا ھے کہ چھوٹا اسٹیٹ نہیں ھونا چاھئے بڑا اسٹیٹ ھونا چاھئے ۔ کیونکہ اس سے اڈمنسٹریشن کے اخراجات کم ھونگے ۔ لیکن مجھے جو ڈر ھے وہ یہ ھے کہ فرض کیجئے کہ کل وشال آندھرا اسٹیٹ قائم ھوگیا تو وھاں کے لوگ یہ سمجھینگے کہ ھمکو یہیں جینا ھے اور یہیں مرنا ھے مجھے دھلی کو کیوں جانا چاھئے مجھے دھلی سے کیا کام ۔ مہاراشٹرا بن گیا تو وھاں کے لوگ یہ سمجھیں گے کہ ھمکو یہیں رھنا ھے یہیں جینا ھے یہیں مرنا ھے ھمکو دھلی سے کیا کام ۔ اسیطرح کرناٹک والے کہیں گے ھمیں دھلی سے کیا کام ھم دھلی کیوں جائیں ۔ وہ لوگ اپنے اپنے اسٹیٹ کو دیکھیں گے اوس کا زیادہ خیال کرینگے یا مرکزی حکومت کا ۔ ظاھر ھے کہ وہ لوگ اپنے اسٹیٹ کو دیکھیں گے اور ان اسپارٹنس (Un-importance) رکھنے والے لوگوں کو وھاں یعنی پارلیمنٹ میں بھیجیں گے ۔ اس کا لازمی نتیجہ یہ ھوگا کہ فرسٹ کلاس لیڈر شپ (First class leadership) اسٹیٹ میں رھیگی اور سکنڈ کلاس لیڈر شپ پارلیمنٹ میں جائے گی ۔ جسکا نتیجہ یہ ھوگا کہ ویک سنٹر (Weak centre) قائم ھوگا ۔ اگر سنٹر کمزور ھوتو اوس کا نتیجہ کیا ھو سکتا ھے اس کا اندازہ کرنا ھے تو دو ھزار سال کی تاریخ نکالکر دیکھ لیجئے ۔ بال گنگا دھر۔ تلک آنجہانی

اور گوکھلے کہاں سے آئیں گے - راجہ اشوک کی حکومت تھی جب وہ گئے تو ہر جگہ، اسٹرانگ یونٹس (Strong units) نے الگ الگ اسٹیٹس قائم کرلئے - گپتا خاندان کی ہسٹری (History) دیکھئے - جب چندر گپت گئے تو انکے بعد فری انڈیپینڈنٹ اسٹیٹس (Free independent States) قائم ہوگئے - مغل ڈائینسٹی (Mughal Dynasty) کی ہسٹری دیکھئے اورنگ زیب گئے اونکے بعد نظام وغیرہ آگئے اسیطرح دیکھتے جائیے -

آج (خدا رکھے) نہروجی زندہ ھیں جو نیشنل ھیرو (National hero) ھیں اس لئے سب کی زبان دبی ھوئی ھے لیکن کل آندھرا والے کہیں گے کہ ھمارا اسٹیٹ آزاد ھو تو ھم تھوڑے دنوں میں پرانے راج کو نیا راج بنا سکتے ھیں - ھم ایک بندرگاہ بناسکتے ھیں ....

شری کے - ایل - نرسمہا راؤ :— ایک بندرگاہ کیوں تین بندرگاہ بنا سکتے ھیں . . .

شری ایم - نرسنگ راؤ :— ھاں ھاں تین بندرگاہ بنا سکتے ھیں - لیکن اسطرح کی جو بحث ھوگی وہ غلط ھوگی - چاھے آپ اسکو مانیں یا نہ مانیں - کیونکہ آپ کے منشاء کے خلاف جو کہے وہ ری ایکشنری (Reactionary) سمجھا جاتا ھے - جنتا کا دشمن سمجھا جاتا ھے - اس کا کوئی علاج نہیں - اچھا چلئے - آپ لنگوسٹک اسٹیٹس (Linguistic States) بنانا چاھتے ھیں - ھم اس سے اتفاق کرتے ھیں - نو (No) تلنگانہ - وشال آندھرا بنائے - سہاراشٹرا بنائے - کرناٹکا بنائے - مگر ایک شرط ھے - کیا آپ اوس شرط کو منظور کرتے ھیں - وہ شرط یہ ھے کہ یہ اسمبلی نہ رھے صرف انڈین پارلیمنٹ رھیگی اور اڈمنسٹریٹیو ڈویژنس (Administrative Divisions) رھیں گے جو یہاں کے کاروبار چلائیں گے - تلنگانے کے کاروبار تلنگی میں - سہاراشٹرا کے کاروبار مرھٹی میں اور کرناٹک کے کاروبار کنڑی میں ھونگے لیکن منسٹرس کا تقرر پریسیڈنٹ آف دی انڈین ری پبلک (President of the Indian Republic) کرینگے - یہ سنٹرل گورنمنٹ کے آگے جوابدہ رھینگے - کیا آپ اسکے لئے تیار ھیں - میں پوچھتا ھوں کیا آپ اسکے لئے تیار ھیں ؟ آپ ھرگز اسکے لئے تیار نہیں ھونگے کیونکہ آپ یہ سمجھیں گے کہ اسطرح ھماری لوکل اسپارٹنس (Local importance) باقی نہیں رھے گی - لیکن اگر آپ کے نزدیک جنتا کی بھاشا کی اھمیت ھے تو اسکو ماننا چاھئے ....

ایک آنریبل ممبر :— پھر کانسٹی ٹیوشن ایسا کیوں بنائے ھیں -

شری ایم - نرسنگ راؤ :— جس وقت کانسٹی ٹیوشن بنا تھا یہ مسئلہ نہیں اٹھا تھا - یہ مسئلہ تو اب زوروں پر اٹھ رھا ھے ....

ایک آنریبل ممبر :— یہ تو پرانا مسئلہ ھے -

ایک آنریبل ممبر :- یہ نظام کی آواز ہے ۔

شریمتی شاہجہاں بیگم (پرگی) :- آپ وشال آندھرا چاہتے ہیں یا ....

شری ایم ۔ نرسنگ راؤ :- آپ ذرا سکون سے سنئیے ۔ لوگوں کو غلط فہمی میں ڈالکر ماسس (Masses) نکالنا اور پروٹسٹ (Protest) کرنے کے لئے جذبات پیدا کرنے کا یہی طریقہ ہے۔ جو لوگ آپ سے اختلاف کریں اون سے متعلق یہ کہنا کہ یہ نظام کی آواز ہے غلط طریقہ ہے۔ نظام کو نکالنا چاہتے ہیں تو نکال دیجئیے میں آپ کے ساتھ ہوں ۔ لیکن سوال یہ ہے کہ اسٹیٹس کسطرح سے فارم ہونگی ۔ میں یہ نہیں کہہ رہا ہوں کہ نظام اور حیدر آباد اسٹیٹ لازم و ملزوم ہیں ۔ بلکہ ان تمام چیزوں پر غور کرنا چاہئیے ۔

اب اس پوائینٹ پر آتا ہوں کہ دو اسٹیٹس ہونا چاہئیے یا تین اسٹیٹس ۔ بظاہر میں اسکے وروده میں ہوں ۔ جب لنگوسٹک اسٹیٹس بنتے ہیں تو الگ تلنگانہ اسٹیٹ بنانے میں کوئی پوائینٹ نہیں ہے ۔ اگر کوئی پوائینٹ ہے جسکو ہم ایگری (Agree) کرسکتے ہیں تو یہی کہ وہ ''ون نیشن ۔ ون لینگویج ۔ ون اسٹیٹ،، (One nation One language One State) کی حیثیت سے ہم ایگری کر سکتے ہیں اسکے لئے اس ایڈیا (Idea) کو توڑنا پڑیگا ۔ جب توڑدیں تو پھر مہاراشٹرا کے بھی دو اسٹیٹ بن سکتے ہیں۔ کرناٹکا کے بھی دو اسٹیٹ بن سکتے ہیں ۔ اور تلنگانہ کے بھی ۔ ورنہ کوئی وجہ نہیں ہے ۔ بجٹ ڈیفیسیٹ (Deficit) ہے یا سرپلس (Surplus) ہے ۔ پروھیبیشن (Prohibition) ہونا چاہئیے یا نہیں ہونا چاہئیے یہ چیزیں غیر اہم ہیں ۔

بہر حال تلنگانہ اسٹیٹ کو ایگری کرنا ہوتو اس ایڈیا کو توڑ دیجئیے ۔

شری شرن گوڑہ انعامدار :- کیا ڈیوائڈ اینڈ رول (Divide and Rule) کی پالیسی پر عمل کرنا چاہتے ہیں ۔

مسٹر اسپیکر :- جو آنریبل ممبرس درمیان میں کہینگے اونکے متعلق میں یہ سمجھونگا کہ انکا پوائینٹ فیل (Fail) ہورہا ہے اس لئے وہ بیچین ہورہے ہیں ۔

شری ایم ۔ نرسنگ راؤ :- یہی پوائینٹ اتر پردیش سے بھی متعلق ہوگا ۔ اسکو بھی دو حصوں میں تقسیم کیا جا سکتا ہے۔ اسی طرح دوسرے اسٹیٹس کو بھی دو دو حصوں میں بانٹا جا سکتا ہے۔ بہر حال میرا کہنا یہ ہے کہ اس پورے بیاک گراؤنڈ (Background) کے ساتھ اس مسئلہ پر غور کیا جائے ۔ یہ سمجھنا صحیح نہیں ہے کہ یونانی میٹی (Unanimity) نہیں ہے ۔ ان چند الفاظ پر کاملی (Calmly) کول لی (Coolly) غور کرنے کی استدعا کرتے ہوئے میں اپنی تقریر ختم کرتا ہوں ۔

*श्री. फूलचंद गांधी (अुमरगा) :—अध्यक्ष महोदय, यह भगवान की कृपा है कि अिस विषय पर आज सब आजादी से बोल रहे हैं। यह विषय ही अैसा है कि अिसके बारे में बहुत लोगों की *अेक वाक्यता है। फिर भी यह प्रस्ताव के रूप में यहां आया है। अभी जो भाषण हुअे अुनमें बहुत सी बातें तेलंगाना अलहदा हो, या विशाल आंध्र हो, या दोनों की आर्थिक परिस्थिति कैसी होगी, अिस विषय पर ही हुअीं, और होनी भी चाहिये थीं। लेकिन भाषण अिस प्रस्ताव के संबंध में हो या अिस विषय के संबंध में हो, पहला प्रश्न यह है कि हैदराबाद का विभाजन होना चाहिये। हैदराबाद का विभाजन होने के संबंध में दो रायें नहीं हो सकतीं। मुझे दावे से यह कहना है कि विभाजन की हद तक दो रायें होना नामुमकिन है। जसा कि अभी अेक आनरेबल मेंबर ने कहा मुमकिन है कि अिस प्रांत की किसी भी भाषा से संबंध न रखनेवाला दूसरी राय रखता हो, लेकिन जो किसी न किसी प्रांतिक भाषा यानी मराठी, तेलुगु या कानडी, से संबंध रखता हो, वह अिसके बारे में दूसरी राय नहीं रख सकता।

मैंतो समझता हूं कि भाषावार प्रांतरचना होनी चाहिये, या नहीं यह कोअी विवाद्य विषय होही नही सकता। कम से कम जो लोग कन्नडी, मराठी या तेलुगु अिन भाषाओंसे संबंध रखते हैं अुनके लिये तो यह बिलकुल साफ हैं कि भाषावार प्रांत रचना होना जरूरी है, लेकिन जिन लोगों ने अिस तरह की बहस की है कि भाषावार प्रांत रचना होनी नही चाहिये, वे न तो मराठी हैं, न कन्नडी हैं, और न तेलुगु हैं। कोअी कहता है बंबअी अलग होनी चाहिये, कोअी कहता है कि तेलंगाना अलग होना चाहिये, कोअी कहता है विदर्भ अलग होना चाहिये। मै कहना चाहता हूं कि अलग विदर्भ की या अलग बंबअी की जो मांग की जा रही है, वह कोअी जनता के फायदे के लिये नही बल्कि खुद के स्वार्थ के लिये की जा रही ह। क्योंकि अिससे समाज का कोअी फायदा नहीं हो सकता। अलग विदर्भ या अलग बंबअी या अलग तेलंगाना यह जो मांग की जा रही ह वे खुद के फायदे के लिये की जारही हैं।

अेक जगह अेक सवाल आया था कि तेलंगाना और आंध्र अलग अलग बनाया जाय तो क्या नुकसान होनेवाला है, लेकिन दूसरी जगह यह कहा गया कि तेलंगाना और आंध्र अेक ही बनाना चाहिये, क्योंकि दोनो यदि अलग बनाये जाय तो वे स्टेट सेल्फ सपोर्टिंग (Self Supporting) नहीं हो सकते। (Laughter)

यह कोअी हंसी की बात नहीं है। अिस पर संजोदगी के साथ सोंचना चाहिये। अिस तरह के अुलट पुलट आरग्युमेंटस (Arguments) करने से यह सवाल हल नहीं होनेवाला है। हमने बराबर यह कहा है कि भाषा बोलनेवाले लोगों के लिये अेक ही स्टेट होना चाहिये। लेकिन अेक मेंबर साहब ने अपने भाषण में कहा कि अिस तरह का नारा लगाया गया कि अेक कल्चर भाषा और अेक कौम के लोगों के लिये अेक स्टेट होना चाहिये। मुझे मालूम नहीं कि कौम का लफ्ज किसने अिस्तेमाल किया। कौम का यहां कोअी सवाल ही नही आता। हम तो बिलकुल साफ कहते हैं कि अेक भाषा और अेक कल्चर के लोगों के लिये अेक स्टेट होना चाहिये हमारी यह मांग बिलकुल साफ है। अुसमें गलतफहमी के लिये कोअी जगह नही है।

अिस तरह भी कहा गया कि अिस तरह यदि भाषावार आधार पर प्रांतों की रचना की जाय तो हमारे देश की यूनिटी (Unity) नहीं रहेगी और नुकसान होने का डर है। में कहना

चाहता हूं कि अिस तरह का डर रखने की कोअी जरूरत नहीं है। (Laughter) मेरा तो कहना है कि अिस तरह से भाषावार प्रांत रचना हो जाय तो अुलटे हमारे देश की अेकता ज्यादा पक्की होगी। अुससे किसी भी तरह का कोअी नुकसान नहीं होनेवाला है।

अेक ऑनरेबल मेंबर ने अपने भाषा में कहा कि आंध्र बनेगा तो अुसमें कोअी अिंडस्ट्रीज नहीं होंगी, लेकिन वह यदि तेलंगाना अलग बनाते हैं, तो हमारे पास काफी अच्छी अिंडस्ट्रीज हैं, और हमारी फायनान्सियल पोझिशन भी अच्छी रह सकेगी। मैं पूछना चाहता हूं कि आज हैदराबाद में जो अिंडस्ट्रीज हैं, अुनकी हालत क्या है? अिंडस्ट्रीज यहां पर नाम लेने के लिये तो बहुत हैं, अस बेसस्ट्रॅस अिंडस्ट्रीज, ताज ग्लास, पेपर अिंडस्ट्री, शुगर फॅक्टरी, और भी बहुत सारी छोटी मोटी अिंडस्ट्रीज भी यहां पर नाम लेने के लिये तो काफी हैं, लेकिन आज अिन अिंडस्ट्रीज की क्या हालत है? अिसमें से कुछ तो बंद होगअी हैं, कुछ किसी न किसी तरह से चलाअी जा रही हैं, और हमारे यहां की शुगर और सिरसिल्क फॅक्टरी चलाने के लिये तो बाहरसे लोगों को बुलवाना पडा है। यह आप सब लोग जानते हैं। मेरी समझ में यह बात नही आती की तेलंगाना या आंध्र ये यदि अलग अलग स्टेट बनाये जायें तो ये व्हायटल युनिट (Vital Unit) कैसे बन सकते हैं? अिनकी अेकानॉमि (Economy) साअुंड (Sound) कैसे रह सकती है? अिस लिये तेलंगाना और आंध्र अेक होने की जरूरत है, असा मेरा ख्याल है। ये अलग अलग नहीं रह सकते हैं। दोनों यदि अलग अलग होगये तो अिनके बीच में सेटलमेंट (Settlement) होने का सवाल बडा कठिन है।

अुसी तरह विदर्भ का भी अेक अलग स्टेट बनाया जाय तो वह व्हायटल युनिट कैसे हो सकता हैं यह मेरी समझ मे नहीं आता। विदर्भ के आठ जिलें अेक साथ लेकर यह कैसे होगा? अिस लिये जो लोग यह चाहते थे कि महाराष्ट्र से विदर्भ अलग बनाया जाय, अुनका यह कहना था कि विदर्भ के आठ जिलों में मराठवाडे के जो पास के जिले हैं, वह मिलाये जायें और बाकी महाराष्ट्र में मिलाये जायें। लेकिन हैदराबाद के मराठवाडे ने बिलकुल अेक मत से यह तय किया हैं कि हम अेक जगह ही रहेंगे और अेक ही जगह जायेंगे। हमारे जिले अलग अलग नहीं होने चाहिये। हमने तो यह तय किया है कि हम अलग अलग नहो होंगे। हमारी यह भावना हैं कि हमारे जिले अलग नही हो सकते और मराठी बोलनेवालों का अेक ही प्रांत होना चाहिये। यह देखा गया है कि मराठी , कन्नडी या तेलगु बोलनेवालें जो भी लोग अुन प्रांतो मे मॉयनारिटी में हैं अुनपर ज्यादा अन्याय होता है। जो विदर्भ मांगनेवाले और अुसका पुरस्कार करनेवाले हैं, वे कहते हैं कि हम यदि संयुक्त महाराष्ट्र में आजायें तो हमें बराबर चान्सेस नहीं मिलेंगे अिस लिये हम अलग प्रांत बनाना चाहते हैं। अुनका जो यह शुबाह है वह गलत है। विदर्भ यदि महाराष्ट्र मे आजाय तो किसो का कोओ नुकसान नहीं होगा। हमारा नुकसान होगा अैसा कहकर अलग स्टेट मांगने की कोअी आवश्यकता नही है।

अेक ऑनरेबल मेंबर ने कहा कि भाषावारी प्रांतरचना का सवाल सिर्फ बंबअी, हैदराबाद, और मध्यप्रदेशतक ही सोमीत नहीं हैं कितु बिहार, बंगाल, और अुत्तर प्रदेश में भी यह सवाल आज खडे हो रहे हैं। में कहना चाहता हूं कि अिस तरह अरग्यूमेंट (Argument) करना ठीक न होगा कि वहां पर भी खडी बोली और आडी बोली और भी कुछ बोलियां हैं, क्योंकि वे

जो भी बोलियां हैं वे सब बोलचाल की बोलियां हैं, और अुनमें हमारे अितना फरक नहीं है, लेकिन हमारे यहां की जो बोलियां हैं वे बिलकुल भिन्न हैं। मैंने तेलगू सीखने की गत तीन साल मे कोशीश की लेकिन मै अुसमें कामयाब न हो सका। मैंने कन्नडी भाषा भी जो थोडी बहुत सीखी, वह मैं जिस होटल में खाना खाने के लिये जाता था वहां वही भाषा चलती थी, अिस लिये सीख सका, यानी कन्नड भाषा सीखने के लिये भी मुझे वहां खाना पडा। लेकिन खडी बोली और हिंदुस्तानी बोली अिसमें अुतना फरक नहीं है। अिस लिये जो भी सही प्रश्न हैं वह तीन प्रांतों के ही हैं। यही तीन भाषी प्रांत अैसे हैं जिनके लिये भाषावार प्रांत रचना होना निहायत जरूरी है। मुख्य प्रश्न अिन तीन प्रांतो के ही बारे में है और वह काफी महत्व का प्रश्न है। आज हमारे सामने तीन प्रांतो के विभाजन का ही मुख्य प्रश्न है। बाकी प्रांत तो पहले से ही भाषावारी आधार पर बनेही हैं। अिन तीन प्रांतोंका विभाजन हो जाय तो फिर सभी भाषावारी प्रांत अपने आप ही बन जायेंगे। अिस तरह से यदि प्रांत बनाये जायें तो अुससे अेकात्मताकी भावना ज्यादा फैलेगी और जो अेक माहोल पैदा होगा वह हिंदुस्तान की प्रगती में सहायता पहुंचायेगा। अिस तरह डर रखना ठीक न होगा कि अिस तरह से यदि प्रांत बनाये जायें तो आपसी फूट और भेदभाव ज्यादा बढेगा। बल्कि अिस तरह का डर कम होगा। आज यदि आप अिस तरह से दो स्टेट की थियरी (Theory) मानते हैं और कहते हैं कि अेक भाषा के लिये अेक स्टेट से ज्यादा स्टेट होने चाहिये, तो फिर आंध्र और तेलंगाना दोनों अलग रहकर अुनका काम कैसे चलेगा, क्योंकि यह दोनोभी व्हायटल युनिट नहीं हो सकते। अिस तरह यदि हम छोटे प्रांत लेकर बैठेंगे तो हमारे प्रांत दूसरे प्रांतो की अपेक्षा ज्यादा बिछड जायेंगे। कॉंग्रेसने ही अिस तरह की भाषावार प्रांत रचना होनी चाहिये, अिस तरह का प्रस्ताव बहुत पहले ही पास करके अेक अॅटमॉसफियर (At . osphere) पैदा किया था। पहले ही से कॉंग्रेस ने अिस तरह का माहोल पैदा किया था, और हर वक्त कॉंग्रेस यह कहते आअी है कि भाषावार प्रांत रचना होनी चाहिये। आज भी स्वातंत्र्य हासिल होने के बाद कॉंग्रेस की वह भावना बदली नही है। लेकिन होता यह है कि यदी हम चलते घोडे का लगाम खींच कर अुसे रोकने की कोशीश करते हैं तो वह ज्यादा तेजीसे चलने की कोशीश करता है। अुसी तरह यहां भी लगाम खींचने की कोशीश की जा रही है। अिस तरह यदि किया जाय तो वह घोडा ज्यादा बेफाम होकर चलेगा। अिस लिये मेरा यह कहना है कि आप लगाम खींचने की कोशीश न करें। अिस तरह के प्रांत होना यह तो अेक हृदय की भावना है। अिससे कोअी नुकसान न होगा यदि होगा तो फायदा ही होगा, अैसा मेरा विश्वास है। अेक आंध्र राज्य बनने से तेलंगाना का कोअी नुकसान तो नहीं होगा, बल्कि अुससे तेलंगाना और आंध्रका दोनोंका फायदा होगा। अुसी तरह यदि मराठवाडा भी महाराष्ट्र मे गया तो कोअी नुकसान मराठवाडे का न होगा, और अिस तरह से बंटवारा करना ही मुनासिब होगा।

यह अेक शुबाह जाहिर किया जाता है कि मध्यप्रदेश, हैदराबाद, और बंबअी प्रांत के मराठी बोलनेवाले लोग अेकत्र आकर यदि अेक अलग प्रांत बनाया गया तो यह मराठे बडे बलवान होंगे और अुससे देश की नॅशनल युनिटी (National unity) में बाधा पडेगी, और वहां जो मायनॉरिटीज (Minorities) रहेंगे अुनको ज्यादा कष्ट होगा। लेकिन मैं कहता हूं कि अिस तरह का विचार करना ठीक न होगा। अिससे तो हमारे जो नॅशनल

डेव्हलप मेंट के और दूसरे जो भी काम हैं, अुसमें बल ही पहूंचेगा। आज की हालत यह है कि अिन तीन प्रांतों में मराठी भाषा बोलनेवालें जो लोग है वह मायनॉरीटी में हैं। मध्यप्रदेश की वही हालत है, और हैंदराबाद की भी वही हालत है। बंबअी की भी वही हालत है। कर्नाटकी भाषा बोलनेवालों की भी यही हालत है। अिसलिये मेरा कहना है कि अिस तरह यदि ये अेक भाषा बोलनेवाले लोग अेक जगह आजायें तो नुकसान नहीं बल्कि फायदा ही होगा। मराठी बोलनेवालों का अेक प्रांत भी बन गया तो पहले हम भारतीय हैं, और बादमें मराठी हैं। पहले हम भारत के बारे में सोचेंगे और बाद में हमारे प्रांत के बारे में, क्योंकि पहले हम भारतीय है और बादमें महाराष्ट्रीय हैं। अिस लिये अिस तरह का कोअी डर रखने की जरूरत नहीं है कि ये मराठे अेक जगह आजायेंगे तो नुकसान होगा।

हमारा मराठवाडा काफी बॅकवर्ड (Backward) है और आज भी अिस पर जितना ध्यान दिया जाना चाहिये, अुतना नहीं दिया जा रहा है। यह अभी बॅकवर्ड है अैसी बात नहीं है। बहुत पहले से ही यह बॅकवर्ड है। गये दो सौ साल से मराठवाडे की तरफ कोअी ध्यान नही दिया गया। जब निजाम की हुकूमत थी, अुस समय भी खास हैदराबाद मराठवाडे का हिस्सा २०० मील दूर होने की वजह से अुसके तरफ जितना ध्यान दिया जाना चाहिये था वह नही दिया गया। और काफी हिस्सा जंगलों से व्याप्त था। बीड अुस्मानाबाद यह स्थान अैसे थे, जो खास राजधानीसे काफी दूर थे। जो अफसर यहां आया करते थे, वह यहां ज्यादा टिक न पाते थे और अुनकी कोशिश हर वक्त यह रहती थी कि जितनी जल्दि हो सके अपना तबादला हैदराबाद के पास ही करा लें और मराठवाडे की जमीन भी अिस तरह की कडी थी कि ये लोग यहां ज्यादा पनप न पाते थे। अिस लिये यह अेक निगलेक्टेड अेरिया (Neglected area) था। अुसके बाद हमारी हुकूमत आअी, देश को स्वातंत्र्य मिला। देश की पंचवार्षिक योजनाअें बनाअी गअीं और देशको समृद्ध बनाने की कोशिशें जारी होगअीं, फिर भी पहली पंचवर्षीय योजना में मराठवाडे की तरफ दुर्लक्ष किया गया। यह मेरे अलफाज नहीं हैं, बल्कि हुकूमत के अलफाज हैं कि अिस वक्त तो मराठ-वाडे की तरफ ज्यादा ध्यान हम नहीं दे सके लेकिन अगले पंचवर्षीय योजना में मराठवाडे की तरफ विशेष ध्यान दिया जायेगा।

आज तो मराठवाडे की यह हालत है कि आज डिस्ट्रिक्ट प्लेसेस में भी जरूरी बातें नही हैं जैसे दवाखानें रहनेकी जगह, डाकबंगले आदि। यदि भाषावार प्रांत रचना होगअी तो दूसरे पंचसाला प्लॅनमें मराठवाडे के लिये कुछ करने की नौबत आपके अूपर आयेगी ही नही, और प्रांतरचना होना तो लाजमी है। मराठवाडें में पांच अजला हैं, और अुनके हेड क्वारटर में भी पी. डब्ल्यू. डी. के डाकबंगले भी नहीं हैं। बीड की हालत यह है कि वहां अेक भी डाकबंगला नहीं है और जो है वह भी शहर से काफी दूर जंगल में है। नांदेड में अेक डाकबंगला है, वह बिलकुल ही खराब है। वह भी जंगल में होने की वजह से वहां कोअी जाता नही है। परभणी में अेक डाकबंगला है लेकिन कलेक्टर के रहने के लिये दूसरी जगह नहीं है, अिस लिये वह अुसे दिया गया है। अिस तरह मराठ वाडे के डिस्ट्रिक्ट हेड क्वारटर की यह हालत है तो अजलाओं में क्या होगा अिसका अंदाजा तो आप ही कर सकते हैं। अेक सवाल के जवाब में पी. डब्ल्यू. डी. मिनिस्टर ने कहा कि तेलंगानें में पॅलेशल डाकबंगले मौजूद हैं, और अुनके अिलेक्ट्रीफिकेशन (Electrification) के लिये

३२ हजार रुपये मंजूर किये गये हैं, और जल्दि ही वहां पर बिजली का भी अिन्तजाम हो जायेगा। अेक तरफ तो डाकबंगलों में बिजली पहुंचाने का अितजाम किया जानेवाला है, और दूसरी तरफ हमारे यहां तो बिलकुल अंधेरा है। अितनाही नही बल्कि जो भी डाकबंगले हैं, वह भी अच्छे हालत में नही हैं। यह सब देखकर अैसे लगता है कि यदि हमारी भाषावार प्रांत रचना हो जाय तो हमारी अुन्नती के रास्ते खुल जायेंगे। हमारे विकास की तरफ ध्यान नहीं दिया जा रहा है। अुसकी वजह क्या है, यह हम नही जानते लेकिन ध्यान नही दिया जाता, यह बात बिलकुल साफ है। जैसे सौतेली बेटी को लगता है कि हमारी मां हमारे तरफ ध्यान नही देती, वैसा ही कुछ हमारी भावना हो गअी है। कुछ भी हो लेकिन ध्यान नही दिया गया, यह बात सही है। अिस लिये यदि डिसअिंटिग्रेशन किया भी जाय तो कुछ नुकसान नहीं होगा। अपनी अपनी भाषा के लोग अुस भाषा के लोगों से मिल जायेंगे, अिसलिये डिसअिंटिग्रेशन होना चाहिये।

अेक ऑनरेबल मेंबर ने यह कहा कि अगर आप भाषावार प्रांत रचना करनाही चाहते हैं, तो मेरी अेक शर्त है कि फिर स्टेट असेंब्लीज नहीं होनी चाहियें, और प्रेसिडेंट ही सब स्टेटों के लिये मिनिस्टर्स अपॉअिंट करेगा। अगर अलग असेंब्ली न रही तो क्या हरज है? मैं पूछना चाहता हूं कि हमारे पास यदि अलग असेंब्ली न रही तो फिर लॅन्ड कमिशन कैसे बनेंगे और सब कमिटीज और सिलेक्ट कमिटीज में जाने का मौका कैसे मिलेगा और भत्ता भी कहां से मिलेगा?

तेलंगाना और विशाल आंध्र अेक बनने से ही दोनों का फायदा है। अेकॉनॉमीकली और सभी दृष्टि से फायदा होनेवाला है। अुसी तरह विदर्भ की हालत है। विदर्भ भी अलग नही रह सकता है। जब कि भाषावार प्रांत रचना के बारें में विचार करने के लिये यहां कमिशन आया था तब यह सब बातें हमनें अुनके सामने रख दी हैं। हमने देखा कि अिसके बारें में हमारे यहां दूसरा आवाज नहीं है। सभी चाहते हैं कि मराठी बोलनेवालों का अेक ही प्रांत होना चाहिये। अिस असेंब्ली मे अिसके पहले भी अिस तरह का रेजोल्यूशन लाया गया था, और अुसके अुपर काफी बहस भी हो चुकी थी, और हमारे यहां के अेम. अेल. अेज. को क्या राय हैं, यह भी जब यहां पर कमिशन आया था तब अुसके सामने अिसके बारें में भी रिप्रेजेंटेशन किया गया था, और हमारे विचारों से कमिशन पूरी तरह वाकिफ है। जब हमारे यहां से वह कमिशन सब जानकारी लेकर और हमारे ख्यालात को सुनकर वापस चला गया है, और वह आज दूसरी जगह भी अपना काम कर रहा है, अैसे हालात में अिस तरह रेजोल्युशन आज फिर से यहां लाने में कोअी अहमियत नहीं है, अैसा मेरा ख्याल है। यह रेजोल्युशन लाने के पीछे काफी बेहतरीन भावना है, और अुस भावना से हम सभी सहमत हैं। लेकिन भावना कितनी भी बेहतरीन हो, आज अुसके लिये अिस तरह प्रस्ताव लाने की जरूरत नही थी। अुससे कोअी ज्यादा फायदा नही होगा, अैसा प्रस्ताव यहां पर लाने से कुछ ज्यादा फायदा नहीं होगा। हमारी जो भी भावना है वह कमिशन तक पहूंच चुकी है। आज यहां यह रेजोल्युशन आया क्या और न आया क्या अुसका कोअी खास असर नहीं होनेवाला है। और अुसके लिये यहां कोअी खास आरग्युमेंटस भी नहीं हैं। हमारे जो भी बातें थीं, वह सब अुस कमिशन के सामने आगअी हैं। अिसके बारें में कमिशन की रिपोर्ट आने तक हमें रहा देखनी चाहिये। जब तक कमिशन की कोअी रिपोर्ट अिसके बारें में नही आती, तबतक अिस तरह का रेजोल्युशन यहां लाना कब्लज वक्त होगा, अैसा मेरा ख्याल है।

श्री. व्ही. डी. देशपांडे :—जब आप अिस रेजोल्युशन की भावना से सहमत हैं, तो आप अिसमें अपना व्होट देने के लिये क्यों हिचकिचाते हैं? अिसके पक्ष में व्होट देने के लिये आपका दम क्यों टूट रहा है ?

[*Mr. Deputy Speaker in the Chair*]

श्री. फूलचंद गांधी :—मै आपको बतलाना चाहता हूं कि मुझमें आपसे ज्यादा हिम्मत है, और मै बराबर व्होट दे सकता हूं, लेकिन आपका यह रेजोल्युशन कब्लज वक्त——

श्री. व्ही. डी. देशपांडे :—फिर अिसके फेवर (Favour) में वोट क्यों नही देते ? आपके पार्टि में क्या चल रहा है, वह हम जानते हैं।

श्री. फूलचंद गांधी :—आपके पार्टी में भी अंदरूनी क्या बातें चल रही हैं, वह हम भी अच्छी तरह से जानते हैं। मै भी अुसे सुन रहा हूं।

The hon. Member should know that people living in glass houses should not throw stones at each others. Otherwise, I can also throw stones at his glass house.

Shri V. D. Deshpande : I shall see the hon. Members glass house just now.............

Shri Phoolchand Gandhi : I think the hon. Member is unnecessarily forcing me to throw stones at his glass house.

Mr. Deputy Speaker : Order, Order.

श्री. फूलचंद गांधी :—मुझे तो मालूम है किसकी पार्टी में क्या चल रहा है, और वहां पर भी हर अेक मामले पर कितना विरोध रहता है, और कैसे अेखतलाफात रहते हैं। आपकी पार्टि में क्या चल रहा है, वह में कह सकता हूं।

श्री. व्ही. डी. देशपांडे :—आपको चॅलेंज है। हमारे पार्टि में आप जरा भी अेखतलाफ नही बता सकेंगे।

Mr. Deputy Speaker : Order, Order.

श्री. गोविंदराव मोरे (कंधार आम) :—अध्यक्ष महोदय अिस गर्मागर्मी के बहस से हाअुस में बहुत गरम वातावरण पदा होगया है। लेकिन मैं अिस गर्मागर्मी के बहस में नहीं पडना चाहता। जब यह प्रस्ताव पेश किया गया, अुस समय हाअुस का जो माहोल था वह अब बाकी नही रहा। यह प्रस्ताव हाअुस में आया, और अिस पर जो बहसें हो गअीं, अुस पर से मालूम होता है कि यह प्रस्ताव महज प्रस्ताव के लिये अिस हाअुस में नही लाया गया, बल्कि अिसमें कुछ और मकसद होना चाहिये।

हमारे राज्य में स्टेट रिऑरगनाअिजेशन कमिशन आया अुसने जानकारी हासिल की और वह चला भी गया। और आज वह कमिशन हिंदुस्तान के दौरे पर है। अिस समय अिस असेंब्ली में अिस तरह का प्रस्ताव लाने की कुछ भी जरूरत नही थी। लेकिन मेरा कहना है कि अिसे अिस वक्त जानबूझकर लाया गया है। भाषावार प्रांतों की रचना होना जरूरी है,अिसमें कोअी शुबाह नहीं लेकिन आज यह प्रस्ताव लाया गया, अुसके पिछे क्या बातें हैं, यह मैं नही जानता हूं। लेकिन मेरा ख्याल है कि आज यहां पर अिस तरहका प्रस्ताव लाने की कुछ जरूरत नही थी। अिस तरह का रेजोल्यूशन यहां पर लाना यह कब्लज वक्त कार्यवाही हो रही है। आज जब अेक कमिशन नियुक्त किया गया है और वह अिन सारे बातों की छानबीन कर रहा है, तब हमें अिंतजार करना चाहिये था कि वह क्या काम करेगा। लेकिन आज यहां पर रेजोल्युशन लाकर जो बहस की गअी, वह कानूनी तौरपर कब्लज वक्त है। अिंटरवल के पहले जो विचार प्रकट किये गये, वे अलग थे और अलग माहोल में वे पेश किये गये और अभी बादमें जिन विचारोंको प्रकट किया गया, वह बिलकुल अलग हैं और जो अेक माहोल अभी यहां पैदा हुवा, वह तो बिलकुल ही अलग है।

बहस अिस तरह की नही है कि यह प्रस्ताव किस तरह से लाया जाय बल्कि यह जो प्रस्ताब लाया गया, वही बेमौका लाया गया है। जब कि पहले कमिशन कायम किया जानेवाला था तब भी अिसी तरह का प्रस्ताव हाअुस के सामने लाया गया था, और आज भी जब कमिशन यहां आकर अपना काम कर के चला गया है, तब यह प्रस्ताव यहां लाया जा रहा है। अिस पर से अिसके पीछे कोअी खास मकसद दीखता है। अिस तरह का आज यहां पर प्रस्ताव लाकर कोअी फायदा नहीं होनेवाला है। मेरा ख्याल यह है कि यह प्रस्ताव बार बार अिस हाअुस के सामने अिस लिये लाया जाता है कि आवाम को अैसा मालूम हो की हमारे ही कहनेसे भाषावार प्रांत रचना हुअी, और अुसका श्रेय आप खुद लेना चाहते हैं। मैं कहना चाहता हूं कि सबसे पहले भाषावार प्रांत रचनाका प्रस्ताव कॉंग्रेस ने ही माना है और कॉंग्रेस नें यह भी मान लिया है कि भाषावार प्रांत रचना होनी चाहिये। और अिसका यदि क्रेडिट (Credit) है तो वह कॉंग्रेस को ही है। भाषावार प्रांत रचना तो होनी ही चाहिये और वह तो होके ही रहेगी। तभी देश में अेकात्मताकी भावना पैदा होगी, यह हमारा भी ख्याल है। और जितनी जल्दी हो सके वह होनी चाहिये और अुसके लिये जो भी कोशिश हो, वह की जानी चाहिये। लेकिन यहां पर अिस तरह का रेजोल्युशन लाने से कुछ फायदा नही होगा। कॉंग्रेस तो अिसके लिये सन १९२० से कार्यवाही कर रही है, और बराबर कार्यवाही की जा रही है लेकिन दूसरे पार्टी के जो लोग हैं वे आज अिस तरह का रेजोल्युशन यहां लाकर महज अिससे फायदा अुठाना चाहते हैं, और लोगों को यह बताना चाहते हैं कि हमने ही अिस बात को अमल में लाया है, और यहां पर बडे बडे जोर शोर से तकरीरें दी जा रही हैं। आप लोग तो अिसे अेक हिला बनाकर हम भाषावार प्रांत रचना के सबसे बडे पक्षपाती हैं, अैसा कहकर लोगों से आगामी अिलेक्शन में व्होट मांगना चाहते हैं। हमारे लिडर ऑफ दी अपोजिशन दूसरे वक्त बडी बडी तकरीरें करते हैं। आज अितना अहम बिल आपके ही पार्टी की तरफ से लाया गया है। और हम अुमीद करते थे कि आप अिसके बारें में अपने ख्यालात का अिजहार करेंगें। लेकिन आपने तो आज मुह तक नहीं खोला। जब अैसा दीख पडता है तो अिसमें भी कुछ न कुछ राज होना चाहिये। पालिटिशियन (Politician) जब अिस तरह की कुछ हलचल करता है तब बिना मकसद के अुस की हलचल नहीं होती है। बिना हलचल के काम करनेवाले अलग होते हैं। यह प्रस्ताव पास

होने से या न होनेसे अुनके काम में कोअी रूकावट न होगी। लेकिन जब कोअी पोलिटिशियन कुछ कैाम करता है या नही भी करता तो अुसे शुबहा की नजर से ही देखा जाता है। आज लिडर ऑफ दी अपोजिशन नें अिस अहम प्रस्ताव पर भाषण भी नही किया, अिससे जाहिर होता है कि अिसमें कुछ न कुछ गडबड है।

जब यहां पर भाषावार प्रांत रचना के बारें में विचार करने के लिये कमिशन आया था, तब अुन्हों ने सभी लोगों कें नुमाअिंदो को अपने अपने विचार प्रगट करने के लिये बुलाया था। कमिशन के मेंबरों के सामने जब हमने अपने ख्यालात का जो कुछ अिजहार किया तब अुन्होंने कहा कि भाषावार प्रांत रचना के बारें में आपके अिस तरह के ख्यालात हैं, लेकिन आपके यहां के कॉमन मॅन (Common men) का क्या ख्याल है, तब हमने अुनके सामने कुछ कॉमन मेन भी लेजाकर खडे किये। तब हमें कहा गया कि दूसरी पार्टी के तरफ से आपने जो कॉमन मॅन वहां कमिशन के सामने भेजे थे, वह खास तौर पर ट्रेन्ड कर के भेजे थे। मै कहना चाहता हूं कि अच्छा मकसद भी यदि बूरे अलफाज में पेश किया गया तो वह बूरा बनता है। अिस लिये अच्छा मकसद अच्छे अलफाजों में ही पेश किया जाना चाहिये। तभी वह दूसरे पर भी अच्छा असर कर सकता है।

अिस लिये सिर्फ हैदराबाद के विभाजन का प्रस्ताव यहां पर लाया जाय तो महज अुसीसे काम नहीं चलेगा। हमें अुसके लिये काम करना होगा। अलग अलग प्रांत होने से कोअी फरक नहीं होता है, बल्कि अुससे ज्यादा फायदा ही होगा। यह कहा जा रहा है कि सेंकड फाअिव्ह अियर प्लॅन में मराठवाडे को जरूर ज्यादा सहुलियतें फराहम की जायेंगी, और अुसे प्रॅयारीटी दी जायेंगी, लेकिन सेकंड फाअिव्ह अियर प्लॅन में आपको अिसे लाने की ही जरूरत न पडेगी, यदि अुस वक्त तक भाषावार प्रांत रचना हो जाय तो, भाषावार प्रांत रचना जितनी जल्द हो सके, करने की जरूरत है। अुसीसे कॉमन मॅन का फायदा होनेवाला है। अिस प्रस्ताव से तो हम सभी सहमत हैं, लेकिन मेरा अितनाही कहना है कि यह जो प्रस्ताव यहां पर आया है, वह कब्लज वक्त लाया गया है। आज अिसे यहां लाने की जरूरत नही थी। भाषावार प्रांत बनाने के बारे में कमिशनने अपना काम आरंभ कर लिया है, और वह हैदराबाद से चला भी गया है, अिस लिये मेरी प्रार्थना है कि अिसे हाअुस के सामने आज व्होटिंग के लिये न रखा जाय। अुससे कुछ फायदा नही होगा। अितना कहकर मै अपना भाषण समाप्त करता हूं।

श्री. व्ही. डी. देशपांडे :—स्पीकर सर, कुछ गलत फहमी हो रही है। आज जो रेजोल्युशन हाअुस के सामने है, अुस पर मै अपने ख्यालात का अिजहार पहलेही करनेवाला था, लेकिन मौका नहीं मिला। लेकिन अगले वक्त मै अिस पर जरूर बोलनेवाला हूं।

The House then adjourned till Half-Past Two of the Clock on Thursday, the 2nd September, 1954.
